CİLÂÜ'L-KULÛB (METİN)

BİSMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM

ÂGÂZ-I SÜHAN DER HİTÂB-İ MÜSTETÂB Ü BELÂGAT-NİŞÂB VE FESÂHAT-İKTİSÂB BE SAVB-İ KALEM-İ MÜŞGÎN-RAKAM Kİ TERCÜMÂN-I LİSÂN-I ERBÂB-I 'İLM Ü 'İRFÂN VE ZEBÂN-I ŞÎRÎN-BEYÂN-I ASHÂB-I ÎZ'ÂNEST

(1) Hırâm eyle iy kilk-i 'anber-feşân
Olup dâmen-i dehre gevher-feşân

Sen ol nahl-i ser-sebz-i ümmîdsin
Nevâ-sâz-ı esrâr-ı tevhîdsin

Tırâzende-i nâme-i râzsın
Sühan-perver ü nükte-perdâzsın

Diyâr-ı belâgat müsellem sana
Kalem-rev ser-â-ser dü 'âlem sana

(5) Zıyâ-güster-i cümle âfâksın
Çerâg-ı dil ü çeşm-i 'uşşâksın

Çeküp cünd-i elfâzı mânend-i tîg
Alursın sühan mülkini bî-dirîg

Vücûdun cihân devletin muhtevî
Nihâlünle bâzû-yı 'izzet kavî

Olup halka tûtî-sıfat tercümân
Olursın şeker-hâ vü ratbü'l-lisân

Kılup ehl-i tab'a meded-kârlık
İdersin söz ehline gam-h^{v}ârlık

(10) Belâgatda Sehbân'a hem-pâyesin
Ne hem-pâye destinde ser-mâyesin

Demidür kılup nükte-perdâzlık
Nihâlünle 'arz it ser-efrâzlık

İdüp vâdi-yi nevde geşt ü güzâr
Hırâmunla kıl Rûm'ı reşk-i Tatar

Habeş leşkerin sa'y idüp Rûm'a çek
Ma'ânî dürrin 'ıkd-i manzûma çek

Kılup dehri bûyunla pür müşg-nâb
Yine bir söz aç eyle ref'-i nikâb

(15) Olup künc-i 'uzletde hem-dem bana
Çü sensin bu tenhâda mahrem bana

Demünden ten-i zâra vir tâze rûh
Mesîhâ-sıfat eyle feyz-i fütûh

Hayât-ı ebed kesb idüp subh ü şâm
Şemîmünle olsun mu'attar meşâm

Gerekmez makâlât-ı ebnâ-yı dehr
Ne lâzım gam-ı halk u gavgâ-yı dehr

Bilürsin ki ihvân-ı devr-i zamân
Dil-i ehl-i tab'ı ider ser-girân

(20) Olursa muvâfık firâkı belâ
Çıkarsa muhâlif vücûdı cefâ

Velî sen 'aceb yâr u hem-râzsın
Sadâkatda bî-misl ü enbâzsın

Olursın refîk-i dil-i pür-heves
Senünle ber-âverde her mültemes

O kim halk-ı devrâna me'mûl olur
Husûle vücûdunla mevsûl olur

O gülsin ki yok anda teşvîş-i hâr
O mülsin ki yok anda bûy-i humâr

(25) İdersin dil-i huşk-i yârânı ter
Sekâke'llah iy nahl-i bâg-ı hüner

İdüp hamd-i Yezdân'a 'atf-ı 'inân
Feresrân-ı meydân-ı nazm ol revân

Kılup 'arz-ı tarz-ı senâ-güsteri
Sarâyında it tab'-ı câdûgerî

Birez bezl-i mechûd ü meysûr kıl
Miyân-beste ol sa'y-i meşkûr kıl

Olup sâlik-i râh-ı hamd-i Hudâ

Bu ni'metlerün eylle şükrin edâ

(30) Demidür ola kilk-i destân-serây
Hudâvend-i dehre sitâyiş-gerây

Kaçan şâhid-i gayb olup cilveger
Hırâm eylese pîş-i ehl-i nazar

Ana efser olmak gerek bî-gümân
Senâ-yı Hudâvend-i cân u cihân

Hudâvend-i 'akd ü Hudâvend-i hall
Hudâvend-i erbâb-ı dîn ü düvel

Olup tâ ki esbâb-ı zînet tamâm
Görüp anı tahsîn ide hâs u 'âm

(35) Safâ-bahş ola bu sevâd-ı makâl
Ser-i hûb-rûlarda kâkül-misâl

DER TEMHÎD-İ MEBÂNÎ-Yİ ŞÜKR Ü SÎPÂS BE CENÂB-I BÜZÜRGVÂRÂN-I HÂLIK-I CİNN Ü NÂS

İlâhî senündür ser-â-ser cihân
Ber-âverde emrünle kevn ü mekân

Senün mahz-ı cûdunladur ser-te-ser
Vücûd-ı melâyik zuhûr-ı beşer

Kılup âdemi bir avuç hâkden
Anı berter itdün nüh eflâkden

Bulup sun'-ı pâkünle ârâyişi
İder mahz-ı lutfunla âsâyişi

(40) Zihî mahz-ı kudret ki hâk-i hakîr
Olur hüsn-ile âfitâb-ı münîr

Gelüp kadd-i mevzûnına i'tidâl
Hırâmân olur serv-i bâlâ-misâl

Salar şûr ü gavga cihâna tamâm
Olur ana râgıb havâs u 'avâm

Ta'âla'llâh ol peyker-i dil-firîb
Kılur 'aklı şûrîde vü nâ-şekîb

Bu nakş-ı bedî' ü bu tarz-ı bülend
İder hâki bâlâter ü ercümend

(45) Ser-efrâz-ı halk eyleyüp âdemi
Anun-çün yaratdun bütün ‘âlemi

Degüldür zuhûr eyleyen kehkeşân
Kemer-beste hidmetdedür âsumân

Çeküp bâr-ı âlâm u cevrin hemîn
Tahammül kılur ana rûy-i zemîn

Eger bâd u âteş eger hâk ü âb
İder râh-ı hidmetde her sû şitâb

Kimi teff ü tâb-ile sûzendedür
Kimi cidd ü sa’y-ile pûyendedür

(50) Kimi telhî-i hâmı şîrîn ider
Kılup terbiyet hâki rengîn ider

Akup cânib-i deşt ü sahrâya cûy
Olur cüst ü cû içre mâlîde-rûy

Hevâdâr olup her nihâle nesîm
İder bezl-i mechûd ü sa’y-i ‘azîm

Kılup rûzigâr-ile pür berg ü bâr
Olur nahl-i bî-berg iken meyve-dâr

Cihân ser-be-ser mazhar-i ni’metün
Carîk-ı yem-i lutf-ı bî-gâyetün

(55) Virür h^{v}ân-ı lutfun bize bî-gümân
Dükenmez niçe ni’met-i bî-kerân

Yirüz anı bî-minnet-i muhtesib
Ve terzuku min haysü lâ nahtesib

Dem-i haşre dek hâme-i zer-nigâr
Rakam kılsa lutfun olunmaz şümâr

İdersem n’ola hamd ü minnet sana
Ki hamd eylemek başka ni’met sana

Leke’l-hamdü ve’ş-şükrü fî külli hâl
Leke’l-mülkü ve’l-fazlu yâ ze’l-celâl

(60) O kim hamd-i bî-hadd ü mevfûrdur
Senün zât-ı ‘âline maksûrdur

İşâret yiter lafz-ı hamd içre med
Ki mümted olup hamde olmaya had

Dehânında halkun misâl-i şeker
Gerekdür ki şükr ola şâm u seher

Tefekkür kılan bir nazar şânunı
Bilür kadr-i in'âm u ihsânunı

'Ulüvv-i cenâbunda yok iştibâh
Berâber yanunda gedâ-y-ile şâh

(65) Kemâlünde yok ihtimâl-i zevâl
Nekâyıs vücûdunda emr-i muhâl

Olursa eger cümle 'âlem 'adem
Ulûhiyyetünden degül zerre kem

İder pâdişâhân-ı gerden-firâz
Sana ihtiyâc-ile 'arz-ı niyâz

Kılursan eger mûra lutfun delîl
Zebûnı olur peşşe-veş zinde pîl

Yem-i cûdunun garkı dünyâ senün
N'ola hamdün eylerse mevlâ senün

(70) Zihî lutf u ihsân-ı bî-imtinân
Ki mümkin degül anı şerh u beyân

Ten-i nâtüvânında halkun 'ayân
Olursa eger her ser-i mû zebân

Sana haşre dek itse hamd ü senâ
Olunmaz anun 'öşri hergiz edâ

Çü ızhâr-ı 'acz itdi andan nebî
Tesâvîye hükm itmez illâ gabî

DER TAFSÎL-İ MEZİYYET-İ NAZM-I BEDÎ'Î'N-NİZÂM VE FAZÎLET-İ Şİ'R-İ BELÂGAT-ENCÂM VE LE'ÂLÎ-İNTİZÂM HASEBEMÂ YESTED'ÎHİ'L-MERÂM*

Husûsan ki nazm-ı bülend ü metîn
İder ehl-i 'irfânı bâlâ-nişîn

(75) Anun gibi bir ni'met olmaz dahı
O devlet gibi devlet olmaz dahı

Kelâm-ı belîg-ile nazm-ı bülend
İder rütbe-i şâ'iri ercümend

Kalur nâm-ı nâmîsi beyne'l-enâm
İlâ âhiri'd-devri yevmi'l-kıyâm

Ne hoş bahr olur bahr-ı nazm-ı makâl
Güher-çîn olur andan erbâb-ı bâl

Çü yok anda ka'r-ile bünden eser
Şinâverlik itmek hünerdür hüner

(80) Sadefdür dil-i pâk-i ehl-i kemâl
Leâlî derûnında nazm-ı makâl

Ne lü'lü ki mevzûn ü hem tâb-dâr
Letâfetde dürrî-yi tâb-ende-vâr

Odur sübha-i dest-i ahrâr olan
Ber-âverde-i bahr-ı efkâr olan

Zihî sübha kim âşikâr u nihân
Olur sübha-gerdânı kerrûbiyân

Mecâzîde olsa eger şi'r-i ter
Ana sen hakîkatla eyle nazar

(85) İder puhte zîrâ komaz böyle hâm
Anı ıstılâh-ı meşâyıh tamâm

Çü fazl-ı mümeyyezdür insâna nutk
Virilmez cihân içre hayvâna nutk

Bu yitmez mi erbâb-ı nazma şeref
Olur nâmı ardınca hayr-ı halef

Ne nazmı k'ider kilk-i şâ'ir rakam
Okur halk-ı 'âlem anı bîş ü kem

Okundukça 'âlemde mezkûr olur
Teni hâk iken nâmı meşhûr olur

(90) Zihî nâm-ı nâmî ki beyne'l-enâm
Bulur şöhret-i bî-nihâyet tamâm

O nâmun nümüvvünde olmaz kusûr
Yemürrü'ş-şühûrü ve kerra'd-dühûr

Dinilse n'ola şâ'ire ehl-i dil
Ki dillerde mezkûr olur muttasıl

Dil ehli bilür kadrini ol dilün
Odur hall iden ‘akdin ol müşkilün

Yiter rütbe-i şi’re rûşen delîl
Bu kim çün nüzûl itdi vahy-i Celîl

(95) Cehâletle itdükde terk-i edeb
Anı şi’re haml itdi kavm-i ‘Arab

Bu töhmetle çekdi resûl-i Hudâ
‘Adû-yı siyeh-rû ucından cefâ

Cinânî yiter midhat-i şi’r-i ter
Demidür zuhûr itse tavr-ı diger

Ne tavr-ı diger medh ü na’t-i resûl
Ki oldur bu ‘âlemde asl-ı usûl

DER MİDHAT GÜZÂRÎ-İ HAZRET-İ HABÎB-İ İLÂH
ŞEHRİYÂR-I SERÎR “LÎ MA’ALLAH” DÜRRETÜ’T-TÂC-İ ENBİYÂ
VE FERÎDE-İ KILÂDE-İ ASFİYÂ A’NÎ
HAZRET-İ MUHAMMED MUSTAFÂ ‘ALEYHİ SELÂMU’LLAH
MÂ FÂHATİ’S-SABÂ VE MÂ LÂHATİ’Ş-ŞEMSÜ’L-MÜZÎE Fİ’S-SEMÂ*

Resûl-i Hudâvend-i cinn ü beşer
Cemîlü’l-me’âsir celîlü’l-hatar

(100) Kesîrü’l-’atâyâ ‘azîmü’l-himem
Şefî’ü’l-hatâyâ be fartı’l-kerem

Güher-senc-i bâzâr-ı dîn ü düvel
Şinâsâ-yı etvâr-ı ‘ilm ü edeb

Çerâg-ı ‘Acem şem’-i cem’-i ‘Arab
Nümâyende-i râh-ı ‘ilm ü edeb

Ser-efrâz-ı meydân-ı gazv ü cihâd
Ser-endâz-ı erbâb-ı bagy ü ‘inâd

Hüve’l-bedrü fî evc-i bürci’l-hüdâ
Lehu’s-sadru min beyni ehli’l-tükâ

(105) Zihî şâfî’-i rûz-ı ‘arz-ı günâh
Şifâ-bahş-ı bîmâr-ı güm-kerde-râh

Odur pîşvây-ı havâs u ‘avâm
‘Aleyhi’s-salâtü ‘aleyhi’s-selâm

Odur bahr-ı ihsân u kân-ı kerem
Veliyyü’l-eyâdî kesîrü’n-ni’am

Kelâmı musaddak delîli kavî
Anunla hidâyet bulur her gavî

Odur evc-i ‘izzetde mihr-i münîr
Anunla cihân halkı rûşen-zamîr

(110) Hüveydâ zamîrinde esrâr-ı gayb
Müşâhed cebîninde envâr-ı gayb

Salup cezbe halk-ı cihâna tamâm
Cihân halkını itdi emrine râm

Zebûn eyleyüp nice serkeşleri
Söyündürdi nûrıyla âteşleri

Çün ol nûr-ı Yezdânî itdi zuhûr
Kül oldı yanup fırka-i nâr u nûr

N’ola kılsa ‘arş üzre gâhî mekân
Felek ana nüh-pâye bir nerdübân

(115) Odur hâdî-yi şâh-râh-ı hüdâ
Hudâ eylemişdür anı muktedâ

O kim derpey olmaz ana mâh u sâl
Olur ‘âzim-i râh-ı kûy-ı dalâl

Ve men sâra min gayr sevki’d-delîl
Fe kad dalle yevmen sevâe’s-sebîl

O kim sâkin-i taht-ı Levlâk olur
Felekler kef-i pâyine hâk olur

Zemînün bu devlet düşüp pâyine
Hayâtında sürdi yüzin pâyine

(120) Bu ma’nâda olmadı çün müşterek
Turup reşk iderdi zemîne felek

Anun-çün çıkup âsumâna o mâh
Anı tesliyet kıldı bî-iştibâh

Ve illâ ne hâcet o mihr-i cemâl
İde âsumân üzre meyl-i visâl

Velî cism-i pâkin çü genc-i defîn
Kuçup haşr olınca yatur çün zemîn

Felek yiridür dirse bî-irtiyâb

Ki yâ leytenî küntü misle't-türâb

(125) O kim nâmı sultân-ı kevneyn ola
Sana bâ'is-i rabt-ı mâbeyn ola

Kılup ya'nî Mevlâ'ya vâsıl seni
Karîb eyleye Hakk'a hâsıl seni

'Aceb mi kılup midhatin subh u şâm
Virürsen salât ü idersen selâm

Çü rûz-ı kıyâmet olup âşikâr
'Adâlet kıla halka Perverdigâr

Gidüp bâg-ı firdevse erbâb-ı nâz
Gele anda mücrimlere imtiyâz

(130) Kala zâr u muztar 'usât-ı enâm
Fe minhüm sükârâ ve minhüm hiyâm

Şefâ'at kılup ol habîb-i ilâh
Halâs ola erbâb-ı cürm ü günâh

Sana mesken oldukda çâh-ı cahîm
Mekânun kıla gülsitân-ı na'îm

Zebânîler ile olurken karîn
İde hûrilerle seni hem-nişîn

Eger emr-i hâs u eger müşterek
Bu lutfun bahâsı di n'olmak gerek

(135) Kelâmında çün ol 'Alîm ü Hakîm
Ana itdi isnâd-ı hulk-ı 'azîm

Neyem ben ki medhinde ıtrâ idem
Anun vasf-ı zâtını imlâ idem

Kılup dehre rahmet misâli nüzûl
'Umûmen bu dünyâya oldı resûl

Gül-i âdemî ol ki tedbîr ider
Anun âb-ı rûyıyla tahmîr ider

Eger bulmasa zât-ı pâki vücûd
Kim eylerdi rûy-i zemîne sücûd

(140) Eger kılmasa nahl-i kaddi kıyâm
Gelür miydi hâl-i cihâna nizâm

Eger basmayaydı cihâna kadem
Vücûda gelür miydi mülk-i ‘adem

Dili bülbül-i bâg-ı iblâgdur
Siyeh çeşmine sürme “mâzâg”dur

Bulınca zamân-ı kıyâmet zuhûr
Tutar hükmi âfâkı nezdîk ü dûr

Zevâle irişmez anun devleti
Çalınmakdadur dem-be-dem nevbeti

(145) Degül mi bu sır ki bedî’ ü ‘aceb
Ki târik iken bu sevâd-ı ‘Arab

Bulup nûr-ı İslâm-ile rûşenâ
Ekâlîme meh gibi virdi zıyâ

Husûsan ki ashâb u âli tamâm
Bu âyîn-i İslâm’a virdi nizâm

Kılup ihtimâm-ile sarf-ı mecâl
‘Adû mülketin kıldılar pâymâl

Gelüp dîne tâ intizâm-ı mezîd
Rasîn oldı mânend-i sedd-i sedîd

(150) Virürse eger müdde’î başını
Koparmaga kâdir degül taşını

‘Aceb baglanupdur bu ‘akd-i cedîd
Çözülmez olunsaydı sa’y-i mezîd

Hudâ’dur anı çün ki te’yîd iden
Mezîd-i ‘inâyetle te’yîd iden

İrişmez ana haşr olınca zevâl
Olur hükmi pâyende her mâh u sâl

Egerçi zuhûrında çok mu’cizât
Bilür her birin cümle-i kâyinât

(155) Bana cezbe-i zât-ı pâki yiter
Ana herkesün inhimâki yiter

Ne hâletdür ol kim gelüp düşmeni
Helâk itmege cân virürken anı

Görüp rûy-ı hûbın mahabbet kılur
Virür nakd-i cânı itâ’at kılur

Çeküp emri-y-ile ‘adûsına tîg
Yolında virür cânı itmez dirîg

Salındı bu cezbe cihâna tamâm
Mutî’i olursa n’ola hâs u ‘âm

(160) Cinânî senâ-yi resûl-i Hudâ
Kemâ yenbagî çün olunmaz edâ

O ma’nâda ‘aczün bilüp sâkit ol
Ko gavgayı şimden girü sâmit ol

İdüp devr-i dâyim sipihr-i revân
Nizâm üzre oldukça mülk-i cihân

Hezârân hulûs-ile ol hazrete
Dahı âl ü ashâba vü ‘ıtrete

İrişsün bu üftâdeden subh ü şâm
Dürûd-ı senâ vü salât ü selâm

DER TAVSÎF-İ TA’RÎF-İ PÂDİŞÂH-I GÎTÎ-SİTÂN
ŞEHRİYÂR-I ‘ADÂLET-KIRÂN
ES-SULTÂN MURÂD HÂN İBNİ’S-SULTÂN SELÎM HÂN
‘AZZE NASRUHU*

(165) Demidür gel iy hâme meydâna gel
Bu meydâna sa’y-ile merdâne gel

Çün itdün kılup sa’y-i mâ-lâ-kelâm
Hudâ vü resûle senâ vü selâm

Gerekdür k’ola kilk-i nazmun revân
Sitâyende-i pâdişâh-ı cihân

İdersen n’ola anda sa’y-i cemîl
Olur nükte-i *kad yüsellis* delîl

Şeh-i kâm-kârân-ı gerden-firâz
Nişînende-i taht-ı vâlâ-tırâz

(170) Cem-i ‘asr u Dârâb u Dârâ-’alem
Ser-i ser-firâzân-ı hayl ü haşem

Yem-i ‘adl ü ihsân u kân-ı edeb
Hamîdü’l-hasâyil şerîfü’n-neseb

Ebü’l-feth-i sultân-ı pîrûz-baht
Sezâvâr-ı şâhî vü zîbâ-yı taht

Hudâvend-i ‘adl ü hudâvend-i dâd
Hudâvend-i ‘âlî-tebâr ü nejâd

Cihandâr-ı bî-dâr-ı ferhunde-rây
Hıdîv-i ‘adû-bend-i kişver-küşây

(175) Karîn-i sa’âdet rehîn-i zafer
Nikûkâr u bahşende vü dâd-ger

Nümâyende-i ‘adl ü dâd ü kerem
Güşâyende-i taht-gâh-ı ‘Acem

Zihî şehriyâr-ı sipihr-iktidâr
Ser-i şehriyârân-ı fermân-güzâr

‘Adâletde mahsûd-ı Nûşînrevân
Şecâ’atda Sâm-ı cihân pehlevân

Kemâlâtı bî-had ü cemâli cemîl
Necîb ü edîb ü selîl ü asîl

(180) Ferîdûn-ı Ferruh anun bendesi
Cihân halkı hulkıyla efendesi

Semendine devletle olsa süvâr
Rikâbın felek bûs ider bende-vâr

Kaçan rezm içün itse ‘azm-i dürüst
İder kahramân olsa a’dâyı süst

Sefer kılsa a’dâya leşker-keşân
Olur tîg-ı kahrıyla gîtî-sitân

Cihân mülki ‘adliyle revnak-pezîr
Senâ-h^{v}ânı ser-cümle bernâ vü pîr

(185) Ferîdûn-kemer husrev-i dâd-ger
‘Adâlet-makar şâh-ı vâlâ-güher

Muhît-i hüner menba’-i ‘adl ü dâd
Şeh-i bahr u ber a’nî Sultân Murâd

Hudâ anı kutb-ı cihân eylemiş
Murâd üzre çarhı revân eylemiş

Anun-çün o sultân-ı ‘âlî-nejâd
Tasarruf kılur dehri hasbe’l-murâd

Zamânında âsûde halk-ı cihân
Kemâl-ile mülkinde emn ü emân

(190) Der-i devleti me’menü’l-hâifîn
Olur ilticâ eyleyenler emîn

Bu şevket ki kılmış müyesser Hudâ
Anı gayrıya kılmamışdur ‘ata

Sayup ‘askerin sa’y idersen hezâr
Şümâr olmaya tâ be-rûz-ı şümâr

Diyâr-ı ‘Arab gibi mülk-i ‘Acem
Olupdur zamânında müline zam

Muhassal o şâh-ı Skender-esâs
Olunmaz selâtîne hergiz kıyâs

(195) Kulına kaçan lutf u ihsân ider
Virüp hutbe vü sikke sultân ider

Kapusında biri bende-i bî-hemâl
Varur Mısr’a sultân olur mâh u sâl

Diyâr-ı Hicâz-ile mülk-i Yemen
Anun mülk-i mevrûsıdur cümleten

Oturdugı yirden o şâh-ı cihân
Alur mülk-i dünyâyı bî-imtinân

Virür pâdişâhân-ı ‘âlem harâc
Gelür her tarafdan işigine bâc

(200) N’ola nâmı oldı-y-sa mülkinde beg
Leh ü Çeh kralı kapusında seg

Düşer gâhî kim ol şeh-i nüktedân
İder nazm-ı eş’âra ‘atf-ı ‘inân

Kılup ana sarf-ı mesâ’î tamâm
Le’âlî-i nazma virür intizâm

Mecâzîde söyler kaçan şi’r-i ter
Olur nazmı mahsûd-ı ehl-i hüner

Tasavvufda ol dem ki pervâz ider
Dakâyık bulup niçe elgâz ider

(205) Dem olmaz ki ol şâh-ı nîkû-siyer
‘Atâ kılmaya taht u tâc u kemer

İdüp bî-misâl kılup bî-nazîr

Ferîd eylemiş anı Hayy u Kadîr

Meşâyıh zamânında âsûde-hâl
Kemâl-ile mer'î fuhûl-i ricâl

İder 'ayn-ı 'izzetle her dem nazar
Zamânında ragbetde ehl-i hüner

Olupdur bu 'asr içre bî-iştibâh
Der-i 'adli âfâka ümmîd-gâh

(210) Sarây-ı Havernak gibi bî-nazîr
Nazîrini görmez anun çarh-ı pîr

Kusûrı sarâyında hep bî-kusûr
Derûnında âmâde gılmân u hûr

Kenârında bahrun şeh-i bahr u ber
Yapupdur iki kasr-ı 'âlî-kemer

Ki her birine kasr-ı cennet misâl
Görülmez nazîri bulunmaz hemâl

Sarâyında gâhî olup cilve-dâr
Safâlar sürer anda leyl ü nehâr

(215) Olur anda hûrîler-ile karîn
Sürer bâg-ı cennet safâsın hemîn

İder geh o kasrun birin cilve-gâh
Salar sâye ol câya zıll-i ilâh

Kılup meyli tab'-ı hüner-perveri
Temâşâ ider anda bahr u beri

İlâhî çün şâh-ı nîkû-sirişt
Cihânı 'adâletle itdi behişt

Anun kasr-ı 'ömrini ma'mûr kıl
'Adûsını maglûb ü makhûr kıl

(220) Ne yana sefer kılsa vir nusreti
Ber-averde kıl ana emniyyeti

'Adûyı kılup mülketinden ba'îd
Dem-i haşre dek kıl zamânın medîd

Sürüp saltanat haşr olınca tamâm
Ola 'ömri vü devleti ber-devâm

Binâ-yı der-i ‘izzetin kıl rasîn
Bi hakkı’n-nebiyyin nebîhi’l-emîn

DER SEBEB-İ TE’LÎF-İ KİTÂB-I BELÂGAT-NİSÂB BE DESTİYÂRÎ-İ HÂME-İ MÜŞGÎN-’İMÂME VE ‘ANBERÎN-NİKÂB HASEBE MÂ YÜSTETÂB

Meger bir seher ki ten-i bî-mecâl
Za’îf olmış-idi olup haste-hal

(225) Kılup cism-i zâra bürûdet eser
Felek ana virmişdi bârid haber

Egerçi zuhûr itmiş-idi temûz
Cihân mülki olmışdı pür tâb u sûz

Gelüp fasl-ı germâ olup âşikâr
Isıtmışdı gerdûnı germâbe-vâr

Olup huşk-leb çeşme-i âfitâb
Nebâtâta sunmazdı bir katre âb

Degüldi belâ-yı ‘ataşdan emîn
Hırâşîde olmışdı yir yir zemîn

(230) Görünmezdi mâdan eser dâyimâ
Meger kim hurûf-ı semâ içre mâ

Teb-i tâb-ı gamdan olup bî-karâr
Sogulmışdı ‘aynum gibi cûy-bâr

Leb-i gonca-i bâgı kılmazdı ter
Seherden sirişküm gibi jâleler

Gül-i ahmer olmışdı nesrîn-misâl
Sararmışdı gûyâ ten-i bî-mecâl

Harâretle dem-beste idi meger
Dem urmazdı bir dem nesîm-i seher

(235) Kalup çeşm-i nergisde çûb-ı cefâ
Üfürmezdi bir lahza anı sabâ

Büküp kâmet-i halkı kılmışdı yay
Anun-çün dinilmişdi ol fasla yay

‘Ataş âteş olmışdı gûyâ hemân
Cihân teşnelikden iderdi figân

Olup teşne yah pâreye kâyinât

Bullunmazdı mânend-i âb-ı hayât

Ben ammâ bürûdetle lerzân-idüm
Sovukdan hirâsân ü tersân-idüm

(240) Eser kıldı muhkem ten-i zâruma
Elem virdi bu cism-i efgâruma

Virüp penbeden bir iki kat libâs
Beni penbeler içinde saklardı nâs

Şu gevher gibi kim anı sayrafî
Koyup penbe içre ider muhtefî

Dönüp ıztırâb-ile dolâb-vâr
Yaturdum firâşumda bîmâr u zâr

Lihâf-ile örterler-idi hemîn
Ten-i zerdi mânend-i genc-i defîn

(245) Olup anda nâr-ı cehennem bedîd
Zuhûr itdi ma'nâ-yı "*hel min mezîd*"

Beden âteş oldı dir-idüm hemân
Eger penbede âteş olsa nihân

Komamışdı kalbümde havf-ı vefât
Ne ümmîd-i sıhhat ne meyl-i hayât

İletmişdi ol hâle devr-i zamân
Kılam emr-i Hakk-ile teslîm-i cân

Zuhûr itdi çün ihtimâl-i sefer
O dem hâsıl-ı 'ömre itdüm nazar

(250) Bakup çeşm-i 'ibretle ahvâlüme
Ser-â-ser nazar kıldum a'mâlüme

Ne görsem ki evkât-ı leyl ü nehâr
Cihân içre bî-hûde kılmış güzâr

Ne meyl-i 'ibâdet ne 'arz-ı niyâz
Ne tesbîh ü tehlîl ü savm ü namâz

Ne mâl ü ne mülk ü ne ferzend ü zen
'Alâyık güsiste bozuk her düzen

Ne hüsn-i 'amel var ne hayr-ı halef
Ne dürr-i girânmâye var ne sadef

(255) Ogul balınun sunmayup şerbetin
Nasîb itmemiş Hak anun lezzetin

Çü yok hâsılı ‘ömr-i nâ-pâyidâr
Olur mı binâ-yı vücûd üstüvâr

Kenârumda yok bir nihâl-i bülend
İdem tâ ki anunla def’-i gezend

Muhassal hücûm eyleyüp gam bana
Dem-i intikâl oldı mâtem bana

Te’essüf kılup hayli âh eyledüm
O dem rûy-i çarhı siyâh eyledüm

(260) Yaturken bu fikr-ile zâr u melûl
Vezân oldı nâgeh nesîm-i kabûl

Yakarken beni nâr-ı dûzah ‘ayân
Hutûr itdi fikr-i *Riyâzü’l-cinân*

Meger bundan evvel niçe rûzigâr
Dimişdüm anı sarf idüp iktidâr

Zamânumda bulmışdı şöhret tamâm
Okurlar yazarlardı hayl-i kirâm

Dönüp cân-ı nâlâna itdüm hitâb
Tesellî kılup ana virdüm cevâb

(265) Didüm gel melûl olma iy bü’l-heves
Kitâbun yiter sana gavgâyı kes

Ne gam yog-ise cânişîün senün
Yiter sana nazm-ı güzînün senün

Kanı şimdi ‘âlemde hayr-ı halef
Ki yâd ide nâmun misâl-i selef

Dimiş anı âbâ-yı devr-i kühen
Kişiye olur olmaz ogul sühan

Dilersen hayât-ı ebed mâh u sâl
Ölüp dirilüp nazma kıl iştigâl

(270) Sakın hayr olur sanma evlâddan
Ne hâsıl sana âb ile bâddan

Akarib ‘akârib gibi şûm olur
Güzâyende vü h^vâr u mezmûm olur

Sana ‘âlem içre kitâbun yiter
O nazm-ı belâgat-nisâbun yiter

Bilürsen sana ol kitâb-ı güzîn
Yiter haşre dek bâ’is-i âferîn

Yüri eyle bu ni’metün şükrini
Sakın kılma ferzend ü zen fikrini

(275) Huzûr ister-isen eger muttasıl
Tecevva’ terânî tecerred tasıl

Olur zann idüp kılma nâ-dânlık
Tecerrüd gibi özge sultânlık

Çün itdi bu güftârı dil istimâ’
Sükût eyleyüp kıldı kat’-ı nizâ’

O dem ben de bildüm ki bî-irtiyâb
Yiter ehl-i ‘irfâna nazm-ı kitâb

Bekâ üzre oldukça mülk-i cihân
Elinden komaz anı pîr ü cevân

(280) Okundukça ol nazm-ı vâlâ-güher
Anı gûş iden nâzımın yâd ider

Cihân içre nazm-ı bülend-iştihâr
Yiter dehre ârâyiş ü yâdigâr

Bu fikr-i savâb u bu sevk-ı cedîd
Dil ü câna sevk itdi şevk-ı cedîd

Olurken bu ma’nâ bana hâtıra
Hutûr itdi bir fikr-i nev hâtıra

K’idüp cism-i bîmârı sıhhat-pezîr
‘İnâyet kılursa Kadîm ü Kadîr

(285) Yine nazm idüp bir kitâb-ı diger
Koyam dehre bir tâze tarz u eser

Bilür anı cümle havâs u ‘avâm
Nisâb-ı şehâdet ikidür tamâm

İki şâhid-ile alam bir hisâr
Olam şöhre-i dehr-i nâ-pâyidâr

Çün itdüm bu te’lîf içün niyyeti

Hudâ rûzi kıldı bana sıhhati

Şifâ-bahş olup Hâlik-ı lem-yezel
Bedenden hulüvv üzre oldı halel

(290) Olup ‘ahde turmak münâsib bana
Kitâbı dimek oldı vâcib bana

Velî kur’a saldı dil-i nâtüvân
Ne yüzden kıla nazma ‘atf-ı ‘inân

O dem münhî-yi gayb kıldı hitâb
Ki *Şehnâme* bahrinde olsun kitâb

O bahr-ile vardur benüm ülfetüm
Bu vech-ile olsa n’ola niyyetüm

İderse meded tab’-ı sihr-âferîn
Olam belki Firdevsî’ye cânişîn

(295) O Firdevsî ise Cinânî benem
Bu gün ‘arsanun pehlevânı benem

Bu bahr içre bir şâ’ir-i kâm-yâb
Husûsan ki nazm eylemiş bir kitâb

Kılup mazhar-ı iltifât u kabûl
Komış nâmını ol kitâbun *Usûl*

Ma’ânîsi gerçi belâgat-nizâm
Usûle muhâlif edâsı tamâm

Gerekdür okundukça nazm-ı güzîn
Edâsından olmaya hâtır hazîn

(300) Eger sende var-ise ‘akdü’l-lisân
Ne lâzım tekellüm ne hâcet beyan

Muhassal bu dem oldı lâzım bana
Diyem sa’y idüp bir nazîre ana

Bile tâ ki erbâb-ı hüsn-i kabûl
Ne yüzden dinürmiş *Kitâb-ı Usûl*

Viren nazm-ı eş’âra hüsn-i nizâm
Edâsında kılmak gerek ihtimâm

Eger yâver olursa kilk-i kader
Diyem bir kitâb-ı fesâhat-eser

(305) Olup nazm-ı pâki Nizâmî-misâl
Ferah-bahş ola câna Câmî-misâl

Edâsı latîf ola nazmı bülend
Göricek kıla ehl-i diller pesend

Cinânî neden bu tasalluf sana
Ne lâzım bu denlü tekellüf sana

Olur çünki her meyvenün lezzeti
Ögünmek ne lâzım ko germiyyeti

Cihân içre çün muhtelifdür tıbâ‘
Eger ‘âkıl-isen yaraşmaz nizâ‘
(310) Kılup rûh-ı Yahyâ’ya bî-had du’â
Ko nefrîni gel âferîn it ana

Koyup lâfı gel eyle sa’y-i kavî
Olasın anun tâ ki sen peyrevi

DER HÜSN-İ TEVCÎH-İ HİTÂB BE CENÂB-İ SAVÂB-İ RABBİ’L-ERBÂB

Hudâyâ kılup lutfuna i’timâd
İdindüm bu nazm-ı cedîdi murâd

Tekâpûy idüp bu kümeyt-i kalem
Diler kim kıla kesr ü bast-ı rakam

Müyesser kılup vefk-ı itmâmını
Nasîb eyle lutfunla encâmını

(315) *Tevekkeltü fî külli hâlin ‘aleyk*
Ve fevvaztü emrî cemî’an ileyk

İdüp dâmen-i himmeti der-meyân
Çemen-zâr-ı nazm içre oldum çemân

Ana merdüm-i çeşmi kıldum midâd
Gerekdür ki manzûm ola bu sevâd

İlâhî kaçan bu ‘arûs-ı hayâl
Kıla ehl-i ‘irfâna ‘arz-ı cemâl

(320) Olup hüsni makbûl-i ehl-i nazar
Kemâl-ile olsun pesendîde-ter

Cihân halkını eyle leyl ü nehâr
Ana ‘âşık-ı bî-dil ü bî-karâr

DER SÛRET-İ İLTİMÂS-I HİMMET EZ SÂKÎ-Yİ BEZMGÂH-I ‘İŞRET

Sun iy sâkî bir râh-ı râhat-resân
Ki dil pür sürûr ola âsûde cân

Safâ vir dil ü câna ol câm-ile
Koma muztarib jeng-i âlâm-ile

Mugannî sürûd eyleyüp kıl tarab
Ki geldi dem-i şûr ü vakt-i şegab

(325) Müşerref kılup bezm-i 'uşşâkı sen
Yine pür-sürûr eyle âfâkı sen

Ki tâ eyleyüp nazma sa'y-i sedîd
Diyem şevk-ile bir kitâb-ı cedîd

Görüp anı ser-cümle halk-ı cihân
Du'â eyleye nâzımına revân

'IKD-I EVVEL DER NASÎHAT-I SELÂTİN-İ 'İZÂM VE ESÂTÎN-İ KİRÂM Kİ HÂRİSÂN-I ETRÂF-I VİLÂYET VE HAFÎZÂN-I BEYZA-İ DÎN Ü MİLLETEND

Eyâ şehriyâr-ı sipihr-iktidâr
Serîr-i sa'âdetde fermân-güzâr

Olup taht-ı devletde âsûde-hâl
Cihân içre sultân olan mâh u sâl

(330) Bu ni'met ki kılmış müyesser sana
Anı gayrıya virmemişdür Hudâ

Bilüp şükrin ol ni'metün bi't-tamâm
'Adâletle dünyâya vir intizâm

Çü nâmun Hudâ kıldı zıll-i ilâh
O zıll içre kıl halka ârâm-gâh

Olup tâ ki sâyende râhat cihân
Bula teff ü tâb-ı sitemden emân

Kılup kasd-ı def'-i belâ vü gezend
Re'âyâyı bil kelle-i gûsfend

(335) Seni itdiler çün nigehbân ana
Nazar kıl himâyetle her an ana

Hücûm eyleyüp gürg-i merdüm-şikâr
Anı sayd içün kılmasun târumâr

Himâyet ki bulmaya senden zuhûr
İder her taraf şûr ü gavgâ sudûr

Hudâ eylemişdür kerân-tâ-kerân
Seni dehre sultân-ı sâhib-kırân

İdüp sa'y-i meşkûrı maksûr ana
Kemâl-ile kıl sarf-ı makdûr ana

(340) Koyup gafleti intibâh üzre ol
Re'âyâya her dem nigâh üzre ol

Şeh-i dehr olandan garaz bî-gümân
Olur halk-ı devrâna emn ü emân

Olup cümle ma'lûmı huşk-ile ter
Basîretle kılmak gerekdür nazar

Makâm-ı hilâfet ki devletdür ol
'Umûm üzre küllî siyâsetdür ol

Gerekdür ki etnfîz-i ahkâm idüp
Hirâsetde dünyâyı ikdâm idüp

(345) Mezâlim zamânunda medfû' ola
Sitem fâ'ili gibi merfû' ola

Bulunmazsa 'adl-i şeh-i kâm-yâb
Cihânı ider zulm-i zâlim harâb

Anun-çün dimişler fuhûl-i enâm
Ki vâcibdürür halka nasb-ı imâm

Bulurlar idüp kasd-ı ecr-i cezîl
Bu da'vâya 'aklî ve naklî delîl

Budur nass-ı naklî ki fahr-i cihân
Buyurmış kılup hasb-ı hâli beyân

(350) O kim kılmayup ihtimâm-ı tamâm
Cihândan 'ubûr eyleye bî-imâm

Virüp cânını mahz-ı gafletle ol
Göçer meyte-i câhiliyetle ol

Kâle'n-nebiyyü-'aleyhi's-selâm:
"Men mâte ve leyse lehu imâmün fekad mâte bi'l-meyteti'l-câhiliyyeti"

İkâmet kılup hem delîl-i diger
Dimişlerdür erbâb-ı fehm ü nazar

Ki nakl idicek eşref-i kâyinât
'Alâ rûhihi külli ânin salât

Sahâbî Sakîf-i Benî Sâ'id'e
Gelüp oldılar vâzı'-ı kâ'ide

(355) Resûlün koyup defnini nâ-tamâm
Görildi mühimmât-ı nasb-ı imâm

Kılup dikkati ba'de mevti'r-resûl
İderler Ebû Bekr'i ol dem kabûl

Eger andan evvel mühimm olsa kâr
İderlerdi evvel anı ihtiyâr

Müfâdî ki nasb-ı imâmetdür ol
Vücûbına icmâ'-ı ümmetdür ol

Beyân oldı çün nass-ı naklî bu dem
Demidür ki nakl ola 'aklî de hem

(360) Budur muktezâ-yı 'ukûl-i fuhûl
Ki nasb-ı imâmetden olup zühûl

Sarây-ı cihân içre olmasa ger
Siyâset kılur bir şeh-i dâd-ger

Olunmazdı tenfîz-i ahkâm-ı dîn
Bulunmazdı temhîd ü ahkâm-ı dîn

İkâmet olunmazdı hadd-i hudûd
Tolardı cihân mülki âh-ile dûd

Alınmazdı 'öşr ü harâc u zekât
Yıkılmak mukarrerdi hep kâyinât

(365) Siyâset olunmazsa ehl-i fesâd
Olur mıydı âsûde hâl-i 'ibâd

Şeh-i muhteremdür cihânı belî
Zalâm-ı zulümden kılan müncelî

Yem-i 'adl-i şâhîde olmasa cûş
Kim eylerdi techîz-i kavm-i cüyûş

Eger kılmasa himmet-i bî-dirîg
Urulmazdı a'nâk-ı küffâra tîg

Şeh-i dehr eger kılınmasaydı hücûm

Olunmazdı kat'-ı nizâ'-ı husûm

(370) Menâfi' ki vardur dahı bî-hisâb
Vücûbında yok zerre-i irtiyâb

Mevâcib ki bir emre mevkûf olur
Vücûbıyla ol dahı mevsûf olur

Bilür mülk-i dehrün gedâ vü şehi
Ve mâ lâ yetimmü ile illâ bihi

Kemâ kâle ba'zu erbâbi'l-'ilm:
"Ve mâ lâ yetimmü'l-vâcibü illâ bihî fehüve vâcib"

Bu kavl-ile ma'lûm olupdur şehâ
Seni halka rahmet yaratmış Hudâ

Kılup nokta-i zulm-i bîdâdı red
Sakın 'âleme zahmet olma meded

(375) Vücûdunladur dehre çünkim şeref
Gerekdür ola ol şerefden enef

'Adâlet sana zîb ü zîver yiter
'Udûl itme ol kâr-ı bihter yiter

Umûrı sipâriş kılup ehline
Ko nâ-ehli anma bakup cehline

O kim olmaya 'âkıl u kâr-dân
Olur sûda kasd itse ol dem ziyân

İder zulm-ile zâlim-i rû-siyâh
Cihân mülkini bir dem içre tebâh

(380) Basîretden ol kim olur behre-yâb
Direng-ile her işde kılmaz şitâb

Menâsıb ki ehline tevcîh olur
Mü'eddâ-yı tevcîhi terfîh olur

İder bir gün ol Kâdir-i bî-zevâl
Re'âyâya itdükleründen su'âl

Degülsin çü kârunda sen müstakil
Olursan 'adâletle ol müştagil

Ola çün ki vâki' vürûd-ı hitâb
Ana bî-tevakkuf gerekdür cevâb

(385) Bilürsin kıyâmetde bî-iştibâh
Olur hep berâber gedâ-y-ile şâh

Geçer kürsî-yi ‘adle bir gün Hudâ
Gelür anda ser-cümle şâh u gedâ

Bulur anda herkes sezâvârını
Bilür neydügin kendi mikdârını

DER TEVCÎH-I SU’ÂL EZ BA’Z-I ERBÂB-I HÂL*

Meger pâdişâhun biri nâgehân
Sorar kim nedür hâl-i devr-i zamân

Zamânumda her kimse âsûde mi
Gam-ı dehr-ile yoksa fersûde mi

(390) Muhâtab dimiş iy şeh-i kâmrân
Zamânun ko hâlini sensin zamân

İdersen eer meyl-i sulh ü salâh
Zamâne bulur ‘adlün-ile felâh

Velî eyler-ise hilâfı zuhûr
Zamânunda bir kimse itmez huzûr

Muhassal zuhûr eyleyen hûb ü zişt
Cihânı kılur dûzah-ile behişt

Dilersen huzûr eyleye kâyinât
Tekayyüd kıl iy zât-ı kudsî-sıfât

(395) Kılup her denî-tab’a tefvîz-i kâr
Virürsen eger rütbe-i iktidâr

Virüp sana gaflet belâ-yı zühûl
Yıkar kâyinâtı zalûm ü cehûl

Olur anı nasb eylemek çün vebâl
Hudâ ‘âkıbet senden eyler su’âl

İdüp meyl-i lezzât-ı dünyâ-yı dûn
Kılursan eger nefse ‘aklı zebûn

Bulunmaz umûrunda hiç intizâm
Görülmez mühimmât-ı ‘âlem tamâm

(400) Olur bâ’is-i ihtilâl-ı ‘umûr
Yıkar dehri bir gün bu gavgâ vü şûr

Kılup meşveret ehl-i idrâk-ile
Celîs olma nâ-dân-ı nâ-pâk-ile

Olur fikr ü râyı denî vü le'îm
Dem-i meşveret kendi gibi sakîm

O kim mübtelâ-yı hamâkatdür ol
Anı merd olur sanma 'avratdur ol

Olup nâkı¬âtü'l-'ukûl ile yâr
Varup kılma sohbetlerin ihtiyâr

(405) İdüpdür zeni halk u îcâd iden
Berây-ı nihâden berây-ı zeden

Eger olmasaydı zuhûr-ı neseb
Çeker miydi anlarla 'âkıl ta'ab

Çi sencîde goft ân yekî mükte zen
Mezen dem ki merdî neyâded zi zen

Alup zulm-ile kimsenün mâlını
Hazîn eyleme kalb-ı pâmâlini

Esirge görüp çeşm-i hûn-pâşını
Re'âyânun alma gözi yaşını

(410) Derâhim ki olur karîn-i celâl
Sana hayr ider sanma olmaz helâl

Sitem-dîde eylerse dûd-ile âh
İder dûd-ı âhı cihânı siyâh

Degüldür hümâyûn ü ferhunde-fâl
Elemdür bu vech-ile cem' itme mâl

Görüp sanma devlet anun devletin
Son ucı çekersin sakın zahmetin

Sana 'âkıbet iy şeh-i kâm-kâr
Olur dirhemi hemm ü dînârı nâr

(415) Sitemden gerekdür şeh-i kâm-yâb
İde ihtirâz u kıla ictinâb

'Adâlet selâtîne sermâyedür
Cemâl-i şeh-i dehre pirâyedür

Ana kim ola ma'deletden eser
Virür feth u nusret şeh-i dâd-ger

Dilersen bu da’vâya benden nişân
Ne dir dinle râvî-yi şîrîn-beyân

DÂSTÂN-I MAZHAR-I LUTF-I RABBÂNÎ ŞÂH İSMÂ‘ÎL-İ SÂMÂNÎ Kİ ‘ÂLEM EZ NETÎCE-İ ‘ADL-İ O SÎRÂB VE CİHÂN EZ PERTEV-İ MİHR-İ O RÛŞEN Ü PÜR TÂB GEŞTE BÛD*

Rivâyet iderler ki bir rûzigâr
Simâ‘îl-i Sâmânî kâm-kârî

(420) Olup şâh-ı ‘âdil-dil ü nîk-nâm
‘Adâletle tutmışdı dehri tamâm

Kaçan vakt-i ‘asr olsa geldükde rûz
Gurûba karîb olsa gîtî-fürûz

Çıkup bir münâdî iderdi nidâ
Tolardı nidâsıyla ‘âlem sadâ

Ki şimden girü pâdişâh-ı cihân
Çıkar ‘adl içün taşra bî-imtinân

İdüp vakt-i ‘asr içre kasrınn makar
‘Adâlet kılur şâh-ı ‘âlî-güher

(425) Beyân eylesün cevr ü zulmin revân
Sitem-dîde var-ise gelsün hemân

Şikâyet kılan hâzır olsun bu dem
Ki gâyib degüldür şeh-i muhterem

Zihî ‘asr-ı ferruh ki ol pâdişâh
Kılup ‘ayn-ı ‘adl-ile gâhî nigâh

Görüp kendi ahvâl-i dehri tamâm
Umûrına halkun virürmiş nizâm

Bu ‘asr içre hergiz sorulmaz haber
Sitemden ne ‘asr u ne vakt-i seher

(430) Olurdı çün ol şâh-ı ‘âdil ‘ayân
Gelürdi sitem-dîdegân-ı cihân

Ne oldıysa teftîş idüp hayr u şer
Sorup kendi bi’zzât alurdı haber

Mühimmât-ı halkı görüş bîş ü kem
İderdi kemâl-ile def‘-i sitem

Cezâsın görüp zâlim-i bed-likâ
Sürerlerdi mazlûm olanlar safâ

Bu vech-ile eylerdi çün ihtimâm
Çıkarmazdı bir kimse zulm-ile nâm

(435) Mesâlih tamâm olsa hasbe'l-murâd
Girüp halvetine şeh-i hoş-nihâd

Dir idi kılup âsumâna nazar
Ki iy âferînende-i hayr u şer

Kılup vüs'-i hâlümce sarf-ı mecâl
Sitem-dîde hâlinden itdüm su'âl

Cezâsın bulup zâlim-i rû-siyâh
Sitem-kârun ahvâli oldı tebâh

Benüm bunda ancak budur kudretüm
İrişmez dahı gayra hiç tâkatüm

(440) Tedârük kılup mâ'adâsını sen
Sitemkâreye vir belâsını sen

Çü yok gayba insân içün ıttılâ'
Ziyâde n'ola eylemezsem nizâ'

'Adâletle ol şâh-ı nîkû-sirişt
Cihân mülkin itmişdi gûyâ behişt

Anun-çün Hudâvend-i rûz-ı kıyâm
'Adûsına gâlib kılurdı tamâm

Ana pâdişehler idüp serfürû
İtâ'at kılurlardı bî-güft ü gû

(445) Müsellem olup ana yârâ-yı ceng
Cihânı 'adûsına eylerdi teng

Sürerken bu resm-ile âyîn ü râh
Celâlî zuhûr itdi bî-iştibâh

Tegallüb kılup bir tarafdan meger
Zuhûr eyledi bir şeh-i nâm-ver

Ana 'Amr-ı Leys-idi 'âlemde nâm
Dilerdi tuta mülk-i dehri tamâm

Bilüp anı Sâmânî-i nîk-rây
Görür sabr u sâmâna kalmadı cây

(450) Çeküp ‘askerin şâh-ı ‘âdil-revân
‘Adûsına oldı mukâbil hemân

Seherden kılup iki ‘asker kıtâl
Biri birine girdi saff-ı ricâl

‘Aceb mest idi anda hayl-i yâlân
Çeküp mey yirine içerlerdi kan

Gubâr-ı semend idi ebr-i matîr
Yagardı anun oldı bârânı tîr

Çü gördi ki oldı dem-i rüstehîz
Çekildi ‘adûdan yana tîg-ı tîz

(455) Çıkup bâm-ı gerdûna yirden gubâr
Şeb-i tîreye döndi şekl-i nehâr

Gelüp tîr-i düşmen feşâfeş-künân
İderdi geçüp sadr-ı hasmı mekân

Çü peykân-ı şâhân-ı ferruh-serîr
O dem ok götürmişdi peykân-ı tîr

Uyur arkadaydı yaturdı ricâl
Niyâm içre şemşîr-i âhen-misâl

Girüp niçeler cenge açdı ‘uyûn
Kimi h^{v}âba vardı düşüp ser-nigûn

(460) Zihî h^{v}âb-ı nûşîn-i rûz-ı ‘ubûr
Uyandurmaz anı meger nefh-i sûr

Bir iki gün oldı çün âşûb ü ceng
Gehî bâ-şitâb u gehî bâ-direng

Sıyup hasmını hüsrev-i dâd-ger
Vezân oldı andan nesîm-i zafer

Kılup ‘Amr-ı Leys’i Hudâ münhezim
İdüp kasr-ı ikbâlini münhedim

Tagıldı o cem‘iyyet-i bî-şümâr
Karârın firâr eyledi rûzigâr

(465) Kaçarken meger ‘Amr-ı Leys-i dilîr
Kemend-i ‘adû-y-ile oldı esîr

‘Adûlar olup her taraf peyrevi

Ana vâv-ı ‘Amr oldı hasm-ı kavî

Makarr olmış iken serîr-i sürûr
Felek kıldı andan felâketle dûr

Kılup tekyegâhı cihânı sened
Ana i‘timâd itme hergiz meded

İder mülket-i câna bir gün akın
Revân eyler eşk-i dü çeşmün sakın

(470) Tutuldı çün ol husrev-i nev-zuhûr
Za‘îf oldı bend içre mânend-i mûr

Kılup pend-i bend-i ‘adû ana kâr
‘Aceb gûşmâl eyledi rûzigâr

Olup beste dest-i irâdet ana
Elem virdi gâyet bu hâlet ana

Çeküp kendü âşûb-ı bend-i girân
Ne mihnet çeker bildi pâ-bestegân

Medîd oldı çün müddet-i ibtilâ
Şikenc-i ‘adû-y-ile çekdi cefâ

(475) Zamân-ı felâket bulup imtidâd
İdindi halâs u necâtın murâd

Haber gönderüp şâha bir gün nihân
Didi iy şeh- tâc-bahş-ı cihân

Elümden alup tâc u tahtum benüm
Ganîmet kılup raht u bahtum benüm

Sıdun ‘askerüm hep zebûn eyledün
Yıkup râyetüm ser-nigûn eyledün

Tagıldı hücûmunla cem’iyyetüm
Zuhûr itdi butlân-ı emniyyetüm

(480) Tutup ‘âkıbet bende çekdün beni
Yiter bendün âzürde itdi beni

Yüri Hakk’a şükr eyle leyl ü nehâr
Bu ma’nâyı ‘aks itmedi rûzigâr

İdüp ‘ayn-ı ‘adlünle bir iltifât
Demidür terahhum kılup vir necât

Ki tarf-ı Horâsan'da bî-irtiyâb
Benüm milk ü mâlum dahı bî-hisâb

Nihân eyledüm niçe tâc u nigîn
Hazînemle pür anda zîr-i zemîn

(485) İdersen beni bend-i gamdan rehâ
Halâs u necâtum görürsen revâ

Sana cümle emvâlüm olsun helâl
Celâli gider eyle 'arz-ı cemâl

Gerekmez bana mülk ü mâl-ı cihân
Benüm kuşca cânum halâs it hemân

Serîr-i sürûr üzre sen kıl karâr
Ben itdüm gedâ olmagı ihtiyâr

Senün 'izz ü ikbâlün olsun ziyâd
Bana ancag âzâdelikdür murâd

(490) İşitdi anı çün şeh-i kâm-yâb
Su'âle bu vech-ile virdi cevâb

Ki iy şâh-ı nev-devlet ü zûd-yâb
Kayurmaz çekersen eger ıztırâb

Virüp 'âleme ihtilâl-i sarîh
Bana mûcib-i 'illet oldun sahîh

Çün oldı senün cânibünden sitem
Mahaldür görürsen belâ vü elem

Bana iltizâm itdügün mülk ü mâl
Alursam olur bî-tevakkuf vebâl

(495) Horâsan'da ol kim habâyâdur ol
Ser-â-ser hukûk-ı re'âyâdur ol

Alursın fakîrün gözi yaşını
Niçe yaşını mâl içün başını

Murâdun budur şimdi bî-iştibâh
Beni idesin gark-ı bahr-ı günâh

Çü yokdur içinde helâli anun
Olur bana vâsıl vebâli anun

Halâs olasın sen bilâ-irtiyâb
Çekem ben belâsını rûz-ı hisâb

(500) Gerekmez bana böyle mâl-ı harâm
K'ola andan âzürde kalb-i enâm

Bu sevdâ-y-ile virme hergiz melâl
Olupdur bana anı almak muhâl

Çü degmez nizâ'a metâ'-ı cihân
Halâs eyler-isem n'ola râygân

Kılup bend-i gamdan 'ivazsuz rehâ
Elünden rehâ içün almam bahâ

Bu şart-ile kim eyleyüp ihtimâm
Yine viresin aldugunı tamâm

(505) Bulup her direm sâhibine vusûl
Sudûr ide senden sitemden 'udûl

İdüp hîleyi 'Amr-ı 'ayyâr-vâr
Hilâfın sakın eyleme ihtiyâr

Cezâ çekmegin merd-i 'âlî-neseb
Anun cümle şartın kabûl itdi hep

Kılup behrever ol da ıtlâk-ile
Anı şâd-kâm itdi infâk-ile

Virüp ana tabl u livâ vü 'alem
Anı bir tarafda emîr itdi hem

(510) Hilâf itmedi çünki andan zuhûr
Ölince cihân içre kıldı huzûr

Cinânî uzatma makâli yiter
Bilindi bu kavlün me'âli yiter

Sükût eyleyüp eyle hatm-i makâl
Dil-i ehl-i tab'a virürsin melâl

Sâkînâme-i meclis*

Sun iy sâkî demdür mey-i hoş-güvâr
Gele sabr u sâmâna tâ iktidâr

Gidüp kalmadı bezm-i Cem'den nişân
Bizi eyle câmunla Nûşînrevân

(515) Gönülden gider Zeyd ü 'Amr'un gamın
Dirîg itme andan safâ 'âlemin

‘IKD-I DÜVÛM DER NESÂYİH-İ VÜZERÂ-YI ‘ÂLÎ-MAKÂM VE KÜBERÂ-YI ZEVİ’L-İHTİRÂM Kİ MUSLİH-İ MESÂLİH-KERDE-İ ENÂM VE KÂFİL-İ AHVÂL-İ HAVÂS U ‘AVÂMEND

Vezîrân-ı sultân-ı ‘âlî-makâm
Gerek a’del-ii halk u hayr-ı enâm

Olup hâkim-i bî-recâ vü garaz
Derûnında olmaya aslâ maraz

Şeh-i ‘âleme hayrı ilkâ ide
Lisânını hakkıyla gûyâ ide

Müşîr-i şeh-i dehr olup müstakîm
Sahîhi sözün bu gerekmez sakîm

(520) Olup sâhib-i rây u tab’-ı bülend
Ola ‘âdeti pend ü def’-i gezend

Re’âyâya lutf-ile şefkat kıla
Kemâl-ile her dem ri’âyet kıla

Şeh-i dehre geldükçe kasd-ı sitîz
Ola dâfi’-i şiddet-i rüstehîz

Kılup hüsn-i hulk-ile tedbîr-i kâr
Ola hayr-ile halka âmûzgâr

İdüp kâr u bâr-ı cihânı kıyâs
Dimişler debîrân-ı hikmet-şinâs

(525) Vezîrân-ı sultâna leyl ü nehâr
Gerekdür kırân-ı hısâl-i çihâr

Biri istikâmetdür ol hasletün
Ana râci’ olmak gerek niyyetün

Niçe istikâmet ki anı Hudâ
Kelâmında kıldı karîn-i edâ

Kemâ kâle’llâhu Te’âlâ celle celâluhu ve ‘amme nevâluhu:
“Fe’stakim kemâ ümirte”

Olanlar vezîr-i şeh-i muhterem
Gerek istikâmetde sâbit-kadem

Sülûk it reh-i şer’a dûr u dırâz
‘Udûl itme andan sakın bî-cevâz

(530) Çü Hakk'un sırâtı odur müstakîm
Ana sâlik ol çekme havf-ile bîm

Hısâl-i çihârun ikincisi hem
Sorarsan olupdur 'ulüvv-i himem

Anun himmeti ya'nî 'âlî ola
Tama'dan dil-i pâki hâlî ola

Kanâ'at kılup kendi öz hâline
Tama' kılmaya illerün mâlına

Zehârifden i'râz idüp mâh u sâl
Bakup kılmaya arzû-yı vebâl

(535) İdüp dâyimâ meyl-i mâl-i harâm
Harâmî-sıfat kılsa 'arz-ı garâm

Emânet olur ana emr-i muhâl
Umûrına dehrün virür ihtilâl

İdenler bu ma'nâda 'arz-ı nikât
Üçincisin anun dimişler sebât

İdüp cânib-i Hakk'a meyl-i tamâm
Kıla sa'y-ı mevfûrı mâ-lâ-kelâm

Kılup itdügi fi'li Allah içün
Garaz kılmaya 'izzet ü câh içün

(540) Hilâf itmeye eyleyicek hücûm
Ana havf-ı sultân u kasd-ı husûm

Olup cânib-i 'akse dil rehnümûn
Zuhûr itmeye sûret-i vâjgûn

Görüp nâ-sebâtın sitem-dîdegân
İde ana râz-ı derûnın 'ayân

Bilüp 'adlini derdine çâre-sâz
Gelüp eyleye ana arz-ı niyâz

Olup gûş-i hûş-ile ger sâmi'i
Sorarsan nedür haslet-i râbi'ii

(545) Belâsına dehrün tahammüldür ol
Ki ma'nîde 'ayn-ı tecemmüldür ol

Tahammül kılup cevr-i gerdûna hep
Çekilmek gerekdür belâ vü ta'ab

Vezâretde ger istemezsen kusûr
Şedâyidde olmak gereksin sabûr

Kılup yem gibi hazm-ı seyl-i belâ
Ceza’ kılma hergiz dem-i ibtilâ

Tezâhüm gamıyla çeküp ıztırâb
Sakın eyleme ‘arza-i teff ü tâb

(550) Havâs u ‘avâm-ile leyl ü nehâr
Mudârâ kılup itme kasd-ı firâr

Gazab-ı havf-ile olma endûh-pâk
Sebât üzre ol istemezsen helâk

Kaçan kılsa ızhâr-ı şekl-i gazab
Şeh-i dehre ‘arz itme sûy-ı edeb

Mukâbil koma âteş-i kîn-ile
Söyündür anı âb-ı teskîn-ile

Eger eylese şâh-ı ‘âlem ‘itâb
Ana vir nezâketle şâfî cevâb

(555) Nazar kılma hergiz kem ü bîşine
Anun merhem ol rîş-i teşvîşine

Cevâb-ile zahmın kılup huşk-bend
Mudârâ kılup eyle def’-i gezend

Tekellümde itme kelâmı dürüşt
Tokanma dehânına mânend-i müşt

İdüp cümle güftâr u girdârı nerm
Yakup dehri âteş-misâl olma germ

Gazab iştigâl eylese bî-gümân
Yakar hâr u hâşâki ol dem hemân

(560) Tahammül kılup kahr-ı sultâna ger
İdersen zarâfetle def’-i keder

Safâ-y-ile âsâyiş eyler cihân
Kılur istirâhat kihân u mihân

İdersen şeh-i dehri senden nüfûr
Sana bir nefes mümkin olmaz huzûr

Tutup nabz-ı şâh-ı cihânı tamâm

Ana tâbi' olmakda kıl ihtimâm

Velî emr-i Hak'dan iderse 'udûl
Anı nehy idüp kılma emrin kabûl

(565) O dem cânib-i Hakk'ı tercîh kıl
Gider 'illet-i kalbi tashîh kıl

Seni hıfzı Hakk'un himâyet kılur
Murâd üzre lutf u 'inâyet kılur

Dürüş mülki 'adlünle ma'mûr kıl
Kavî cehd idüp sa'y-i meşkûr kıl

Eger mülke maksûd idersen bekâ
Ricâl-iledür bil anı mutlakâ

Murâd ise cem'-i fuhûl-i ricâl
Ricâle gerekdür ki sarf ola mâl

(570) Eger mâlı tahsîl olursa murâd
Ra'iyyet gerek bî-cidâl ü 'inâd

Ra'iyyet gelüpp sende kılmaz karâr
Meger kim 'adâlet ola âşikâr

'Adâlet ki olmaya sende bedîd
Memâlikde olmaz bekâ-yı mezîd

Olur saltanat misl-i kasr-ı berîn
'Adâletdür ol kasra rükn-i rekîn

'Adâletden özge vezîrâna hem
Gerekdür siyâset dahı ola zam

(575) Hirâsân içün ser-tâ-ser 'âleme
Siyâset gerekdür şeh-i 'âleme

Yirinden kaçan kılsa gâhî kıyâm
Ala tâ ki heybet havâs u 'avâm

Eger şehden olmazsa havf-ı şedîd
Re'âyâ mezâlimden olmaz ba'îd

Vezîr-i nîkû-kâr ferhunde-pey
Gerekdür hasâyilde mânend-i key

Şeh-i dehre taklîd idüp mâh u sâl
Ola hakka mâyil 'ale'l-ittisâl

(580) Za’îf olsa heybetde hükkâm-ı dîn
Re’âyâ huzûr eylemez sâlimîn

Erâzilde olmasa havf-ı ‘asâ
Olur resm-i ‘unvânı mimmen ‘asâ

Eger çekmeyüp ters ü bîm-i kısâs
Elünden iderse ümîd-i halâs

Sitemkâr idüp kâyinâtı harâb
Virür halka zulm eyleyüp ıztırâb

Komazlar re’âyâda mâl ü menâl
Emerler anı şîr-i mâder-misâl

(585) Tutar mülk-i dehri hatâ vü zelel
Gelür dîn ü dünyâya andan halel

Dilersen re’âyâya emn ü emân
Elünden koma i’tidâli hemân

İdüp sa’y-i meşkûrı hayrâta hem
Ana eyle düşdükçe sarf-ı himem

Bulup şöhret-i tâmı hayrât-ile
Çıkar nâm-ı nîki mesûbât-ile

Dilersen sülûk-ı tarîk-ı savâb
Yiter sana tahsîl-i ecr ü sevâb

(590) Ribât u mesâcid yapup câ-be-câ
Hudâ’dan mesûbâtını kıl recâ

Kılup cisri bünyâda sa’y-i ‘azîm
Sırâtı ‘ubûr eyle bî-havf u bîm

Yaparsan eger bunda beyt-i Hudâ
Virür Hak sarây-ı behişti sana

Olup vâsıl-ı rahmet-i bî-hisâb
Bulursın kıyâmetde ecr ü sevâb

Binâ-yı cihânı kılan üstüvâr
Anı kıldı ‘ukbâ-y-içün kişt-zâr

(595) Bilüp mezra’-ı âhiret ‘âlemi
Geçür anda sa’y-ile her bir demi

Kılup mümkin oldukça kişt-ile kâr
Sakın kılma kesb-i ‘amelden firâr

Murâd-ise bu müdde'âya güvâh
Nazar kıl açup dîde-i intibâh

Vezîr-i nikû-rây u ferhunde-zât
Ne yüzden kılur dinle 'arz-ı nikât

DÂSTÂN-I VEZÎR-İ KEBÎR VE MÜŞÎR-İ SÂHİB-TEDBÎR
A'NÎ KÂDÎ-İ FÂZIL MOÑLÂ 'ABDÜRRAHÎM-İ 'ÂDİL
Kİ VEZÎR-İ SULTÂN SALÂHİDDÎN-İ EYYÛBÎST

Meger var-idi bir şeh-i kâmrân
Ki kılmışdı ol taht-ı Mısr'ı mekân

(600) Olup sâhib-i devlet-i Kâhire
Ana 'adl idi hil'at-ı fâhire

Bulup dîn-ile devlet andan felâh
'Adâlet kılurdı sabâh u revâh

Adı Nâsır u kendü mansûr idi
Şecâ'atla 'âlemde meşhûr idi

Ki ya'nî ana Nâsır idi lakab
'Adâletle mezkûr idi rûz u şeb

Ana virmiş-idi Hudâ bir vezîr
Debîr idi hem 'âlim ü yâd-gîr

(605) Ana kâdi-yi fâzıl olmışdı nâm
Çıkarmışdı fazl-ile nâmı tamâm

'Adâletde hod olmış-idi 'alem
Yemîn ü yesârında tîg u kalem

Konulmışdı zâtında ferr ü şükûh
Ferîd-idi ol min cemî'i'l-vücûh

Kılup şîr ü şekker gibi ihtilât
Elinde-y-idi serrişte-i irtibât

O dem kim çeküp cündi ol pâdişâh
Gelüp Mısr'ı feth itdi bî-iştibâh

(610) 'Adûyı kılup pâymâl ü zebûn
Alup tahtını bahtın itdi nigûn

Olup 'adli sermâye-i iktidâr
'Adûnun serîrinde kıldı karâr

Döküp hûn-ı a’dâyı mânend-i seyl
Muhît oldı etrâf-ı Mısr’ı çü Nîl

Geçüp taht-ı şâhîde kıldı cülûs
Cihân bey’at itdi kıldı destbûs

Bu şükrâne içün o şâh-ı cihân
Kılup semt-i hayrâta ‘atf-ı ‘inân

(615) Murâd itdi kim ba’zı evkâf ide
Meberrâtı bir niçe esnâf ide

Bir iki ‘amâyir mesâcid yapa
‘İbâdâta ya’nî ma’âbid yapa

Zıyâfet kılup halkı her subh u şâm
Binâ eyleye tekyegâh-ı ta’âm

Yiyenler du’âlar kılup rûhına
Senâ ideler sadr-i meşrûhına

Vezîri ki nâmı olunmışdı yâd
Getürüp ana kıldı ‘arz-ı murâd

(620) Didi isterem ba’zı hayrât idem
Bu âyîn-i hûbı mürâ’ât idem

Cihân içre hayr-ile mezkûr olam
Nümâyende-i sa’y-i meşkûr olam

Çü virdi bana mâl ü mülki Hudâ
Kılam ben dahı ana ba’zın fedâ

Vezîr itdi çünkim bu güftârı gûş
Cevâbında sarf eyledi nakd-i hûş

Didi iy şehinşâh-ı ‘âlî-neseb
Sözüm gûş idüp eylemezsen gazab

(625) Olup mürşid-i şâhrâh-ı sevâb
Direm kankısıdur tarîk-ı ¬avâb

Murâd-ise ihrâz-ı ecr-i ‘azîm
Dilersen kemâl-ile hayr-ı cesîm

Görüp Mısr’un emvâl ü evkâfını
Telâfî kılup cümle itlâfını

Kadîmî olan hayrı tecdîd kıl

Bînâ-yı meberrâtı temhîd kıl

Kimün zâyi'âtını tahsîl idüp
Anı zamm-ı mâl-ile tekmîl idüp

(630) Kimini meremmet kılup it binâ
Dilersen eger haşr olınca senâ

İdersen bu hayr-ı 'azîmi şehâ
Sen itmiş olursın anı ibtidâ

Kılursan eger iy şeh-i bî-'adîl
Muzâ'af olur bu sevâb-ı cezîl

Bu şehr içre anlar ki mevkûfdur
Anunla niçe kimse me'lûfdur

Yiyüp niçe bin kimse idrârını
Ana sarf ider nakd-i i'mârını

(635) Vezâyif alup her biri rûz ü şeb
O ma'nâ hayâtına olur sebeb

Tasarruf kılup nakd-i ma'hûdını
Bulur mâhasal asl-ı maksûdını

Ana el virüp muktezâ-yı fuâd
Olur cümle ehl ü 'iyâliyle sâd

İder sana hüsn-i teveccüh kulûb
Kılup celb-i kalb-ile mahv-ı 'uyûb

Mahabbet idüp hep sagîr ü kebîr
Du'âlar ider sana bernâ vü pîr

(640) Bu kavli çü şâh-ı cihân itdi gûş
Anı bildi sencîde-i 'akl ü hûş

Bu lutf-ile iy şâh-ı 'âlî-nazar
Re'âyâ muhibbün olur ser-te-ser

Bilüp rây-i pâk-i vezîri dürüst
Pes ol râya 'azm-i kavî kıldı süst

Tefakkud kılup cümle esnâfı hep
Sorup gördi Mısr içre evkâfı hep

Telef-keşteye kıldı sarf-ı mecâl
Ödetdi kim itdi-y-se itlâf-ı mâl

(645) İdüp ba'zına zamm-ı mâl-ı helâl
Komadı dahı anda cây-ı makâl

Kavî himmet-ile olanlar telef
Zuhûr itdi üslûb-ı mâ kad selef

'Akârâtı kim olmış-idi harâb
Meremmet kılup yapdı bî-irtiyâb

Mücedded kılup Mısr'un evkâfını
Ana hayli bezl itdi eltâfını

e

Zuhûr eyledi çünki resm-i kadîm
Cihân oldı meşmûl-i lutf-ı 'amîm

(650) Olup yek-cihet anda ehl-i cihât
Vezâyifle buldı mücedded hayât

Çü 'adli senâsına oldı sebeb
Didi ana Allahu yensur 'Arab

Kefâfını buldukça ehl-i 'ıyâl
Senâ eyleyüp kıldı bast-ı makâl

Mahabbet kılup her kişi bî-nifâk
Bu denlü nüfûs eyledi ittifâk

Olup gayrılar dahı tâbi' ana
Kılup ser-fürû' oldı tâbi' ana

(655) Müyesser olup îtilâf-ı kulûb
Gidüp kalmadı ihtimâl-i kürûb

Bu tedbîr-ile oldı hâsıl tamâm
Pesendîde-i hâtır-ı hâs u 'âm

Muvâfık oluban muhâlif ana
Du'â-y-ile oldı müsâdif ana

Tururken serîrinde fermân-revâ
Zuhûr eyledi bir muhâlif nevâ

O 'asker ki evvel bulup inhizâm
Koyup Mısr'a gitmişler-idi tamâm

(660) İdüp 'âr-ı gayretle cem'iyyeti
Gelüp yine sarf itdiler himmeti

Birin pâdişâh-ı cihân itdiler
Birin taht-ı vâlâ-mekân itdiler

Çıkup taht-ı şâhîye ol bî-nevâ
Şeh-i dehr olup oldı fermân-revâ

Ana hem-'inân oldı kavm-i Habeş
Cihân tîre oldı tolundı güneş

Muhassal gelüp bir iki rû-siyâh
Dilerdi yüz agarda bî-iştibâh

(665) Velî anı bilmezdi kavm-i 'Arab
Siyâhî neşâyed bürîden zi şeb

Kim eyler eger hep karalsa enâm
Hümâ yirine zâgı kâyim-makâm

Gelüp Mısr'a bir gün ol ebr-i siyâh
Seherden hücûm itdi bî-iştibâh

Döküldi ana çün o kavm-i zelîl
Kara boya vü gök çivîd oldı Nîl

Çeküp tîgı sultân-ı sâhib-kırân
'Adûsına yükletdi gürz-i girân

(670) Çıkup anda Mısrîler itdi hücûm
Tagıldı hücûm-ile ol kavm-i şûm

Gönüllerde var-idi çün incizâb
Nasîb olmadı sûret-i inkılâb

Nümâyân olup anda fikr-i vezîr
Bu rây-ile oldı isâbet-pezîr

Dımışkî idi tîg-i ser-tîz-i şâh
Alup Mısr'ı zabt itdi bî-iştibâh

Dönüp kavm-i Fir'avn'e cünd-i 'adû
Hudâ gark-ı Nîl itdi bî-güft ü gû

(675) Sımak tîg-i tîz-ile ol kâfiri
Muhassal 'aceb sihr imiş Sâmirî

'Aceb mu'ciz imiş o şemşîr-i tîz
Kopardukça Mûsâ gibi rüstehîz

Olur gâhî püşt-i 'adûya 'asâ
Yutar hasmı gâhî olur ejdehâ

Ve bi'l-cümle ol şâh-ı nîkû-sıfat

Olup halk-ile yek-dil ü yek-cihet

Sıdı hasmını vâsıl-ı kâm olup
Huzûr itdi meşgûl-i ârâm olup

(680) Vezîrün bu râyıyla ol dâd-ger
Olup şeh ‘adûsına buldı zafer

Zihî ‘akl-ı derrâk ü tab’-ı güzîn
Bu rây-ı rezîne hezâr âferîn

Şeh-i dehre her kim olursa vezîr
‘Adâletde olmak gerekdür zahîr

Kıla tâ ki dünyâda nezdîk ü dûr
Anun yümn-i râyıyla ‘âlem huzûr

Bu ‘asr içre hayfâ olanlar vezîr
Olur mâil-i zulm ü vizr-i kebîr

(685) ‘Adâletde te’hîr ü ihmâl ider
Şeh-i dehri tahrîk ü ızlâl ider

Kaçan virse mansıb ider irtişâ
Zamânında şöhretde nâm-ı rişâ

Berâber yanında sahîh u sakîm
‘Adâlet zamânında emr-i ‘adîm

Cinânî bu denlü işâret yiter
Garaz pend ise bu nasîhat yiter

Demidür ki kilk-i belâgat-nizâm
İde tarz-ı digerle bast-ı kelâm

Sâkînâme-i meclis

(690) Gelüp bezme iy sakî-yi sîm-sâk
‘İnâyet kılup sun elüme ayak

Sun ol câmı kim râhat-efzâ ola
Pesendîde-i tab’-ı dânâ ola

Sıyup cünd-i endûh ü hüzn ü gamı
Fitenden müberrâ kıla ‘âlemi

İdem ben de ol câmı kıldukda nûş
Hûm-ı mey gibi belki Cem gibi cûş

‘IKD-I SİVÜM DER MERÂSİM-İ ÂDÂB-I ÜMERÂ VE ‘ASÂKİR-İ NUSRET-ME’ÂSİR

VE MEHÂSİN-İ AHLAK-I HUDDÂM-I ENCÜM-FİTÂM-I PÂDİŞÂHÂN-I SÂHİB-MEFÂHİR

Bilür her kim oldıysa dâniş-pezîr
Ki hidmet selâtîne olur ‘asîr

(695) Kim eylerse dergâh-ı şâhı makar
Olur lâzım-ı zâtı havf u hatar

Kemâl-ile her kim kılup ittihâd
Karîb olmagı şâha eyler murâd

Gam-ı şâh-ı devrâna makrûn olur
Derûnı melâl-ile meşhûn olur

Reh-i hidmete eyleyenler sülûk
Dimişler ki ke’s-i şarâb-ı mülûk

Dehânı yakar nâr-ı sûzende-vâr
Anı rind olan eylemez ihtiyâr

(700) Zuhûr eyleyüp iktizâ-yı kazâ
Olursan eger sen ana mübtelâ

Vifâk üzre ol kılma rây-ı hilâf
Uzatma kelâmun idüp ihtilâf

Kabûl eyleyüp kılma râyını red
Sakın görme câyiz bu râyı meded

Şeh-i dehre olmak dilersen karîn
Gerek sende on dürlü vasf-ı güzîn

Ki hasmından anun kılup ittikâ
Sıyânet müyesser ola mutlakâ

(705) Birisi budur görsen andan hatâ
Ana görme ta’yîbi ol dem revâ

Nasîhat idüp ana tedrîc-ile
Mezîd eyleme zulmi tehyîc-ile

İkincisi oldur ki huddâm-ı şâh
Ola müsterîh-i dil-i pâdişâh

Virüp istimâlet şeh-i ‘âleme
Esîr itmeye anı bend-i gama

Gerekdür ki huddâma leyl ü nehâr
‘Ubûdiyyet-ile huzû’ ola kâr

(710) Üçüncisi oldur bilâ-iştibâh
Murâd olmaya ana ilzâm-ı şâh

Kılup ya'nî hüccetle mülzem anı
Zebûn itmeye sözde her dem anı

Budur ana dördinci haslet hemîn
Ki mekrinden olmaya şâhun emîn

Gurûr itmeye inbisâtın görüp
Kesel virmeye irtibâtın görüp

Beşinci idüp savn ü hıfz-ı lisân
Husûmet kılup olmaya bed-zebân

(715) Huzûr-ı şehinşehde idüp gazab
'Adûsıyla kılmaya terk-i edeb

Sorarsan ger altıncısından haber
Budur kim kaçan husrev-i dâd-ger

Cünûd-ile huddâma itse hitâb
Teveccüh kılup ana *min külli bâb*

Tutup kavline gûş-ı hûşı tamâm
Kıla i'tinâ vü ide ihtimâm

Göziyle kulagıyla ve'l-hâsılı
Anı istimâ'un ola mâ'ili

(720) Yedincisi oldur ki hâdim kaçan
İde bezm-i şâhîde bast-ı sühan

Bülend itmeye savt-ı güftârını
Kemâl-ile fehm ide mikdârını

Budur vasf-ı sâmin ki idüp edeb
Murâdâtını kılmamakdur taleb

Murâd itmeyüp 'arz-ı hâcâtını
Varup anmamakdur mühimmâtını

İdersen eger bir husûsı murâd
Anı eylemezse şeh-i Cem-nijâd

(725) Sebeb 'add idüp kılma fikr-i gazab
Görürsin sakın ol gazabdan ta'ab

İdüp belki hidmetde dikkat yine
Kemâl-ile kıl ana hidmet yine

Budur vech-i tâsi’ dem-i güft ü gûy
Hitâb eyledükçe ola tâze-rûy

‘Abûs itmeye bî-sebeb çehresin
Anun hande-rûluk kıla behresin

Ola atyeb-i hulk-ile bî-gümân
Huzûr-ı şehinşehde ratbü’l-lisân

(730) Budur vasf-ı ‘âşir ki bî-iştibâh
Garazdan berî ola huddâm-ı şâh

Biri birine itmeyüp gıybet
Mesâlibde meslûb ola himmeti

Müsâvî görüp cümlesin bîş ü kem
Müsâvî kılup kılmaya kadh u zem

Olup sa’y-i mâye-i ihtilât
Ola tâlib-i sûret-i irtibât

Kılup cümle huddâma ‘arz-ı vedâd
Gerekdür ola mâyil-i ittihâd

(735) Birinden idüp bir kabâhat sudûr
Olursa eger tab’-ı şâhî nüfûr

Anı bir tarîk-ile ‘arz ide tâ
Ki olmaya müstecvib-i iştihâ

İdüp dâyimâ rıfk-ile leyneti
Elünden koma merd isen şefkati

Geçin rıfk u sabr u mudârâ-y-ile
Usandurma dünyâyı gavgâ-y-ile

Gerekdür edeb merd-i âgâhdan
Husûsan huzûr-ı şehinşâhdan

(740) Hakîm-i cihân-dîde vü bî-nazîr
Ferîd-i zamâne Felâtûn-ı pîr

Dimişdür ki her kim olup merd-i râh
Murâdı ide hidmet-i pâdişâh

İderken şeh-i ‘âleme hidmeti
Gerek ide üç nesneye himmeti

Birisi zuhûr itse andan hatâ

Nazar kılmamakdur ana mutlakâ

Sudûr itse müsted'î-yi 'âr u şeyn
Gözini açup itsün igmâz-ı 'ayn

(745) İkinci o kim hâdim-i şâh ola
Kanâ'at kılup desti kûtah ola

Uzatmaya mâl-ı şehinşâha el
Ana virmeye tâ ki hırsı halel

Hıyânet ki oldur cinâyet tamâm
Anun ref' u def'inde kıl ihtimâm

Üçüncisi oldur ki açup dehân
Şehün itmeye gıybetini beyân

Mesâlibde hıfz-ı lisân eyleye
'Uyûbını ilden nihân eyleye

(750)İdersen 'uyûb-ı şeh-i dehri fâş
Sakın tîg-ile bâşun eyler tırâş

Huzûrında halkun kılup midhati
Mezemmet kılup eyleme gıybeti

Muhassal olup pâk-bâz-ı cihân
Sakın olma bed-gûy olup bed-zebân

Ri'âyet görürsen eger şâhdan
Gurûrı çıkar kalb-i âgâhdan

Ne denlü sana itse hüsn-i nazar
Sen it ihtirâz-ile havf u hatar

(755) Mukarrer bilüp hışm u 'udvânını
Emîn olma gördükçe ihsânını

Olur pâdişehler çü tıfl-ı sagîr
Kılur mihr ü kahrın sana nâ-güzîr

İder gâh olur 'adlün-içün gazab
Bilür gâh olur kahra lutfı sebeb

Selâtîn-i 'âlem kılup iltifât
Olursan eger kıdve-i kâyinât

Sakın kılma sen meskenetden 'udûl
Ve illâ idersin özün nâ-kabûl

(760) Şeh-i dehre ilkâ idüp bid'ati
İdersen eger zulme sen niyyeti

Nümâyân olup sûret-i inkılâb
Hücûm-ı 'adû hâlün eyler harâb

Mükâfât idüp sana çarh-ı bülend
İder mazhar-ı ıztırâb u gezend

Çeküp tîg-ı bürrânı bir gün 'adû
Tenün bî-ser eyler misâl-i kedü

Bu ma'nâya şâhid dilersen eer
Ne dir dinle râvî-yi sâhib-nazar

DÂSTÂN-I ÂN VEZÎR-İ BÎ-BÂK Kİ ÜFTÂDE
ŞOD BER MEGÂK-İ HELÂK

(765) Meger var-idi bir vezîr-i kebîr
Ki olmışdı sultân-ı dehre müşîr

Vezâretde bî-misl ü hemtâ-y-idi
Pesendîde-i şâh-ı dânâ-y-idi

Yanından şeh-i 'âlemün dâyimâ
Sa'âdet gibi olmaz-idi cüdâ

Mufavvaz olup ana tedbîr ü rây
Memâlikde olmışdı müşkil-küşây

İdüp dâyimâ hall ü 'akd-i umûr
Elindeydi serrişte nezdîk ü dûr

(770) Görüp hidmetin pâdişâh-ı kerîm
İderdi kemâl-ile lutfın 'amîm

Ana iltifât-ı şeh-i kâmrân
Olurdı ziyâde zamân u zamân

Velîkin olup merci'-i kâyinât
Gurûra sebeb düşdi bu iltifât

Şu denlü gurûr itdi ol nâm-dâr
Ki terk-i vücûd itdi encâm-ı kâr

Kılup meskenetden rücû' ü 'udûl
Zuhûr itdi andan hilâf-ı kabûl

(775) İdüp kibr ü 'ucb-ile her dem nazar
Nasîhat ana itmez oldı eser

İderdi re’âyâya zulm ü sitem
Hudâ virdi nekbet ana lâ-cerem

Cerâ’et kılup âşikâr u nihân
Ne bid’at ki olsa iderdi hemân

Gezend-i havâss u belâ-yı ‘avâm
Dil-i halkı âzürde itdi tamâm

Zuhûr-ı mükâfât-ı girdâr-ı bed
Ana eyledi râh-ı insâfı sed

(780) Çü zulmi tasavvurdan oldı mezîd
Tahammül ana oldı emr-i ba’îd

Mürûr itdi bu şekl-ile rûzigâr
Hıred olmadı gitdi âmûzgâr

Şeh-i dehre ‘arz itdi her bid’ati
Re’âyâya virdi besî zahmeti

Kılup cem’-i emvâle sa’y-i sedîd
Olurdı der-i lutf-ı Hak’dan ba’îd

Sanup kendüyi beyt-i mâle mu’în
Hıyânetle anlardı kendin emîn

(785) Çün eylerdi tagyîr-i hadd-i rüsûm
Sagîr ü kebîr ana itdi hücûm

Sipâh-ı şeh-i dehr idüp ittifâk
Zuhûr itdi katline hüsn-i vifâk

Olup bir seher ictimâ’-ı ‘avâm
Göründi o dem sûret-i izdihâm

Anı katl ü ihlâk-içün ceng-ile
Pür itdi ‘adû dâmenin seng-ile

Dimen seng-ile cünd-i pür-kîn-idi
Turan anda bir kûh-ı sengîn-idi

(790) O tag-ile taşun gören cengini
Dahı kılmadı kîne âhengini

Eger ölse bir merd-i sengîn ezel
Ana sengi görmezdi herkes mahal

Çü cem’iyyet cünd-i şâh-ı güzîn

Anı katl ü ihlâke oldı mu’în

O dem almaga kasd idüp cânını
Hücûm itdiler dökmege kanını

Ahâlî-i zulme o kim ola baş
Olur tîg-ı tîz-ile âhir tırâş

(795) Zarûretle îcâb idüp ‘âkıbet
Anı katl-içün oldılar yek-cihet

Şeh-i dehre çün ‘arz olundı bu hâl
İcâzet virüp kıldı def’-i melâl

Çeküp tîg-ı ser-tîzini rûz-bân
Ecel gibi yanına geldi hemân

Urup tîg-ı tîzi-y-le boynın o dem
Vücûdını bir demde kıldı ‘adem

Koyup bî-ser ol cism-i hûn-pâşını
Depüp pâymâl itdiler başını

(800) İdüp sadr-ı dîvânı ol gün makar
Vezîr-i şeh-i ‘âlem-idi seher

Anun mâl-ı beyti olup beyt-i mâl
Anı kabza çekdi şeh-i Cem-hısâl

Velî ‘asr olınca virüp cân-ı pâk
Makarr oldı cismine hâk-i magâk

Felek itdi bir gerdiş-i nâ-sezâ
O gerdişde gördi cefâ ve cezâ

Şu kim hayra sarf olmaya niyyeti
Olur katl olunmak anun ‘âdeti

(805) Dime dehre kûy-ı harâbâtdur
Gözün aç ki deyr-i mükâfâtdur

Ana iltifât-ı şeh-i bahr u ber
Gurûra sebeb olmayaydı eger

Olup mest-i câm-ı ri’âyet tamâm
Re’âyâya zulm itmeyeydi müdâm

Olup katline ittifâk-ı hasen
Kesilmezdi başı olurdı esen

Olan çâker-i pâdişâh-ı cihân
Basîretle ‘âmil gerek her zamân

(810) Re’âyâya her kim ider zahmeti
Vücûdına sevk eylemez rahmeti

Eger hayr ola dirsen encâm-ı kâr
Re’âyâya ‘adl eyle leyl ü nehâr

Cinânî garaz nush u pend ise bes
Dahı itme tafsîle meyl ü heves

İdüp semt-i digerde bast-ı kelâm
Hırâm eylesün hâme-i tîz-gâm

Ki tagyîr-i tarz-ı sühan bî-kusûr
Virür ehl-i hâle neşât ü sürûr

Sâkînâme-i meclis

(815) Getür bezme ol bâdeyi sâkîyâ
Ki şâh-ı gedâ ola işse gedâ

Olup tâ ki mest-i mey-i erguvân
Nedür bilmeyem bîm-i cân u cihân

Elem çekmeyem olmayup hûşyâr
Dökerse eger kanumı rûzigâr

‘IKD-I CİHÂRUM DER MEZEMMET-İ HİSSET-İ ERBÂB-I GINÂ VÜ SERVET [VE] MİDHAT-I Rİ’ÂYET-İ ASHÂB-I FAKR U FELÂKET VE HUCESTEGÎ-İ TESLÎM Ü KANÂ’AT DER KÛŞE-İ FERÂGAT**

Cihân halkınun ol Kadîm ü Kadîr
Kimisin ganî itdi kimin fakîr

Virür ba’zı eşhâsa Hak kudreti
Musahhar kılur bî-sebeb devleti

(820) Gınâsı bulup dem-be-dem izdiyâd
Der-i devleti gerçi olur güşâd

Velî kendüsi bir har-ı bî-temîz
Temâşâ budur nâmı olur ‘azîz

Olur ba’zı muhtâc-ı yek habbe sîm
Çeker fikr-i nân-ile cevr-i ‘azîm

Tefahhus kılursan eger ol fakîr
Fezâyilde akrânı yok bî-nazîr

Yog-iken kemâline gâyet anun
Nasîbi felekden felâket anun

(825) Hudâvend-i rûz-ı ‘atâ vü nevâl
Ger olmaz anun hikmetinden su’âl

Yazar levh-i takdîre bî-iştibâh
Kimisin gedâ vü kimin pâdişâh

Eger olsa dünyâ yanında ‘azîz
Ana mâlik olmazdı her bî-temîz

Anun kadri olsa cenâh-ı ba’ûz
Olur mıydı kâfir medâr-ı füyûz

Mu’allel degül cümle ef’âl ana
Sitâyiş gerekdür be her hâl ana

(830) Münezzehdür ol çünki agrâzdan
Su’âl itme takdîr-i Feyyâz’dan

Eger sende var-ise mâl ü menâl
Anun şükrini eyle fî külli hâl

Olur ni’meti şükr-i Mevlâ mezîd
İdersen n’ola ana sa’y-i mezîd

Velî eyleyüp şükri tarf-ı lisân
Sakın sûret-i lutfı kılma nihân

Gınânun budur şükri kim bir fakîr
Sana itse i’lâm-ı mâ-fi’z-zamîr

(835) Kılup bin hicâb-ile bast-ı makâl
Kerîm anlayup itse senden su’âl

İdüp hâcetin bî-tevakkuf revâ
Revâ görme hırmânı hergiz ana

Kılup hüsn-i hâline tedbîr anun
Yıkuk gönlini eyle ta’mîr anun

Hudâ kanda kim dir *“akîmü’s-salât”*
Olur ana peyrev *“ve âtü’z-zekât”*

Çeken ehl-i devlet gam-ı rüstehîz
Zekâtı virür itmez andan gürîz

(840) Bu ‘asr içre bir iki dûn ü denî

İder mâl ü mülk-ile nâmın ganî

Namâz içre yok çünki sarf-ı direm
Anun çekmez aslâ edâsında gam

Namâzı ider bî-tevakkuf edâ
Zekâtı bilür câna ammâ kazâ

Misâl-i har ü mühmel ü nâ-temîz
Döger başını yire itmez gürîz

Velîkin berây-ı rızâ-yı Hudâ
Virüp füls-i ahmerden olmaz cüdâ

(845) Namâzun ʻakîbinde iy pür kerem
Eger lâzım olsaydı sarf-ı direm

Anup ehl-i devlet namâz adını
Getürmezler idi dille yâdını

Ekâbirde şimdi olan hırs u âz
Dükenmez misâl-i namâz u niyâz

Eger bir fakîr aglasa hâlini
Sanur kim alur cümle emvâlini

Satup ana kendin gedâ gibi aç
İder ol kadar ʻarza-i ihtiyâc

(850) Ki ümmîd-i ihsân iden nâ-tüvân
İder ana kasd-ı tasadduk revân

ʻAcebdü bu kavm-i zalûm ü cehûl
Degül mevrid-i vâridât-ı kabûl

Olurken gınâ-y-ile hakdan ba'îd
Derûnında sevdâ-yı *"hel min mezîd"*

Eger kılsa ihsâna ʻatf-ı ʻinân
Sanur kim çıkar cânı ol dem hemân

Budur zannı kim müflis ü aç ola
Gedâlar gibi gayra muhtâc ola

(855) Anı bilmez ammâ ki ol bî-niyâz
Komaz eshiyâyı olur çâre-sâz

Kılan râh-ı Mevlâ'da sarf-ı direm
Gam-ı fakr-ile hergiz olmaz dijem

Reh-i Hakk'a sarf eyleyen mâlını
Alur birine 'aşr-ı emsâlini

Hudâvend-i rûz-ı su'âl ü hisâb
Olur zann-ı 'abd üzre bî-irtiyâb

Eger var-ise hüsn-i zandan eser
Bulursın mühimmâta her dem zafer

(860) 'Atâ-bahş olup sana feyz-i Hudâ
Ne kim istesen eyler ol dem 'atâ

Velîkin idersen eger sû-i zan
Kalursın felâketle bî-çâre sen

Gam-ı fakr u zillet ider bî-huzûr
Bulunmaz derûnunda hergiz sürûr

Dimişdür vesâyâda 'Abdüllatîf
Ki insân olanlar vazî' ü şerîf

Yiyüp ni'meti Hakk'ı şâm u seher
İder iki kez günde def'-i keder

(865) Eger sâl-horde eger horde-sâl
İdüp anlarun her birinden su'âl

Disen kim seher-geh yahud vakt-i şâm
Nasîb oldı mı sana fakd-ı ta'âm

Budur zann-ı gâlib ki vakt-i hitâb
Virür yok diyü ana lâbüd cevâb

Bu mümkin degüldür ki cins-i beşer
Kala bî-gıdâ vakt-i şâm u seher

Çü 'ömrinde kalmaya muhtâc u aç
Nedendür metâ'ına buhlün revâc

(870) Virür rızkunı çünki Perverdigâr
Niçün olasın mümsik-i rûzgâr

Getür cem' idüp 'aklunı başuna
Revâ görme hırmânı yoldaşuna

Gıdâyî ki bir şahsa olur ta'âm
Yiter ikiye dahı mâ-lâ-kelâm

Yiyüp lokmanı cümle ihvân-ile
Safâ eyle sofranda vârân-ile

Hasîs-ile cömerdün iy nîk-nâm
Dimiş harcı birdür fuhûl-i enâm

(875) Eger ‘ârif-isen ko dünyâ gamın
Tevekkül kılup çekme ferdâ gamın

Olan ‘ârif ü nüktedân-ı cihân
Cihân içre çekmez gam-ı kût ü nân

Hudâ’dur kefâfına halkun kefîl
Gelür hep mukadder kesîr ü kalîl

Ded ü dâmı taglarda sîr eyleyen
Gıdâyı sana nâ-güzîr eyleyen

Seni kor mı dünyâda muhtâc ü aç
Görüp derdüni eylemez mi ‘ilâc

(880) Yiyüp ni‘metün bir gedâ-yı hakîr
Olursa ta‘âmunla sofranda sîr

İder def‘-i cû‘-ile kesbb-i safâ
Hulûs-ı taviyyetle eyler du‘â

Kılup ol du‘âyı Hudâ müctecâb
Olur her cihetden sana feth-i bâb

Ne naks eyler-ise gedâ-yı garîb
Hudâ sana iz‘âfın eyler nasîb

Kaçan kılsa erbâb-ı dünyâ sefer
Olup cây-gâhı sarây-ı diger

(885) Kalur mâl u emlâki bî-irtiyâb
Yanınca anun gitmez illâ sevâb

Huzûr itmege bî-hilâf u cedel
O demlerde gâyet gerekdür ‘amel

‘Amel olmayınca sana râh-ber
Çekersin muhakkak belâ vü hatar

Bilürken bu ma‘nâyı erbâb-ı mâl
İder füls-i ahmer ucından kıtâl

Çeker mâlı tahsîle yüz bin ta‘ab
Anı hisset eyler yimez rûz u şeb

(890) Alur bir gün ammâ felek cânını

Nice cânını belki imânını

İder vârisi bunda itlâf-ı mâl
'Azâbın çeker ol harâm u helâl

Zihî bî-temîzî vü nâdânlık
Ki olmaz dahı böyle hayrânlık

Hayâtunda iken idüp dikkati
Mesûbâtı tahsîle kıl himmeti

Görüp 'âlem-i âhiret zâdını
Çıkarma gönülden anun yâdını

(895) Tedârük olur sonra çünkim muhâl
Ana cân-ile eyle sarf-ı mecâl

Olur âhir iy h[v]âce-i kâm-yâb
Helâle hisâb u harâma 'azâb

Sürüp gayrılar mâlun-ile safâ
Neden sana bî-hûde çekmek cefâ

Yiyüp gayrılar mâlunı şâd olur
Senün hissetün cümle berbâd olur

Belî böyledür tavr-ı devr-i felek
Kimine emek kimisine yemek

(900) Murâd ise bu kavle benden delîl
Ne dir gör güzârende-i kâl ü kîl

Tutup ya'nî bu gevher-i nazma gûş
Anı eyle âvîze-i gûş-ı hûş

DÂSTÂN-I HASÎS-İ BÎ-İNSÂF VÂRİSEŞ BÛDE MÛRİS-İ İTLÂF*

Meger var idi bir hasîs-i cihân
Ki olmışdı meşhûr-ı devr-i zamân

Denâ'etde ana sagîr ü kebîr
Tutarlardı pinti Hamîd'i nazîr

Olup buhl-ile nâdir-i rûzigâr
Hasâsetde olmışdı gûyâ himâr

(905) Hudâvend-i esbâb u eskâl-idi
Hâr-ı bâr-ı emlak ü emvâl-idi

Revâdur eger ana dirsen eşek

Eşekden dahı bedter idi ne şek

İderdi derûnında habs-i ta'âm
Hâlâ kaydını çekmez-idi müdâm

Yıgup gerçi mâlı çekerdi emek
Yimezdi velî korkusından yemek

Yise gâhî tenhâda yirdi gıdâ
Ta'âm-içün eylerdi meyl-i halâ

(910) Pür olmışdı hemyân-ile hânesi
Velî taşra çıkmazdı bir dânesi

Giceyle harîminde yakmazdı mûm
Sanurdı yakar anı nâr-ı hümûm

Zihî merd-i nâ-sâz u nâ-sâz-kâr
Anun gibiye la'net-i sad hezâr

Bu hissetle bî-çâre bir gün hele
Ecel geldi virdi bogazı ele

Alup nakd-ı cânını anun ecel
Yıkıldı bulup kasr-ı 'ömri halel

(915) Kalup mâl ü emlâki ferzendine
Anun nef'i olmadı hiç kendine

Ne kasd-ı temettu' ne meyl-i sevâb
Hatâ çıkdı anı ki sandı savâb

Hudâ virmiş-idi ana bir püser
Velî lutf-ile eylemezdi bir nazar

Hayâtında virmezdi çün bir direm
Memâtında aldı anı lâ-cerem

Çü kabzında oldı 'urûz u 'akâr
Safâ cânibin eyledi ihtiyâr

(920) Dükenmez sanup başladı 'işrete
Kadem basdı yârân-ile sohbete

Koyup nakdını gül gibi sâgara
Sehâ kıldı bezm içre fâsıklara

Döşendi mey-i nâba her subh u şâm
Ayılmazdı her gün içerdi müdâm

Seherden eger çekmeyeydi ‘arak
Varup meclise basmaz idi ayak

Eger yumasa bâde ile yüzin
Yatup şâma kadar açmaz-idi gözin

(925) Humârını def’ itmeseydi eger
Yüzi gözi turşı satardı seher

Düşüp yanına ehl-i fısk u fücûr
Üşerlerdi üstine mânend-i mûr

Varup bezm-i hâs itmege her seher
Mu’ayyen kılınmışdı heştâd zer

Bu denlü ‘akârât u esbâb u mâl
Vefâ eyledi ana bir niçe sâl

Birez tutdı çün dehri hengâmesi
Gidüp kalmadı elde sermâyesi

(930) Nükûdı nihâyet bulup gitdi hep
Sunuldı ‘akârâta dest-i taleb

Birez gün dahı bey’-i ‘akâr
Anı dahı sarf itdi bî-ihtiyâr

Çün irdi ‘akârâta dahı şikest
El urdı bu kez câmeye darb-ı dest

Satup ya’nî ferrâce vü câmesin
Tagıtmadı elbetde hengâmesin

Çü anlar da sarf oldı gitdi tamâm
Oturdı tahiyyâta mâ-lâ-kelâm

(935) Kalup cismi ‘üryân ü cânı melûl
Dahı taşra çıkmadı ol bü’l-fudûl

Çeküp câm-ı mey yirine h^{v}ân-ı gam
Ana bezm-gâh oldı künc-i elem

Yiyüp içmege kalmayup kudreti
Gidüp devleti oldı bir nekbetî

Gınâ hâtırı-y-içün olan muttasıl
Ana gelmez oldı olup munfasıl

Gelüp ni’metini yiyen subh ü şâm
Göreydi ana virmez-idi selâm

(940) ‘Aceb bî-vefâdur bu halk-ı cihân
Hakîkatdan anlarda yokdur nişân

Seni devlet içre görürse eger
Mukârin olup ‘izz ü ikrâm eyler

Fakîr olsan ammâ kaçar kor hemân
İder bir nigâh itmege imtinân

Çü bir ki gün kaldı muhtâc u aç
Tabîb-i ecel ana kıldı ‘ilâc

Kılup emr-i Hakk’ile teslîm-i cân
Nisâr itdi nakd-ı revânın revân

(945) Görüp hâk-ile setr-i ‘aybın mahal
Halâs eyledi ol fakîri ecel

Garaz bu ki bir gün o dîvâneye
‘Akıldan o mehcûr ü bî-gâneye

İdüp pendi bir iki yâr-i kadîm
İderler ana ta’n u levm-i ‘azîm

Bu vech-ile dirler ki iy sâde-dil
Hevâ üzre olmak neden muttasıl

Zer ü sîm eger aksa mânend-i âb
Yitişmez sana ‘ayşe bî-irtiyâb

(950) Egerçi ki şimdi sürersin safâ
Velî tâ ölince çekersin cefâ

Elünden gider cümle bu mülk ü mâl
Çekersin mazarratla çok ibtizâl

Niçün ‘ayş u nûş-ile her mâh u sâl
İdersin bu vech-ile itlâf-ı mâl

Virüp nakd-ı cânı idince edâ
Olursın esîr-i kemend-i belâ

Yidür hod anı cem‘ idince tamâ
Ne gûşişler itdi bilür hep enâm

(955) Tedârükle sarf it idersen anı
Ve illâ seref müflis eyler seni

Cevâbında anun o mest-i harâb

Dimiş bir kelâmı ki faslu'l-hitâb

Ki erbâb-ı mâlun budur 'âdeti
İder kendüsi cem' idüp hisseti

Geçer 'ömri zilletle şâm u seher
Berâ-yı nihâden çi seng ü çi zer

Hudâvend-i rûz ü hudâvend-i şeb
Virür mâlı itlâf-içün bir sebeb

(960) Alup nakd-ı cânını evvel revân
Virür vârise mâlı bî-imtinân

Yatur kendi kabr içre gûyâ keşef
İder mâl-ı medfûnı vâris telef

'Aceb mi telef olsa ol mühmelât
İçinden anun çıkmamışdur zekât

Eger olmasaydı mahall-i gazab
Telef olmaz-idi bu şekl-ile hep

Çü aslı harâm-idi hep bî-gümân
Harâma yine sarf olundı revân

(965) Hudâ 'âleme 'ibret itdi beni
Görüp 'ibret alsun şerîf ü denî

Cinânî yiter halk-ı devrâna pend
Dehânını bu kîsenün eyle bend

Yiter sarf ise ma'rifet nakdini
Bu hemyânun açma dahı 'akdini

Sâkînâme-i meclis

Getür câmı iy sâkî-i tîz-hûş
Ki dil-teşnedür cümle erbâb-ı nûş

Vir ol bâde kim içse anı denî
Ola genc-i Cemşîd'e mâlik ganî

(970) Virüp tâ ki mâl ü menâlın tamâm
Ola 'ibret-efzâ-yı bezm-i enâm

'IKD-I PENCÜM DER SAFÂ-YI BÂTIN-I FUKARÂ VE ERBÂB-I KANÂ'AT VE HUZÛR-I HÂTIR-I ASHÂB-I TERK Ü TECRÎD Ü RİYÂZET Kİ ESSELÂMETÜ Fİ'L-VAHDE*

Degüldür cihân içre âsûde-hâl
O kim ola meftûn-ı mâl ü menâl

İgen h^{v}âcenün bakma dünyâsına
Belâsı deger sanma gavgâsına

Eger ‘izz ü mansıb eger mâl ü câh
Degüldür bekâ üzre bî-iştibâh

Ana kim ola ihtimâl-i zevâl
Telakkî olur ehl-i dilden muhâl

(975) O kim ‘ârif ü rind ü dânâ ola
Şinâsende-i kâr u bînâ ola

Sû-yı mâl ü emlâke kılmaz nigâh
Olur kâni’-i berg-i sebz ü giyâh

Bilüp ‘izz-i dünyâyı mahz-ı hevân
Virürlerse almaz anı râygân

Huzûr u safâ sanma kesretdedür
Yine istirâhat kanâ’atdadur

Kanâ’atda iken o genc-i nihân
Arar gayrı yirlerde halk-ı cihân

(980) Kanâ’at gibi bir sa’âdet mi var
Ya ‘uzlet gibi ‘izz ü devlet mi var

Odur ma’ânîde pâdişâh-ı cihân
K’ola ana taht-ı kanâ’at mekân

Kanâ’atla her kim ki âzâdedür
Anun jeng-i gamdan dili sâdedür

İdüp kûşe-i inzivâyı kabûl
Şeh-i dehre reşk eylemezler fuhûl

Olur kesret-i câh u mâl ü menâl
Perîşânî-i hâtır-ı ehl-i hâl

(985) Sana yigdür ol kim olup bir fakîr
Kanâ’at karînün ola nâ-güzîr

Anun kim komışlardur adın gınâ
Olur ehl-i ‘irfâna şekl-i ‘anâ

Dilersen cihân içre emn ü huzûr
Seni kılmasun beste bend-i gurûr

Budur ger bilürsen sözün togrusı
Büyük başun olur büyük agrısı

Bilürsin çü yok anda reng-ile bûy
Ne lâzım sana şevket ü hây u hûy

(990) Kılup kûşe-i ‘uzlet içre nişest
Huzûr eyle dâyim olup pâ-şikest

Cihânda kişinün büyük devleti
Hudâ virmemekdür ana kudreti

Salâha olup fakr u fâkan mu’în
Seni eyleye Hak günehden emîn

Olup beste dest-i irâdet sana
Huzûr-ile el vire tâ’at sana

Gam-ı fâka vü ihtiyâc ü kusûr
Ola bâ’is-i terk-i fısk u fücûr

(995) Elünde bulunmaya mâl ü menâl
Nasîb olmaya fıska sarf-ı mecâl

Eger virse Hak kudret-i bî-hisâb
İderdün ma’âsîyi hep irtikâb

Takâzâ idüp fıskı nefs-i zalûm
Emânı sana eyler idi hücûm

Gelüp kalbe meyl-i hevâ vü heves
Müyesser olurdı sana dest-res

Olup gark-ı bahr-ı ma’âsî beden
Şinâverlik eylerdi ten cümleten

(1000) Bu hâletde nâgeh kılup intikâl
Gidersin cihândan rehîn-i vebâl

Makarrun olur ka’r-ı nâr-ı cahîm
Çekersin mukarrer ‘azâb-ı elîm

Olursın peşîmân ü zâr-ı nejend
Peşîmânlık olmaz velî sûd-mend

Husûsâ olup mâlik-i mülk ü mâl
Olursan eger h^{v}âce-i bî-hemâl

İder her birisi derûnunda cây

Olur ana kalbün ta'alluk-nümây

(1005) Kaçan eylesen 'azm-ı râh-ı bekâ
Olursın anun her birinden cüdâ

Olup dâg-ı hasret sana lâ-cerem
Virür her birinden cüdâlık elem

Bu teşvîş-i hâtır virüp inkılâb
Senün son nefes hâlün eyler harâb

Zihî dûd-ı bî-sûd ü bî-fâyide
Ki andan belâdur sana âyide

Gözün aç gider merd isen gafleti
Yine ehli çeksün ko ol zahmeti

(1010) Ne hoşdur ol âzâde kim subh u şâm
Gelüp hâtırına ferâgat tamâm

Ola mâsivâ nakşı dilden tırâş
Nedür bilmeye resm-i kayd-ı mâ'âş

Yanında ola berg-i terre gıdâ
Nedür bilmeye resm-i kayd-ı mâ'adâ

Şeh-i dehr olan bî-sipah u öalem
Derûnında olmaya aslâ elem

Eger gelse sultân-ı 'âlî-makâm
Ana olmaya mâ'il-i ihtirâm

(1015) Kılup fakr u tecrîd-ile ibtihâc
Ana kılmaya 'arza-i ihtiyâc

Eger yansa mülk-i cihân ser-te-ser
Ana olmaya zerre denlü zarar

İde kanda ahşam olursa karâr
Ola ya'nî dervîş-i bî-ihtiyâr

'Aceb saltanatdur bu âzâdelik
Ana benzemez şâh u şehzâdelik

Ne devletdür ol devlet-i dîr-yâb
Ki yok anda sermâye-i ıztırâb

(1020) İden terk ü tecrîde 'atf-ı 'inân
Mesîhâ-sıfat çarhı eyler mekân

Eger emr-i mezmûm olaydı resûl
İder miydi fakr u fenâyı kabûl

Kişi âteş-i fakr-ile kâl olur
Koyup kâli hem vâsıl-ı hâl olur

İder kalbi âyine-i pür-safâ
Komaz anda bir zerre jeng-i cefâ

Olur saykal-ı hâtır-ı ehl-i hâl
Gider anda kalmaz gubâr-ı melâl

(1025) Tecellî idüp anda dîdâr-ı Hak
Nümâyân olur cümle envâr-ı Hak

Olup muzmahil hep rüsûm ü kuyûd
Bulur emr-i gaybî makâm-ı şühûd

Velî mâlik oldukda ol gence sen
Sakın olma magrûr olup mü'temen

Ki gâhî düşer bir fakîr-i cihân
Gezerken safâ-y-ile rûşen-revân

Tecerrüdde 'İsî gibi pâk iken
Yiri zirve-i sakf-ı eflâk iken

(1030) Olur mâlik-i mülk ü mâl ü menâl
Gelür ol gınâ-y-ile tagyîr-i hâl

Olup mazhar-ı ibtilâ vü hatar
Safâdan derûnında kalmaz eser

Eger sende var-ise zevk-i semâ'
Ne dir dinle râvî sözin istimâ'

DÂSTÂN-I ÂN MERD-İ FAKÎR VE SÂHİB-İ HÂL Kİ FİRÎFTE ŞOD BE KESRET-İ EMVÂL*

Zamân-ı kadîm içre bir merd-i pâk
Ki olmışdı âyîne-i tâb-nâk

Niçe âyîne belki mihr-i münîr
Ki andan olurdı felek müstenîr

(1035) Olup fakr-ile vâsıl-ı ma'rifet
Tecerrüdde olmışdı 'İsî-sıfat

Kılup âşinâ rûhı 'irfân-ile
Safâ-bahş idi 'âleme cân-ile

Olurdı kerâmâtı ekser ‘ayân
Ana reşk iderdi ser-â-ser cihân

Huceste-pey idi mübârek-nefes
Yog-idi derûnında meyl-i heves

Ne hoşdur ol âyîne-i müncelî
K’ola anda peydâ hafî vü celî

(1040) Nümâyân olup hep şu’ûn ü sıfât
Zuhûr itdi anda tecellâ-yı zât

Meger bir gün ol merd-i âzâde-dil
‘İbâdâta meşgûl-iken sâde-dil

Seherden kılup bî-tevakkuf namâz
İderken Hudâvend’e ‘arz-ı niyâz

Sürûş-ı ilâhî olup âşikâr
Zuhûr itdi takdîr-i Perverdigâr

Olup nefha-i âşinâyî bedîd
Bürûz itdi şevk-i berîd-i nüvîd

(1045) Didi müjde kim lutf-ı Perverdigâr
Sana hayr-ile oldı âmûzgâr

Kılup bir du‘â ki bu gün müstecâb
Bu ni‘metden itdi seni behre-yâb

Ne maksûd idersen olur bî-gümân
Dil ü cân-ile bir du‘â kıl hemân

Revân oldı bâlâya ferruh sürûş
Safâ eyledi merd-i âzâde-hûş

Düşüp fikre ammâ tereddüt-künân
Oturdı tevakkuf kılup bir zamân

(1050) Tururken bu fikr-ile merd-i fakîr
Ana hemdem oldı zen-i nâ-güzîr

Meger bir zeni var-idi hûb-rû
Ferîd idi hüsn ü cemâl içre o

Ruhı âfitâb-ı sipihr-i cemâl
Kaşı ol sipihr üzre gûyâ hilâl

Olup çeşm-i fettânı ‘âbid-firîb

Ham-ı zülfi olmışdı şekl-i salîb

Perîşân olup zülf-i ham-der-hamı
Miyân-beste kılmışdı hep ‘âlemi

(1055) Çü menkûha ol semte kıldı güzer
Tereddüt-künân ana itdi nazar

Bedîd olmag sûret-i kîl ü kâl
Nedür ana fikrinden itdi su’âl

Diyüp vâki‘-i hâli ol nüktedân
Du‘â emrini ana kıldı beyân

Didi hem ki iy yâr-ı sâdık ‘aceb
Ne kılsam du‘â-y-ile Hak’dan taleb

K’olup bâ‘is-i intizâm-ı umûr
Anunla bize mümkin olsa huzûr

(1060) Eger merd-isen olıcak rây-zen
Senünle sakın kılmasun rây-ı zen

Zenün ‘akl u idrâki olmaz dürüst
Olur lâ-cerem fikr ü tedbîri süst

Pes ol dem zen-i ‘âkıl u hûş-mend
İdüp fikr-i etrâf-ı bîm ü gezend

Didi ana iy hem-ser-i mihribân
Geçer ‘ömrümüz fakr-ile her zamân

Olup dâyimâ ‘ayşümüz tengter
Nedür bilmezüz vüs‘at-i sîm ü zer

(1065) Geçüp fakr u fâkayla evkâtumuz
Berâverde olmaz mühimmâtumuz

Teveccüh kılursan du‘â semtine
Anı munsarif kıl gınâ semtine

Karîn-i icâbet olup nâgehân
‘İnâyet kılursa Hudâvend-i cân

Olup sâhib-i mülk ü mâl-ı helâl
Gider dûr olur gönlümüzden melâl

‘İbâdet kılup Hakk’a âsûde-dil
Ferâg-ile sa‘y eylerüz muttasıl

(1070) Dil-i ‘âbidi gam ider pür fütûr
‘İbâdetde eyler hezârân kusûr

Gınâ-y-ile medfû‘ olur cümle gam
Safâ-y-ile eyler ‘ibâdâtı hem

Gülistân’a hiç kılmadun mı nazar
Ne dir Şeyh Sa‘dî-yi sâhib-nazar

Ganî yigdür olsa kaçan şâkir ol
Gedâdan ki dâyim ola sâbir ol

Ve bi’l-cümle tergîb idüp zen anı
Du‘â kıldı Hak itdi anı ganî

(1075) Du‘âsı karîn-i icâbet olup
Murâdına irdi sa‘âdet bulup

Olurdı türâba yapışsaydı zer
Harîminde her sengi oldı güher

Olup mâlik-i mülk ü esbâb u mâl
Gınâ buldı gâyet ‘alâ külli hâl

Alup hidmeti-y-çün gulâm u kenîz
Geçüp mısr-ı ‘izzetde oldı ‘azîz

Nasîb oldı ‘âlemde çünkim hemîn
Ana bu yesâr-ile mülk-i yemîn

(1080) Kenîzân alup pes berây-ı firâş
Berâverde oldı safâ-yı firâş

Togup her birinden anun bir püser
Anun niçe evlâdı oldı meger

Çü el virdi bu kesret ü izdihâm
Gönül murgına oldı dâneyle dâm

Derûnında kalmadı hergiz safâ
Elem virdi kayd-ı ta‘alluk ana

Olup mâsivâ resmi hâtırda jeng
Şikest itdi âyinesin bî-direng

(1085) Çü pür jeng ola rûy-ı mir‘at-ı sâf
Derûnında kalmaz safâ bî-hilâf

Safâ üzre turmak dilersen eger
Sakın gelmesün mâsivâdan keder

Bu gavgâ vü bu kesret ü izdiyâd
Safâsına gitdükçe virdi kesâd

Çü evlâda geldi ta‘addüd tamâm
Ta‘alluk mezîz oldı mâ-lâ-kelâm

Bu esnâda evlâdı oldı kibâr
Hevâya heves kıldı bî-ihtiyâr

(1090) Kimi sevdi dilber kimi sevdi zen
Bu vech-ile oldı ana râh-ı zen

Kılup irtikâb-ı cünâh-ı ‘azîm
İçerlerdi yirlerdi bî-havf u bîm

Dönüp hâne-i zühdi meyhâneye
Gelürdi zarâfetle mey hâneye

Mahabbet olup mâni’-i inzicâr
Tesâmuhda devr itdi leyl ü nehâr

Sanurdı kadeh görse kandîl-i câm
Salâhına haml eyler-idi müdâm

(1095) Şarâba nazar kılsa anlardı şîr
Kızarmış hicâb-ile dirdi fakîr

Bilüp destiyi kûze-i âbdest
Çalup senge kılmazdı anı şikest

Dönerdi giderdi göreydi kebâb
Turup âteş-i bezme urmazdı âb

Kaçan görse bezm içre cem’iyyeti
Sanurdı anı sûfîler sohbeti

Çü ihmâli ısrâra oldı sebeb
Mezîd oldı gavgâ-yı şûr u şegab

(1100) Olup bir gün evlâdınun biri mest
Erâzille oldı meger hem-nişest

Kılup meclis-i bâde âhengini
Bu âl-ile cem’ itdi hem-rengini

Olup anda âmâde bir iki zen
Kuruldı mecâlis düzildi düzen

İçüp şevk-ile dostkânî kadeh

İderken safâ-y-ile def’-i terah

Zuhûr itdi mestâne nâgeh cidâl
Zarûrî o dem lâzım oldı kıtâl

(1105) Olup anda ümmü’l-habâyis sebeb
Tevellüd kılup zâhir oldı gazab

Çeküp tîg-ı bürrende vü tâb-nâk
O dem kıldı bir bî-günâhı helâk

Bu cürm-i galîz itdi çünki zuhûr
Zarûrî kaçup kâtil oldı nüfûr

Bulup anda maktûli erbâb-ı ‘örf
Muhît oldı etrâf-ı ashâb-ı ‘örf

Tutup merd-i sûfîyi bend itdi
Belâ âteşine sipend itdiler

(1100) İdüp câyını mahbes-i tar u teng
Cefâ itdiler hâsılî bî-direng

Gidüp hâtırından safâ-yı niyâz
Ne pervâ-yı tâ’at ne kayd-ı namâz

Eser kalmadı hâletinden tamâm
Safâsını mahv itdi gaym-ı gamâm

Kalup künc-i mahbesde bir niçe dem
Esîr-i belâ oldı mashûb-ı gam

Bulunmadı çün kâtil-i nâ-pesend
Peder oldı lâbüd esîr-i kemend

(1115) Siyâset kılup hışm-ile pâdişâh
Anı katle hükm itdi bî-iştibâh

Urup gerdenin tîg-i ser-tîz-ile
Helâk itdi bir emr-i nâçîz-ile

Eger olsa fakrında sâbit-kadem
Mekânı olur mıydı cây-ı elem

Safâ-yı derûnı gidüp sîneden
Irılmazdı üslûb-ı dîrîneden

Uyup ‘avratınun kelâmına ol
İtâ’at kılup düşdi dâmına ol

(1120) Anun-çün olup müstahıkk-ı nekâl
Gınâ kıldı anı rehîn-i vebâl

Olup anda gümgeşte nakd-ı derûn
Belâsına oldı gınâ reh-nümûn

Dimiş bir hakîmi görüp bir kişi
Ki erkek mi çokdur ‘aceb ya dişi

Sorup ya’nî merd-ile zenden haber
Dimiş kankısı çokdur iy pür-hüner

Cevâbın virüp merd-i nîkû-hısâl
Dimiş çokdurur zen bilâ-ihtimâl

(1125) Bu ma’nâya kim çünki merd-i denî
Uyar sözlerine alup bir zeni

O bir zen oluop berzen içre müşîr
İder merdi ‘avratdan artuk hakîr

Anun gibi merdi bilür zen fuhûl
Budur lâyık-ı kavl-i ehl-i kabûl

Bu takdîr-ile zen olur bî-hisâb
Hakîkat budur muktezâ-yı cevâb

Cinânî kümeyt- kalem oldı süst
Yiter söyledün güfte-i nâ-dürüst

(1130) İdüp gayrı meydâna ‘atf-ı ‘inân
‘İnânı sebük kıl rikâbı girân

Sâkînâme-i meclis

Sun iy sâkî bir câm-ı nîkû-sirişt
K’ola reşha-i cûybâr-ı behişt

İçen ger fakîr ise olup ganî
Girân-kadr ola görse merd-i denî

Virüp ehl-i derde safâ-yı derûn
Ola bâ’is-i irtifâ’-ı şu’ûn

‘IKD-I ŞEŞÜM DER MEDÂYİH-İ KERÎME VE MEŞÂYİH-İ ‘AZÎME VE LUTF Ü ‘ATÂ VE NESÎME-İ CÛD Ü SEHÂ VE MEKÂRİM-İ SENİYYE-İ LUTF U ‘ATÂ HASEBE MÂ KADDEREHULLAHU TEBÂREKE VE TE’ÂLÂ

Cihân içre iy merd-i sâhib-’atâ
Nikûter sıfat yokdur illâ sehâ

(1135) Ne hoşdur hudâvend-i lutf-ı ‘amîm
Ki nâmı olur halk içinde kerîm

Olup hüsn-i hulk-ile pâkîze-zât
Bilürler pesendîde-i kâyinât

Mahabbet kılup halk-ı ‘âlem ana
İderler senâyı dem-â-dem ana

Görüp bir fakîri kılup merhamet
İdersin anı mazhar-ı ‘âtıfet

Olup kalbi ihsân u lutfunla şâd
Du’âlar ider sana hasbe’l-murâd

(1140) Kapun mevrid-i lutf u ihsân olur
Penâgâh-ı erbâb-ı hırmân olur

Elünden bulur kalb-i müslim sürûr
Belâ ehli sâyende eyler huzûr

O yed kim ‘atâ-y-ile ‘ulyâ olur
Olur hayr andan ki süflâ olur

Hemândem olur sâyesi mu’teber
Gelür andan âsâyiş eyler beşer

Ne devletdür ol devlet-i dil-pezîr
Ana mülk-i dehr içre olmaz nazîr

(1145) Sa’âdet degül mi ki her subh u şâm
Sana mün’im ıtlâk ide hâs u ‘âm

Kılup hâl-i ashâba hüsn-i nazar
İdersin ‘atân ile def’-i keder

Olup kâfil-i halk-ı ‘âlem tamâm
Gedâyâna senden gelür intizâm

Bulup dâr-ı dünyâda zikr-i cemîl
Girür destüne hem sevâb-ı cezîl

Mukaddem girüp gayrıdan cennete
Seni fâyiz eyler niçe devlete

(1150) Kılup lutf-ı bî-had Hudâvend-i râz
Sana reşk ider cümle erbâb-ı nâz

Çü dehr içre devlet degül ber-karâr

Döner ‘aksine çarh-ı nâ-pâyidâr

Ana eyleme sarf-ı sa’y-i cemîl
Güzer kılma bî-hûde kâl-ile kîl

Meberrâta sa’y it idersen eger
Ko bu şevket ü hûy ü hâyı gider

Çü kudret vire ol Kadîr ü Kadîm
Mükâfât idüp bul sevâb-ı ‘azîm

(1155) Olup tâ ‘ibâd-ı Hudâ müstefîd
Ola zikr-i hayrun ‘atîk u cedîd

Sana her kim eylerse ‘arz-ı niyâz
Ana lutf u cûdunla ol çâre-sâz

Şu kim ola bîmâr-ı pür teff ü tâb
Hemân ana dînârı olur cevâb

Virüp haste-i fakra sıhhat tamâm
Anı eyle ihyâ idüp şâd-kâm

Cihânda dilersen ‘ibâdet ebed
İşigüne her kim gele kılma red

(1160) Kapunda gelüp ‘arz iden ihtiyâc
Gerekdür göre sûret-i ibtihâc

Yüzünden meserret nümâyân ola
Kef-i kudretün bahr-ı ihsân ola

Ricâ eyleyen kimse nezdîk ü dûr
‘Atân-ile mesrûr ola bî-fütûr

Eger yok diyü red idersen cevâb
Türüş-rû olup kılma bârî ‘itâb

Dil-i derd-mendânı kılma hazîn
Yaraşmaz kerîmâna kibr-ile kîn

(1165) Oturma kılup tünd ü serkeş nazar
Degüldür sehâ ‘unf-ile mu’teber

Kaçan kılsan ihsâna meyl-i tamâm
Güşâde-leb ü hande-rû ol müdâm

İdersen eger lutf-ı bî-gâyeti
Karîn itme hergiz ana minneti

Ne var yemden eksilse bir katre âb
Ne lâzım ana minnet ü yâ ‘itâb

Hudâ’dur viren sana bu kudreti
Senün sanma sevk itdügün ni’meti

(1170) Elünde olan mülk ü esbâb u mâl
Sana ‘âriyetdür kamu bî-cidâl

Zekâtın virüp var-iken kudretün
Ber-âverde kıl lutf içün himmetün

Virüp müstahıkkına andan nasîb
Sehâ kılsan olmaz bedî’ ü garîb

Bu yitmez mi kim eylemiş Hak ganî
Penâh eylemiş kâyinâta seni

Kılup gayra muhtâc u aç itmemiş
Gedâlar gibi bî-revâc itmemiş

(1175) Sunarsan elün vâsıl-ı kâm olur
Kilid-i der-i lutf u ihsân olur

Dimezsin ki şâm u seher ben ‘aceb
Gıdâyı varup kimden itsem taleb

Olup vakt-i sermâda peşmîne-pûş
Kılup lerzeler eylemezsin hurûş

Bahâr olsa ‘üryân gezüp bî-libâs
Degülsin felâketle muhtâc-ı nâs

Giyersin şitâ gelse idüp huzûr
Vaşak birle sincâb u yâhud semûr

(1180) Libâsun ki nâsenc ü atlasdur ol
Bilürsin ki mahsûd-ı herkesdür ol

Sarâyun olup bâg-ı cennet-misâl
Gören anı hayrân olur mâh u sâl

Kenîzân-ı zîbâ gulâmân-ı hûb
Ki yok bir yirinde ‘arûb ü ‘uyûb

İdüp baş u cân-ile her hidmetün
Safâlar sürerler yiyüp ni’metün

Derûnında yok kayd-ı endûh ü gam
İdersin gınâ-y-ile def’-i elem

(1185) Bunun şükrin itmek gereksin müdâm
Zekâtın virmek gerekdür tamâm

Bulunmaz cihân içre bî-kâl ü kîl
Sehâ gibi hulk-ı cesîm ü cemîl

Olur sâhib-i lutf-ı bî-imtinân
Sehâvetle memdûh-ı halk-ı cihân

'Atâ ehlinün medhin eyler beşer
Eger olsa kâfirde virmez zarar

Sehâ-y-ile Hâtem olup bî-nazîr
Sehâsı anı eylemişdür şehîr

(1190) Kılup medhini cümle 'âlem tamâm
Senâsını eyler fühûl-i enâm

'Ubûr itmedin hayr-ı edyân-ile
Anı medh ider her kişi cân-ile

İdersen eger istimâ'-ı makâl
Ne dir dinle râvî-yi sâhib-kemâl

DÂSTÂN-I SEHÂVET-İ HÂTEM K'OST ERBÂB-I LUTF RÂ HÂTEM*

Gelüp bir seher ki berîd-i ecel
Benî Tayy'e 'azm-ile virdi halel

İdüp ya'nî Hâtem cihândan sefer
Koyup nâmını kendi kıldı güzer

(1195) Sahî idi ol nâdir-i rûzgâr
Çü istendi cân nakdin itdi nisâr

Anun nâme-i 'ömri çün oldı tayy
O kavmün hemân adı kalmışdı hayy

İdüp çünki teslîm-i nakd-i revân
Nihân oldı mânend-i genc-i nihân

Yakup lâle-veş cism-i pür-hûna key
Senâsın iderdi ahâlî-i Tay

Meger ba'zı sükkân-ı mihmân-sarây
Olup ana bir gün sitâyiş-gerây

(1200)Zen-i Hâtem-i Tay'den itdi su'âl
Didi lutf idüp eyle bast-ı makâl

Ki sen hem-ser idün ana rûz ü şeb
Ne gördün sehâsından emr-i ‘aceb

Ki ol agreb-i cümle eşyâ ola
Cihân içre bî-misl ü hemtâ ola

Didi kim sehâsı anun bî-gümân
Egerçi olurdı ‘aceb her zamân

Velî bir yıl olmışdı kaht u galâ
Görünmezdi âsâr-ı neşv ü nemâ

(1205) Cihân içre yagmazdı bârân-ı ter
Meger eşk-i çeşm-i vuhûş u beşer

Dinüp saklıgı bülbül-i gülşenün
Dili lâl idi gonca-veş sûsenün

Kalup bî-basar nergis-i dîde-ver
Açup dîdesin eylemezdi nazar

Tef ü tâb-ı bâr-ı belâ vü elem
Kad-i serv-i bâlâyı kılmışdı ham

Yog-idi tarâvetden anda nişân
Perîşân-idi sünbül-i gülistân

(1210) Semûm-ı hazân-ile berg-i çemen
Sararmışdı mânende-i nesteren

Tutup sahn-ı gerdûnı gerd-i siyâh
Görünmezdi hiç berg-i sebz ü giyâh

Eger olsa bir dâne gendüm ‘ayân
Virilse bahâ ana bâg-ı cihân

Bilüp anı emr-i bedî’ ü ‘aceb
Alan râyegân aldı dirlerdi hep

Yiyüp cû’ içün kelbi şâm u seher
Çekerdi gam-ı cû’-ı kelbî beşer

(1215) Olup ekl-i insân-ile müttehem
Biri birini yirdi âdem o dem

Yiyüp her büzürgi eger hurdesin
Düşürmezdi herkez yire mürdesin

Cihân teng olup kaht-ı Yûsuf-misâl

Muhâl-idi vüs'at bilâ-ihtimâl

Husûsan ki deşt-i diyâr-ı 'Arab
Matarsuz mahall-i hatar oldı hep

Eger virseler nakd-ı cânı revân
Bulunmazdı almaga bir pâre nân

(1220) Bu kaht-ile ol yıl Benî Tay tamâm
Zebûn ü fakîr oldı mâ-lâ-kelâm

Kalup Hâtem-i Tay da muhtâc ü aç
Bulunmazdı bu derde hergiz 'ilâc

Olup âl ü evlâdı gâyet fakîr
O yıl oldı ser-cümle nekbet-pezîr

Kalup bir gice anda bî-nân ü aş
Bize mümkin olmadı emr-i ma'âş

Ta'âm itmege kalmayup zâdumuz
Gürisne o şeb kaldı evlâdumuz

(1225) Bilüp hâli sabr eyler-idi kibâr
Takâzâ iderdi velîkin sıgâr

Yakup âteşi kalb-i pür-tâb-ile
Urup dîgi pür eyledik âb-ile

Anı kaynadup sûz-ı dilden müdâm
Ta'allül iderdük ki bişsün ta'âm

İderken ta'allül kılup meyl-i h^{v}âb
Uyutduk sıgârı çeküp ıztırâb

Çü h^{v}âb-ı huzûr itdi etfâl o dem
Birez hâtırından anun gitdi gam

(1230) Dönüp eyledi bana Hâtem hitâb
Uyutmak murâd itdi bî-irtiyâb

Ki bî-hord iken meyl-i h^{v}âb eyleyem
Yumup dîde def'-i hicâb eyleyem

Kelâm-ı ferah-bahş u lutf-intisâb
Olur bâ'is-i meyl-i ârâm u h^{v}âb

Birez çün kelâm itdi dûr u dırâz
Cefâsından itdüm anun ihtirâz

Yatup kat’-ı ümmîd-i kût eyledüm
Uyur şeklin itdüm sükût eyledüm

(1235) Velî câme-h^{v}âb içre bîdâr idüm
Bu ahvâle mahfî nigeh-dâr idüm

Zuhûr itdi çün bende âsâr-ı h^{v}âb
Sözine anun virmez oldum cevâb

Kılup ol dahı mesnedinden kıyâm
Yatum eyledi câme-h^{v}âbı makâm

Dahı yummadın çeşmin ol dîde-ver
Der-i haymeyi kıldı bir zen makar

İrişdi o dem bir sadâ-yı mehîb
Ki iy merci’-i her fakîr ü garîb

(1240) Benem bir zen-i bî-mecâl ü zebûn
Derûnum gam-ı dâg-ı fakr-ile hûn

Kalup cümle evlâd ü etfâlüm aç
Bu gice hücûm eyledi ihtiyâc

Gam-ı cû’-ile kaldı bî-hord u h^{v}âb
Turup ‘av’av eyler misâl-i kilâb

Sen ol bahr-ı lutf-ı firâvânsın
Güşâyende-i bâb-ı ihsânsın

Yem-i cûduna garka ‘âlem senün
Cihân medhün eyler dem-â-dem senün

(1245) ‘Atâ kıl olup bana feryâd-res
Bir avuç ya gendüm ya cev ya ‘ades

Alup anı tâ kim ta’âm eyleyem
Yiyüp tevsen-i nefsi râm eyleyem

Mümidd-i hayât ola etfâle hem
Gönülden gide derd ü endûh ü gam

Eger virmeyüp fakr elinden necât
Bu şeb eylemezsen bize iltifât

Mukarrer bil iy kân-ı ihsânumuz
Düşer cümleten boynuna kanumuz

(1250) Çü Hâtem bu güftârı gûş eyledi
Yem-i lutf u ihsânı cûş eyledi

Didi bir nefes sabr u ârâm kıl
Yiter lâbe vü ‘arz-ı ibrâm kıl

Müheyyâ kılup zâd-ı etfâlüni
Kılam muntazam tâ ki ahvâlüni

Çü Hâtem bu güftârı kıldı edâ
Ta’accüb besî ‘ârız oldı bana

Didüm ben derûnumla kim iy ‘aceb
Tedârük çi kerded der în tîre şeb

(1255) Anun kendi evlâdı hod bî-gümân
Bu şeb bulmadı ekle bir pâre nân

Henüz itdi etfâli bî-irtiyâb
Hezârân ta’allülle âheng-i h^{v}âb

Çü yok kudreti kendi etfâline
Terahhum ider gayrun ahvâline

Kılup cû’-ı müfrit be-gâyet zebûn
Meger kim ana ‘ârız oldı cünûn

Çıkup taşra ol lahza Hâtem revân
Varup kıldı ıstabla ‘atf-ı ‘inân

(1260) Meger anda var-idi bir esb-i hûb
Ki nâ-yâb idi anda cins-i ‘uyûb

Süleymânî rahş-idi sahrâ-neverd
Çıkardı sipihr üzre na’l-ile gerd

Tekâpûy vaktında olurdı teng
Ana pehn-i çarh olsa meydân-ı ceng

Sabâ-y-ile olsaydı ger hem-’inân
Geçüp ana ön virmez-idi revân

Egerçi ki sâyirlere medh idi
Ana bâd-pâdur dimek kadh idi

(1265) Nesîm-i sebük-pây-ı hiss ü hayâl
İrişmezdi gerdine bî-kîl ü kâl

Dahı kürre-i tâze di henüz
Yatur kalkar-idi bilürdi rumûz

Pes ol esb-i tâzîyı aldı o dem

Vücûdını ol lahza itdi ‘adem

Anı ya’nî zebh itdi kurbân idüp
Çagırdı o hâtûnı ihsân idüp

Gelüp cümle evlâdı anun tamâm
Oturdı bile kıldı tabh-ı ta’âm

(1270) Salâ itdi hayy-i Benî Tayy’e hep
Yakup ateşi çekdi cevr ü ta’ab

Bişürdi etini kebâb eyledi
Dönüp kısmet itdi hisâb eyledi

Şeb-i tîreden tâ olınca seher
Kuşandı o sa’y-i belîga kemer

Gözinden uçup ol gice murg-ı h^{v}âb
Çalışdı çeküp subha dek teff ü tâb

Bişürdi yidürdi içürdi tamâm
O hâtûna evlâdı-y-ile ta’âm

(1275) Bulup derdine mürde iken ‘ilâc
O Hayy içre kalmadı bir kimse aç

Velî kendü bir pâresin tatmadı
Anı ekl idüp def’-i cû’ itmedi

Çü gördüm üleşdürdi anı tamâm
Kıyâm eylemezsem gider hep ta’âm

O sâ’at yirümden kıyâm eyledüm
Varup anda meyl-i ta’âm eyledüm

Gidüp gayrı kalmış meger iki pây
Bize ol iki pâ nasîb oldı pay

(1280) Yiyüp ben de evlâdum-ile anı
Şütür mürde mânendi olduk ganî

Degül mi ‘acebter bu emr-i garîb
Ki muhtâc-iken kendi ol bî-nasîb

Kalup cümle ehl ü ‘ıyâliyle aç
Çekerken bu denlü gam-ı ihtiyâc

Semend-i cihângerdin idüp fedâ
Kıla tâ bu vech-ile bess-i ‘atâ

Şeb-i tîre mihmânı tekrîm ide
Koyup nefsini gayrı takdîm ide

(1285) Gedâyâna ihbâr u inhâ kıla
'Atâsıyla ahyâyı ihyâ kıla

Zihî vüs'at-i kalb-i tab'-ı güzîn
Hezârân pesend ü hezâr âferîn

Çü sâ'il bu güftârı gûş eyledi
Gözi yaşı yem gibi cûş eyledi

İdüp anda tecdîd-i medh ü senâ
Vedâ' eyleyüp kıldı ol dem du'â

Cinânî hamûş ol yiter bu makâl
Sözün muhtasar kıl 'alâ külli hâl

(1290) Sehâdan dem urmak degüldür revâ
Müyesser sehâ-yı kalemdür sana

'Atâ-bahş olanlar olur bî-hemâl
Kalur nâmı dehr içre Hâtem-misâl

Sâkînâme-i meclis*

Gel iy sâkî sun bâde-i erguvân
Vire tâ ki her katresi câna cân

İçüp anı her mümsik-i rûzgâr
Ola Hâtem-i 'asr u Ma'n-i diyâr

Murâd olsa mülk-i cihânı vire
Ne mülk-i cihân nakd-ı cânı vire

'IKD-I HEFTÜM DER NİKÛKÂRÎ-İ SIDK-I KELÂM FÎ SEVKİ'L-MERÂM VE BEDKİRDÂRÎ-İ KİZB-İ NÂ-FERCÂM HASEBE MÂ YÜHÂLİFÜ'L-MAKÂM*

(1295) Dilersen eger olasın nîk-nâm
Sadâkat sana 'adet olsun müdâm

İdersen cihân içre bast-ı makâl
Sakın eyleme kizbe sarf-ı mecâl

Ne denlü kişi kılsa sa'y-i mezîd
Olur kizbe sûret virilmek ba'îd

Ko kizb ü dürûgı degülsen gabî
Delükdür bilürsin yalanun dibi

Kaçarsan n’ola ‘âkıl andan revân
Ki imlâda birdür yalan u yılan

(1300) Yalandan yılandur belî hûşyâr
Dürûgı yılan eylemez ihtiyâr

Yalandan yılan sanma ol zehr-nâk
Seni mâr-ı ef’îdür eyler helâk

Eger sende var-ise idrâk ü hûş
Ekâzîbe meyl itmeyüp tur hamûş

O kavl içre kim ola kizb ü dürûg
Dürûg anlama anda olmaz fürûg

Bulursan eger kizb-ile iştihâr
Olunmaz senün kavlüne i’tibâr

(1305) Sözün sanma kim kimse tasdîk ider
Hilâf oldugın belki tahkîk ider

Eger olsa da kavlünün sıhhati
İnanmaz ider her kişi töhmeti

Meger var-imiş bir kezûb-ı cihân
Evüm yandı dir eyler-imiş figân

Ana ‘âdet iken bu kizb-i sarîh
Evi âteşe yandı bir gün sahîh

(1310) Yine kizbe haml itdi çün kâyinât
Zuhûr itdi ma’nâ-yı mâ-fâte fât

Dilersen eger kadr-i ‘âlî mahal
Sakın olma kizb eyleyüp mübtezel

Ki erbâb-ı kizb-i Hudâ-yı cihân
‘Azîz olsa dehr içre eyler muhân

Çü servün olur kadd-i bâlâsı râst
Turur bir karâr üzre bî-kem ü kâst

Velî güçlüg-ile olan müttehem
Hazânun belâsın çeker lâ-cerem

(1315) Sahâbî-yi mes’ûd ü ‘âlî-makâm
Ki olmış ana İbn-i Mes’ûd nâm

Dimiş nakl idüp seyyid-i kâyinât
‘Aleyhi’s-selâm ü ‘aleyhi’s-salât

Buyurdı ki dâyim kılup ihtimâm
Mülâzım olun sıdka her subh u şâm

Ki îcâb ider birri sıdk-ı makâl
Anunla yiter birlige ehl-i hâl

O birr-ile bir bir bulursız kabûl
Müyesser olur bâg-ı 'adne duhûl

(1320) Beyân eyleyüp ba'zı erbâb-ı hâl
Dimiş ki murâd-ise Hakk'a visâl

Gerekdür bulup sıdk-ile i'tiyâd
Sadâkatda mevfûr ola ictihâd

O kim bâ'is-i vasl-ı Mevlâ ola
Cihân içre andan ne evlâ ola

Olur mu'temed ehl-i sıdk u sedâd
Kelâmına herkes ider i'timâd

Sezâvâr u şâyeste-i medh olur
Velî kizb iden lâyık-ı kadh olur

(1325) Tekellüm kılup nutka gelse kezûb
Rekâket bulup lafzı olmaz 'azûb

Kaçan kizbe kasd itse nâ-hûşyâr
Bilür anı tarzından ol dem kibâr

Kılup dikkati ba'zı ehl-i nazar
Dimiş hadd-i sıdkı sorarsan eger

Budur kim sözün âşikâr u nihân
Muvâfık ola hakka kılsan beyân

Muhâlif olanlar ekâzîb olur
Sana mûris-i ta'n u tekzîb olur

(1330) İdüp ba'zılar hakk u sıdkı beyân
Bu vech-ile farkını kılmış 'ayân

Tetâbuk ki ma'nâdur ol masdarı
Olur hakda vâki' anun masdarı

Mutâbık düşüp anda vâki' tamâm
Uyar cânib-i hükme mâ-lâ-kelâm

O ma'nâyı kıldukta sen i'tibâr

Olur evvelâ tarf-ı vâki’ medâr

Kılup cânib-i hükme ammâ nazar
Tetâbukda hükm asl olursa eger

(1335) O hükmün olup nisbeti vâkı’a
Olursa bu ta’bîr ile vâkı’a

Efâzıl dimiş ana sıdk-ı haber
Budur fark içün sûret-i mu’teber

Mukâbil olur ana kizb ü dürûg
İder kâilün kavlini bî-fürûg

Haber virse hükminde olur fesâd
Ana eylemez gûş iden i’timâd

Müşâkil olur hakka sıdk-ı kelâm
N’ola i’tibârı olursa müdâm

(1340) Olan sûret-i hakda makbûl olur
Anı sanma nâ-sâz u medhûl olur

Olan mazhar-ı lutf-ı Perverdigâr
Olur râst-kavl ü sadâkat-şi’âr

Müsellem olup ana hıfz-ı lisân
İder kavline i’timâdı cihân

Olursa kelâmunda sıdk u sebât
Virür sana bend-i belâdan necât

Olur kadri sıdk-ı makâlün ziyâd
Revâcında bir zerre olmaz kesâd

(1345) Murâd ise âsâyiş itmek müdâm
Sözün pâk idüp kılma halt-ı kelâm

Eger olsa câyün mahall-i hatar
Elünden koma sıdkı kizbi gider

Ki sıdk-ı kelâmun virür bî-gümân
Sana kayd-ı bend-i ‘adûdan emân

Ne denlü sitemkâr olursa kişi
Olur ehl-i sıdka ri’âyet işi

Mübârek kılur sıdkı Perverdigâr
Seni râstîdür ider restegâr

(1350) Dilersen eger sıdk-ı kavle güvâh
Ne dir eyle bu dâstâna nigâh

DÂSTÂN-I HACCÂC-I ZÂLİM-İ BÎ-MÜRÜVVET
BE YEKÎ EZ ERBÂB-I KATL Ü SİYÂSET*

O demlerde kim taht-ı iklîm-i Şâm
Bir iki harâmîye oldı makâm

Urug-ı Ümeyye olup bî-fürûg
İderlerdi da'vâ-yı kizb ü dürûg

Geçüp nâ-sezâlar olup pâdişâh
Cihânı yıkarlardı bî-iştibâh

Zamânında ol zümrenün nâgehân
Zuhûr itdi Haccâc-ı Zâlim-revân

(1355) 'Aceb merd-i kattâl ü hûn-rîz-idi
Kılıç gibi hûnî vü ser-tîz-idi

Geçüp 'ömri hep ceng ü efsûn-ile
Suvarmazdı tîgın meger hûn-ile

'Adû üzre 'azm eylese tâhte
Sanurdun ki bir tîg-idi âhte

Yıkardı dil-i halkı idüp hırâş
Atardı gelüp Ka'be üstine taş

Hudâ anı kılmışdı nahs u 'anîd
Misâl-i yezîd-i hâbîs ü pelîd

(1360) Kaçarken yüzin görmeden ins ü cân
Yüzini gören cân virürdi revân

Kılurdı iden ana bir kez nazar
Ne kay' eylemek belki kâr-ı diger

Çeküp her taraf 'asker-i bî-kerân
Gezüp buldugın katl iderdi hemân

Alup cânı şemşîr-i bürrân-ile
Mu'în-idi ol fırkaya cân-ile

Olup kişver-ârâ-yı kavm-i zalûm
Muhâlif görüp eyler-idi hücûm

(1365) Meger bir gün ol merd-i bî-ters ü bâk
İderdi bir iki fakîri helâk

Döşenmişdi nat’-ı siyâset o dem
Açılmışdı bâb-ı diyâr-ı ‘adem

Üsârâdan ol dem ana bir fakîr
Didi aglayup iy emîr-i kebîr

Beni itme katl içre bir dem şitâb
Ki var sende hakkum bilâ-irtiyâb

Bu gün gör o hakkun cezâsın sezâ
Alup cânumı itme kasd-ı cezâ

(1370) Didi bende hakkun nedür kıl beyân
Ola tâ mükâfâtı şimdi ‘ayân

Didi bir gün iy merd-i ‘âlî-neseb
Sana bir kişi itmiş-idi gazab

İdüp hışm-ile sana şetm-i kabîh
Seni kadh idüp zemm iderken sarîh

Anup mâderün bî-tevakkuf hemân
Zinâ töhmetin eyledi ol zamân

Koyup sabrı ol dem ana söyledüm
Gider bu sözi diyü men’ eyledüm

(1375) Bilürdüm ki bühtân-idi ol kelâm
Anı men’e sa’y itdüm ol dem tamâm

Revâ görmedüm kizbi el-hâsılı
Komadum ki hak göstere bâtılı

O gün anı men’ eyledüm bî-garaz
Gerekmez mi ol men’e şimdi ‘ivaz

Didi ana Haccac-ı Zâlim bu hak
Hakîkat mükâfâta olmış ehak

Velî olmayınca şühûd-ı ‘udûl
Anı itmezem kavlün-ile kabûl

(1380) Bakup her taraf ol esîr-i fakîr
Didi uşda iy mîr-i sâhib-esîr

Fülân kimse kim bunda hâzırdur ol
Bu ahvâle ser-cümle nâzırdur ol

Ümîdüm budur kim idersen su’âl

Şehâdet kılup ide i'lâm-ı hâl

Kılup anı Haccâc-ı Zâlim taleb
Didi söyle vâkî' mi bu söz 'aceb

Didi ol da vâki' olupdur bu hâl
Garîmünle kıldı nizâ' u cidâl

(1385) Didi ana itme zinâ töhmetin
Bilür halk-ı 'âlem anun 'iffetin

Niçün zulm idersin kılup iftirâ
Düşer mi sana kizbe bu ictirâ

Edâ-yı şehâdet kılup ol zamân
Çün itdi bu ahvâli bir bir 'ayân

Didi ana Haccâc-ı nâ-sâzkâr
Ki iy merd-i nâdân u bed-rûzgâr

Niçün sen dahı anı men' itmedün
Tarîk-ı nizâ'ı tutup gitmedün

(1390) Bu lâzım degül miydi bî-ihtiyâr
Olaydun anunla şehâdetde yâr

Bilürdün benüm mâderüm 'iffetin
Niçün men' ü def' itmedün töhmetin

Bileydi o kavlün hilâfın enâm
Nisâb-ı şehâdet olaydı tamâm

Cevâbın virüp şâhid-i nüktedân
Didi gerçi vâki' budur bî-gümân

Velî itmiş-idüm 'adâvet sana
Murâd idi benden ihânet sana

(1395) 'Adâvet tarîkın tutup bî-gümân
Anı def'e sa'y itmedüm ol zamân

Çü Haccâc-ı Zâlim anı itdi gûş
Yem-i lutf-ı cûdı o dem itdi cûş

Didi ikisin dahı âzâd idün
Katilden halâs-ile dilşâd idün

Çü evvelkisi itdi isbât-ı hak
Halâs oldı ber-mûcib-i mâ-sebâk

N'ola bolsa bend-i belâdan necât
Gerekdür ana vâkı'a iltifât

(1400) İkincisine dahı itdüm hitâb
Önümde sadâkatla virdi cevâb

Karîb olmış-iken mahall-i helâk
Didi togrusın itmedi ters ü bâk

Dürûg itmedi kıldumda su'âl
Halâs eylese n'ola sıdk-ı makâl

Bulup zahm-ı tîg-ı 'adûdan emân
Halâs oldı ikisi dahı hemân

İdersen eger kasd-ı bast-ı makâl
Sadâkat gibi hergiz olmaz kemâl

(1405) Dilersen eger devlet-i zûd-yâb
Sakın kılma kizb itmegi irtikâb

Hevâsı olur kizb ü zûrun vahîm
Sözün togrusın söyle bî-havf u bîm

Bilür cümle 'âlem ki sıdk-ı kelâm
İder iktizâ-yı husûl-i merâm

Cinânî yiter 'arza-i kîl ü kâl
Sükût eyle çünkim bilindi me'âl

Olur ehl-i 'irfâna bu nükte bes
Dahı kılma ıtnâba hergiz heves

Sakînâme-i meclis*

(1410) Gel iy sâkî-yi bezm-gâh-ı sürûr
Bize himmet it sun şarâb-ı tahûr

K'anı içse Haccâc-ı Zâlim-revân
Ola mâyil-i 'adl-i Nûşinrevân

Misâl-i dem-i hasm u hûn-ı 'adû
İçildükçe tolsun boşalsun sebû

'IKD-I HEŞTÜM DER MİDHAT-İ HİLM Ü BÜRDBÂRÎ VE MEZEMMET-İ HIŞM Ü MERDÜM-ÂZÂRÎ Kİ ÂN HÂSSA-İ EBRÂREST V'ÎN 'ÂDET-İ EŞRÂREST*

Dilersen cihân içre hulk-ı cesîm
İdüp terk-i hışm u gazab ol halîm

Ki hilm-ile hemrâre terk-i gazab
Seni zikr-i bi'l-hayra olur sebeb

(1415) İdüp ehl-i 'irfâna bast-ı makâl
Dimiş ba'zı erbâb-ı 'ilm ü kemâl

Ki kadrini hilmün Hudâ-yı mecîd
Cihân içre itdi 'akıldan mezîd

Anun-çün ki ismin Hudâ-yı kerîm
Yazup levh-i takdîre itdi Halîm

Velî câyiz olmadı 'âkıl dimek
Dinürdi ger olmasa bâtıl dimek

'Acebdür bu kadr-i refî' ü bülend
Ki 'akl üzre kılmış Hudâ ercümend

(1420) Ne hoşdur ki oldukda vakt-i gazab
Anı def' ide mukntezâ-yı edeb

Gelüp havf-ile mücrim-i nâ-ümîd
Gide 'afu-ile şâd u gamdan ba'îd

Çü herkes bulur itdügin 'âkıbet
Mükâfât-içün olmasun yek-cihet

Alur kînün âhir senün rûzgâr
Sen olmak ne lâzım bu gün kînezâr

Eger bir kişi söylese nâ-sezâ
Senün-çün ider ana iller cezâ

(1425) Olursan eger hilm-ile bürdbâr
İder yâver olmagı il ihtiyâr

Berâber olup sen de şetm eyleme
Ana kin idüp buldugun söyleme

Eger 'âkıl-isen mükâfâtı ko
Sefîh-ile kasd-ı müsâvâtı ko

Güzîn-i 'Arab iftihâr-ı 'Acem
Meh-i Yesrib ü mihr-i evc-i Harem

Güher-rîz olup bâ-leb-i la'l-fâm
Buyurmış ki oldukda rûz-ı kıyâm

(1430) İdüp anda fermân ü emr-i Hudâ

Münâdî ide bir tarafdan nidâ

Diye iy ahâlî-i fazl u kerem
Gelün cennet-ile olun mugtenem

O dem kalka uçmag-içün bir gürûh
Ki murg ola uçmaklarından sütûh

Melekler diye iy gürûh-ı halîl
Nedendür size bu şükûh-ı Celîl

Nedür fazlunuz gayra i'lâm idün
Sebeb n'oldı tafzîle ifhâm idün

(1435) Diye her biri anda nezdîk ü dûr
Ki zulm itseler bize olurduk sabûr

Kaçan kılsa iller isâ'et bize
Anı 'afv ü safh-idi 'âdet bize

Zuhûr itse âsâr-ı hışm u gazab
Anı def'e hilmi iderdük sebeb

Melekler bu kavl-ile olup mücâb
Diye *üdhulü'd-dâra min külli bâb*

Zihî vasf-ı memdûh ü hulk-ı güzîn
Sezâ-vâr u şâyeste vü âferîn

(1440) Bilüp lutf-ı Mevlâ'ya hilmi sebeb
Melekler görüp anı reşk ide hep

Resûl-i cihân fahr-ı kevneyn iken
Vücûdı cihân mülkine zeyn iken

Kim itse karîbinde terk-i edeb
Anı 'afv idüp eylemezdi gazab

Gerekdür kim anun olup peyrevi
İtâ'at kılup eyle sa'y-i kavî

Yanunda kim eylerse cürm-i 'azîm
Anı 'afv-ile şâd idüp ol halîm

(1445) Hudâ'nun gafûr ismini yâd kıl
Bu yâd-ile cân u dili şâd kıl

Sebük-bâr olup kılma hışm u gazab
Sakın vaz' idersin hilâf-ı edeb

Meger bir seher server-i kâyinât
'Alâ rûhihi külli ânin salât

Dönüp rûyın ashâba kılmış hitâb
Buyurmış ki iy kavm-i 'âlî-cenâb

Çeker mi ki sizden birinüz 'aceb
Ebû Zamzam'a benzemekden ta'ab

(1450) Birisi o dem kıldı bast-ı makâl
Ebu Zamzam'ı kimdür itdi su'âl

Didi oldur ol kimse kim her seher
Çıkup taşra dirdi iderken güzer

Bu gün her ki zulm eyler-ise bana
Tasadduk kılup kendü 'ırzum ana

İlâhî ben anı helâl eyledüm
Koyup hışmı terk-i cidâl eyledüm

Sa'âdet degül mi ki sultân-ı dîn
Cilâ-bahş-ı çeşm-i zamân u zemîn

(1455) İdüp hüsn-i hulkın bu vech-ile yâd
Anun kıldı rûhın o yâd-ile şâd

Tasaddukda 'ırzun kılup inhimâk
Ana sen dahı eyle taklîd-i pâk

Sefîh eylese sana hışm u 'itâb
Sükût eylemekdür cevâb-ı savâb

Uyup ol ki nâdâna peykâr ider
Hemân kendi cehlini ızhâr ider

Ki ehl-i hıred eylemez ihtiyâr
Hilâf-ı edeb vaz'-ı nâ-sâz-kâr

(1460) 'Adûya tahammül kılursan eger
Olur mûcib-i indifa'-ı keder

Uyarsan ider kesr-i 'arz-ı vakâr
Ahibbâdan eyler seni şermsâr

'Adûnun yanından geçüp bî-direng
İşitmezlenüp kılma âheng-i ceng

Atan kim ola merd-i sâhib-kemâl
Gerek sadrı vüs'atde deryâ-misâl

Olur kulzüm-i tab'ı bî-ka'r u bün
Derûnına virmez küdûret sahun

(1465) Dili teng olan merd-i nâdân olur
Mükâfâta ol dem şitâbân olur

Olursan eger bahr-ı vâsi'-misâl
Seni mugber itmez gam-ı kîl ü kâl

Gubâr-ı havâdis virürse elem
Tenüksin dilün sanma mânend-i yem

Ne denlü keder virse tab'-ı le'îm
Anı 'afv ider mugber olmaz halîm

Haber virse ferzendi katlin 'avâm
Takayyüd kılup gussa çekmez kirâm

(1470) Dilersen bu da'vâya sâdık güvâh
Ne nakl eylemiş gör zevi'l-intibâh

DÂSTÂN-I KAYS BİN 'ÂSIM-I BÜRDÂR Kİ
FERÎDEST DER TAHAMMÜL Ü ISTIBÂR*

Meger devr-i evvelde bir hûşyâr
Kemâl-ile olmışdı sâhib-vakâr

Bilüp hüsn-i hulkın havâs u 'avâm
Senâsını eylerdi 'âlem tamâm

Çeküp bâr-ı cevri olup bürdbâr
Belâ çekmeden eylemezdi firâr

Eger dögseler anı bî-iştibâh
Başın kaldurup eylemezdi nigâh

(1475) Çü darb-ile kılmazdı 'arz-ı kesel
Anun nâmı olmışdı darb-ı mesel

Vakâr-ile mânende-i kûh-sâr
Çeküp dâmenin eylemişdi karâr

Cevâbını şetm itdügince 'avâm
Virürdi sükûtiyle mâ-lâ-kelâm

Meger bir gün ol merd-i sâhib-nazar
Geçüp bir tarafdan iderdi güzer

İdüp ibtihâl-ile bast-ı makâl

Ana itdi bir merd-i ‘ârif su’âl

(1480) Ki iy bürdbâr-ı gürûh-ı enâm
Pesendîde-i her havâs u ‘avâm

Tahammül ki sencîde kılmış seni
‘Aceb kimden itdün ta’allüm anı

Bu tehzîb-i ahlâk u hüsn-i hisâl
Ki virmiş Hudâ-yı ‘azîmü’n-nevâl

‘Aceb kandan itdi müyesser mücîb
Ne takrîb-ile sana oldı nasîb

Didi kim idersen eger i’timâd
Bu fende bana h^{v}âce vü üstâd

(1485) O pâkîze-dildür ki beyne’l-enâm
Ana Kays-ı ‘Asım dinilmişdi nâm

‘Aceb merd-i dânâ vü bînâ idi
Tahammülde gâyet tüvânâ idi

Olup seyyid-i Hayy-ı kavm-i ‘Arab
Hudâ anı kılmışdı kân-ı edeb

Çıkup bir gün ol merd-i nîkû-hısâl
İderdi meger kavmi-y-ile makâl

Hamâyil kılup tîg-ı hûn-bârını
Turup kavme söylerdi güftârını

(1490) Gelüp şem’ine cem’ olup hâs u ‘âm
İderlerdi hoş istimâ’-ı kelâm

Dinürken meger hall-i ‘akd-i umûr
O dem özge hengâme kıldı zuhûr

Ne hengâme kim âfet-i cân-idi
Felek teff ü tâb-ile sûzân-idi

Getürdi iki kimse bir merd-i pâk
Birisi mukayyed birisi helâk

Didi iy ser-efrâz-ı kavm-i ‘Arab
Karındaşun oglı diyen bî-edeb

(1495) Çeküp tîg-ı ser-tîzi bî-havf u bâk
Fülân oglını urmış itmiş helâk

Görüp anda bu kıssa-i hâyili
Tutup bagladuk biz dahı kâtili

Getürdük bile bunda maktûli hem
İkisi de hâzır müheyyâ bu dem

Çü ferzendi katlin işitdi tamâm
Tehevvürle kılmadı kat'-ı kelâm

Dilersen buyur ana katl u kısâs
Dilersen eger 'afv idüp kıl halâs

(1500) 'Urûz itmeyüp ana tagyîr-i hâl
Mühimminde oldı yine bî-cidâl

Karındaşı oglına kıldı nazar
Didi ana iy mâye-i şûr u şer

Niçün ibn-i 'ammun helâk eyledün
Anı tîg-ile sîne-çâk eyledün

Kılup emr-i Mevlâ'ya 'isyânı sen
Cehâletle dökdün bu dem kanı sen

Degül mi revâ şimdi itsem kısâs
Sana mümkin olmasa hergiz halâs

(1505) Çü kıldı bu vech-ile nev'-i 'itâb
Dönüp diger oglına itdi hitâb

Ki iy nûr-ı çeşm-i peder kıl kıyâm
Karındaşunı defne kıl ihtimâm

Ten-i haste ve sîne-i çâk-ile
Vücûdını âgeşte kıl hâk-ile

İdüp cây-gâhını künc-i magâk
Kıl ol nakdı teslîm-i hemyân-ı hâk

Çözüp kayd-ı bendin hem ol kâtilün
Yüzin bir dahı görme ol gâfilün

(1510) Dimem kim alup rûhın izhâk kıl
Anı ibn-i 'ammundur itlâk kıl

Alup yüz 'aded üştür-i bî-misâl
K'ola her biri bî-nazîr ü hemâl

Varup mâder-i pîre teslîm kıl
Diyet oldugın ana tefhîm kıl

Di kim kâtili ‘afv idüpdür peder
N’ola sen dahı ‘afv idersen eger

Çü oldur garîb-i bilâd ü diyâr
Anı tesliyet eyler-isen ne var

(1515) Dahı söyle lutf it ceza’ kılmasun
Bu Hayy içrre bî-had feza’ kılmasun

Ceza’dan ana nesne yok ‘âyide
Şemâtatdur ancak hemân fâyide

Vücûdı çü her şey’ün olur ‘adem
Ne lâzım ana kayd-ı endûh ü gam

Elinden o şahsun ki dil-rîşdür
Degül kavm-i bî-gâneden h^{v}îşdür

Onulmaz bu derdün begüm yâresi
Tahammüldür ancak anun çâresi

(1520) Tamâm oldı çün bu usûl ü fürû’
Yine kıldı evvelki kavle rücû’

Bu güftâr-ı mûhiş ‘alâ külli hâl
Ana virmedi zerrece ihtilâl

Tagayyür bulup bu melâl-ile ol
Sözin kesmedi infi’âl-ile ol

Bu hâl olmış-iken hilâf-ı rızâ
Didi bî-tevakkuf mezâ-mâ-mezâ

Çü kıldum bu hâline anun nigâh
Pesend eyledüm hayli bî-iştibâh

(1525) Ta’allüm kılup andan ol hasleti
Dil ü cân-ile mâyil oldum katı

İdüp ben de tehzîb-i ahlâk pes
Dahı kılmadum hışma meyl ü heves

Benüm dahı nâmum olup bürdbâr
İşüm ‘afv u safh oldı leyl ü nehâr

Zihî h^{v}âce vü üstâd-ı hüner
Zihî tab’-ı tilmîz- sâhib-nazar

Kılup vaz’-ı üstâda sarf-ı emek

Ta'allüm bu vech-ile olmak gerek

(1530) Cinânî zamânıdur itsün karâr
Yiter gûşiş-i kilk-i midhat-güzâr

Virür tab'a ıtnâb-ı nazmun melâl
Sözi muhtasar kıl bilindi me'âl

Sâkînâme-i meclis*

Getür sâkî sun bâde-i hoş-güvâr
Ki mislin getürmez anun rûzgâr

Sunup yine mânend-i âb-ı hayât
Dile vir gam-ı dehr elinden necât

Vir ol câmı kim içse şîr-i jeyân
Halîm ü selîm ola ol dem hemân

'IKD-I NÜHÜM DER FAZÎLET-İ SABR U SEBÂT VE MEZİYYET-İ ŞEKÎBÂÎ DER AGLEB-İ HÂLÂT Kİ MÜSTED'Î-Yİ FEVZ Ü REŞÂDEST Ü NECÂT

(1535) Gel iy beste-i pây-bend-i elem
Tahammül kılup çekme bî-hûde gam

Olur gerçi sabr eylemek telh-bâr
O telhun velî sonra şîrîni var

Çeküp mihneti sabr idersen eger
Karînün olur bir gün âhir zafer

Cefâsıyla dehrün çeküp ıztırâb
İgen eyleme 'arza-i teff ü tâb

Bilürsin ki şimdi viren şiddeti
Rehâ-y-ile zâyil kılur mihneti

(1540) Belâdan çekenler gam-ı bî-hisâb
Sürûr ile âhir olur behre-yâb

İdersen meşakkatda sabr u sükût
Sana atlas-ı sebz olur berg-i tut

Bilür anı cümle havâs u 'avâm
K'olur puhte sabr-ile elbetde hâm

Hudâvend-i rûz ü hâdâvend-i şeb
Kılupdur huzûrı karîn-i ta'ab

Sa’âdet felâketle âlûdedür
Meserret melâletle fersûdedür

(1545) Velîkin nihâyet bulur her belâ
‘Akîbinde elbetde vardur safâ

Ne zîbâ dimiş merd-i sâhib-nazar
İki beyti kim iki ‘âlem deger

Gehî şâdmânîm ü geh der ‘anâ
Fe yevmün ‘aleynâ ve yevmün lenâ

Gehî bâ emânîm ü geh der hatar
Fe yevmün nesâün ve yevmün nusar

Çü ahvâl-i ‘âlem degül ber-karâr
İdersen n’ola Hakk’a tefvîz-i kâr

(1550) Ne şâd ol sürûra ne gam çek gama
Ne hâl-ise şükr eyle her bir deme

Bed ü nîk-i ahvâl-i devr-i felek
Güzâr üzredür çün neden gam yimek

O kim ehl-i derdi ider mübtelâ
Kılur lutf-ile bir gün âhir devâ

İdersen eger dikkat-ile nazar
Numûne cihân içre Yûsuf yiter

‘Adûdan çeküp çâh u zindân u bend
Eger sabr idüp çekmeyeydi gezend

(1555) Gelüp ol hudâvend-i fehm ü temîz
Olur mıydı Mısr içre âhir ‘Azîz

İder zâhiren ba’zı hâlet zuhûr
Sanursın anı bâ’is-i şerr ü şûr

Çekersin zuhûrından anun elem
Şikâyet kılup ‘add idersin sitem

İder sonra eyyâm-ı nekbet güzâr
Olur bâ’is-i devlet ü iktidâr

Çekersen ne var bir iki gün cefâ
Olur ol cefâ sonra zevk u safâ

(1560) Hafîdür sana evvel âhir umûr
Çü fehm eylemezsin ne eyler zuhûr

Belâ gelse bî-hûde kılma figân
Tevekkül kılup Hakk'a sabr it hemân

Dimiş ol ki dânâ vü âgâhdur
İşün hayrı mâ ahtârahu'llahdur

Olursan eger mansıbundan cüdâ
Mükâfâtını bir dem eyler Hudâ

Bilürsin ki ahvâli bilmez beşer
Olur belki hayr anda iy bî-haber

(1565) Virüp mansıbı bî-tevakkuf Hudâ
Sipihr eylese ol murâdun edâ

Velî der-'akab itse mevtün zuhûr
Olurdun kemâl-ile andan nüfûr

Umûr-ı kader râz-ı serbestedür
Şu'ûrun ana sanma peyvestedür

Bu yigdür ki teslîm idüp subh ü şâm
Olasın Hudâvend'ün emrine râm

İderse karîbün eger intikâl
Figân eyleyüp çekme andan melâl

(1570) Hudâvend-i rûz-ı su'âl ü hisâb
Virür ol musîbetde bî-had sevâb

Biri intikâl itse ferzendünün
'Urûkını kat' eyle peyvendünün

Kılup sabrı zâr olma şâm u seher
Ki zulm eylemez bendeye dâd-ger

İdüp terbiyet sen anı dâyimâ
Büyütsen nasîb olsa neşv ü nemâ

Olup sonra nâ-sâz u tünd ü sütürg
Seni bî-huzûr itse mânend-i gürg

(1575) Kalup dest-i kahrında maglûb u zâr
Vefâtın iderdün anun ihtiyâr

Eger kâdir olsan kılup sîne çâk
Elünle anı eyler-idün helâk

Bu ma'nâyı fikr eyleyüp sen de pes

Elem def'ine eyle feryâd-res

Çeküp desti ser-rişte-i kârdan
Rücû' eyle tedbîr-i etvârdan

Çü 'âlem mekârihden olmaz emîn
Ana çâre sabr eylemekdür hemîn

(1580) Senün gâhî şer sandugun hayr olur
Ne kim anı hayr anlasan gayr olur

Belâ vü kazâ eyledükçe nüzûl
Çeküp anı olmak gereksin hamûl

Eger 'âşık-ı zât-ı Bîçûn isen
Mahabbet gamıyla ciger-hûn isen

Bilüp her cefâsın anun vefâ
Cefâsıyla sürmek gereksin safâ

Tahammül gerek derd içün merdden
Kaçar lîk nâmerd olan derdden

(1585) Kaçan cismüne 'ârız olsa maraz
Virür Hak sana anun içün 'ivaz

Sana bildürür kadrini sıhhatün
Bilürsin nedür şükri ol ni'metün

Seni ol Hudâvend-i cân u cihân
İder lutf-ile kahr-ile imtihân

Eger ber-devâm olsa sıhhat sana
Yâhud 'izz ü ikbâl ü devlet sana

Muzâ'af olurdı gurûrun senün
Ne kadrin bilürdün ne şükrin anun

(1590) Velîkin çeküp bir iki gün elem
Bilürsin nedür şimdi kadr-i ni'am

İdüp şükr-i Mevlâ'ya sarf-ı mecâl
Zühûl eylemezsin 'alâ külli hâl

Eger devletîdür eger nekbetî
Hudâ'nun olur anda bir hîkmeti

Çü sen vâkıf-ı hikmet olmak muhâl
Ne lâzım nizâ' u ne hâcet cidâl

Kılup her dem ârâm u sabr u direng
Gam-ı dehr ile hâtırun kılma teng

(1595) Keder virse seylâb-ı âşûb ü gam
Elem çekme hazm eyle mânend-i yem

Kaçup telh olur sanma sabr u sebât
Olur sonra mânend-i kand u nebât

Yinilmez belâ çekmeyince çü bal
Kılup sabrı ‘ayş eyle âsûde-hâl

Eger merd-isen sabrı sermâye kıl
Anı çehre-i bahta pîrâye bil

Geçer yil gibi rûzigâr-ı dürüşt
Döner hayra sabr-ile kar-ı dürüşt

(1600) Ne var sabr idersen eger şiddete
Seni vâsıl eyler refâhiyyete

Dimişlerdür erbâb-ı fehm ü nazar
Olur gûre sabr-ile helvâ-yı ter

Eger gûş-ı hûşı tutarsan tamâm
Ne dir dinle râvî-yi şîrîn-kelâm

DÂSTÂN-I RÂY-I CİHÂN-ÂRÂ-Y VE PEND-İ O BE
ÜMERÂ-YI MEMLEKET-KÜŞÂY

Meger mülk-i Hind içre bir pâdişâh
Ki olmışdı mevrûs-ı taht u külâh

Hakîm-idi mânende-i Berhemen
Ana cümle mahkûm idi merd ü zen

(1605) İsâbet iderdi kaçan kılsa rây
Anun-çün dimişlerdi nâmına Rây

‘Aceb merd-i dânâ vü bînâ-y-idi
Cihân-geşte vü ‘âlem-ârâ-y-idi

Kopaydı eger başına rüstehîz
Tahammül kılup eylemezdi gürîz

Turup taht-gâhında mesrûr ü şâd
İderken re’âyâya ‘adl-ile dâd

‘Adûsı olup pâdişâh-ı diger
Hücûm eyleyüp virdi havf u hatar

(1610) Karîbinde var-idi bî-iştibâh
Anun kendi mânendi bir pâdişâh

Kadîmî olup hasm-ı dîrînesi
Ana var-idi tâ ezel kînesi

Ana bir bahâneyle ol pâdişâh
Haber gönderüp oldı pes bâj-h^{v}âh

Bu efsâne çün oldı ma’lûm-ı Rây
Zebûn olmadı tab’-ı zûr-âzmây

İtâ’atdan âhir kılup imtinâ’
Kelâmın anun kılmadı istimâ’

(1615) Haber geldi çün kim hilâf-ı murâd
Der-i fitne buldı hemândem güşâd

Çeküp cünd-i bî-hadd şeh-i bâj-h^{v}âh
Hücûm eyleyüp ‘arza kıldı sipâh

Nümâyân olup suret-i şerr ü şûr
Cihândan salâh u sedâd oldı dûr

İşitdi bu ahvâli Rây-ı büzürg
Gazab kıldı mânend-i gürg-i sütürg

Müheyyâ kılup ol dahı ‘askerin
Getürdi ser-â-ser dilâverlerin

(1620) Kurup hayme vü har-geh ü bâr-gâh
Yaragıyla cem’ oldı geldi sipâh

Seher-geh ki cünd-i diyâr-ı Habeş
Gürîz itdi çekdükde tîgın güneş

Girüp kıldı meh hâle içre karâr
Anı itdi mihr-i münevver hisâr

Atıldı güneş çünki mânend-i top
‘Asâkir gibi kıldı encüm gurûb

Gelüp ol seher iki ‘asker tamâm
Kıtâle hücûm eyledi hâs u ‘âm

(1625) Çekildi o dem tîg-ı ser-tîzler
‘Adû kanını içdi hûn-rîzler

Kopup ceng ü âşûb ü gerd-i fiten

‘Aceb şekle girdi bu çarh-ı kühen

Görünmezdi gerd içre şems-i cihân
Felek sûret-i mihri kıldı nihân

Ayak basmaga merd-i ceng-âzmây
Aransaydı başdan bulunmazdı cây

Tolardı o rezm içre seylâb-ı hûn
Kıbâb-ı felek olmasa ser-nigûn

(1630) Meger kana dil-teşne imiş zemîn
Ki mey gibi nûş itdi anı hemîn

‘Aceb mi eger yatsa leyl ü nehâr
Dahı mest imiş olmamış hûşyâr

Bu rezm içre nâgeh emîrân-ı Rây
Gürîzân olup oldılar süst-rây

Olup tâzıyâne hücûm-ı husûm
Karârı firâr eyledi baht-ı şûm

Kılup cenge tahrîz-ı merdân-ı kâr
Egerçi dilâverler itdi karâr

(1635) Velî çün gürîz itdi yir yir sipâh
‘Adû gâlib oldı bilâ-iştibâh

Zuhûr eyleyüp emr-i mâ-lâ-yutâk
Zarûretle süst oldı bend-i nitâk

İdüp andan herkes hisârı penâh
‘Adûdan kaçup kıldı ârâm-gâh

Ser-encâm-ı Rây-ı bülend-iştihâr
Gürîzân olup kıldı ‘azm-i hisâr

‘Aceb muhkem-idi o hısn-ı bülend
Ki gerdûna atmışdı burcı kemend

(1640) Eger yilse yillerle peyk-i hayâl
Ana vâsıl olmak olurdı muhâl

Nüzûl itse bir seng-i dîvârı pest
İderdi gelüp zühre çengin şikest

Yidi kat idi çarh-ı atlas gibi
Husûn-ı sipihr-i mukarnas gibi

Tokuz kat tolansa anı gird-bâd
Der-i kal’a olmazdı hergiz küşâd

Hisârında her burc-i nâzük-beden
Beyaz-idi güyâ ten-i sîm-ten

(1645) Gören handakını idüp havf u bîm
Sanurdı ‘ayân oldı çâh-ı cahîm

Anun ‘umkı olmışdı târîkter
İrişmezdi hayt-ı şu’â-ı basar

Ne denlü dırâz olsa hengâm-ı ceng
Dil-i kîne-ver gibi olmazdı teng

Girüp anda ‘askerle Rây-ı rezîn
Karâr eyleyüp kıldı bünyâd-ı kîn

Tolup burc u bârû-yı hısnun sipâh
Bedenlerle zeyn oldı her cây-gâh

(1650) Gelüp ‘asker-i hasm-ı âhen-güdâz
Kuşatdı pes ol hısnı bî-ihtirâz

Olup rûz ü şeb cünd-i a’dâ muhît
Anı itdi mânend-i deryâ muhît

Haber-ber olup oldugı-y-çün sefîr
Varup gelmedeydi ara yirde tîr

Atıldukça darb-ile top u tüfek
Niçe arz lerzân olurdı felek

Duhân-ı tüfek nite kim dûd-ı âh
Çıkup rûy-ı çarhı iderdi siyâh

(1655) Hisârına Rây eyleyüp i’timâd
‘Adû havfını hergiz itmedi yâd

Bilürdi ki sa’y itse bin yıl eger
Ana bîm-i düşmenden olmaz zarar

Eger top-ı zerrîn olup âfitâb
Atılsa o hısn üzre min külli bâb

Zühal eyleyüp ‘azm-i rezm-i zemîn
Çeküp tîgını kılsa âgâz-ı kîn

Hücûm itse cevzâ berây-ı kıtâl
Kuşatsaydı ol hısnı ejder-misâl

(1660) Olup anlarun cümle sa'yi hebâ
İderlerdi rezm eylemekden ibâ

Velî emr-i takdîr-i Perverdigâr
Zuhûr eyleyüp oldı bir özge kâr

O demler meger vakt-i germâ-y-idi
Tef ü tâbı mihrün hüveydâ-y-idi

Harâret hücûm eyleyüp her taraf
Leb-i cûyı huşk eylemişdi o tef

Isıtmışdı gerdûnı mâh-ı temûz
Kurutmışdı eşcârı ol tâb u sûz

(1665) Zemîni koyup teşne vü huş-leb
Harâretle cûlar çekilmişdi hep

Semender gibi merd-i sâhib-tüvân
Yaturdı suya düşmeyeydi revân

Cihândan tarâvet gidüp serserî
Bulunmazdı 'âlemde berg-i tarî

Esüp bir seher anda bâd-ı semûm
Cihân oldı hiddetle yek-mühre mûm

Kesildi o dem 'ırkı hep cûlarun
Yüzi suyı düşdi yire sularun

(1670) Bogazını nehrün kurutmışdı tâb
Ki yutkunsa geçmezdi bir katre âb

Hisâr içre ger havz u ger çâh-sâr
Boşaldup komadı eser rûzigâr

Şikem gibi hâlî kalup meşk-i âb
Görünmezdi bir nesne illâ serâb

Virüp şehr içre ger belâdan nişân
İderlerdi kerb ü belâdan figân

Görüp eşk-i mazlûmı itdi hicâb
Anun-çün sinüp yirlere geçdi âb

(1675) Zuhûr itdi rûy-ı zemînden 'alev
Tutuşdı cihân nite kim hâr u hâv

'Adû çün bu ahvâle buldı şu'ûr

Anı fethe sa'y itdi nezdîk ü dûr

Mezîd oldı ahvâl-i âşûb u ceng
Dil-i halkı teng eyledi bî-direng

'Ataşdan hisârîler oldı zebûn
Felâketle teng oldı vüs'-i derûn

Ne teskîn-i sûz-ı derûna mahâl
Ne hâtır safâsı ne âb-ı zülâl

(1680) Kalup teşne-dil çün sıgar ü kibâr
Dil ü câna sûz-ı 'ataş kıldı kâr

Gelüp 'âkıbet cümle merdân-ı ceng
Didiler ki kalmadı cây-ı direng

'Ataş kıldı merdân-ı kârı zebûn
Muhâl oldı sabr u karâr u sükûn

Koyup kendi râyında Rây'ı hemân
Virüp hısnı almak gerekdür emân

Emân almag-içün kılup ittifâk
Bu vech-ile çün hâsıl oldı vifâk

(1685) Bulup rây-ı merdâna Rây ıttılâ'
Anı men' idüp kıldı muhkem nizâ'

Didi iy dilîrân-ı âşûb u ceng
Neden böyle vaz' eylemek bî-direng

Bu günlük gelün sabr u ârâm idün
Basîretle fikr-i ser-encâm idün

Hudâvendigâr-ı siyâh u sepîd
Komaz dâyimâ bendesin nâ-ümîd

Olan beste-i pây-bend-i belâ
Bulur bir gün âhir halâs u rehâ

(1690) Şeb-i tîre olsa ne denlü dırâz
Olur subh-ı sâdık ana çâre-sâz

Ne gam ger tavîl olsa râh-ı ba'îd
Olur 'âkıbet çünki menzil bedîd

Gelüp ittifâkî havâs u 'avâm
Du'â eylesünler kılup ihtimâm

Teveccüh kılup her kişi cân-ile
Halâs istesün kalb-i sûzân-ile

Yem-i lutf-ı Hak belki cûşân ola
Zülâl-i kerem bahr-ı ‘ummân ola

(1695) Nümâyân olup indifâ’-ı harec
Gele âsitân-ı Hudâ’dan ferec

Vezân olmag-ile nesîm-i himem
Teraşşuh kıla ebr-i lutf u kerem

Mekârihde sabr u tahammül gerek
Hudâ-yı kerîme tevekkül gerek

Olur sabrun âhir ‘akîbi ferec
Ve men dakka bâben velecce velec

Kaçan kim bu vech-ile pend itdi Rây
Kabûl itdi merdân-ı sencîde-rây

(1700) Nasîhat kılup ‘asker-i Rây’a kâr
Tagıldı o cem’iyyet-i bî-şümâr

Belî bî-garaz olsa nush-ile pend
Olur dâfi’-i ibtilâ vü gezend

Şebângeh ki takdîr-i Perverdigâr
Serâ-perde-i çarha çekdi izâr

Gurûb eyleyüp mihr-i enver tamâm
Belürdi zalâm-ı şeb-i tîre-fâm

Huzûrı idüp her kişi ihtiyâr
Yatup düşmen ü dost kıldı karâr

(1705) Çeküp Rây-ı ferhunde-rây ıztırâb
O şeb kılmadı meyl-i ârâm ü h^{v}âb

İdüp subha dek Hakk’a ‘arz-ı niyâz
Tazarru’da oldı şeb-i dîr-bâz

Didi iy Hudâvend-i kudsî-sıfat
Berârende-i cümle-i kâyinat

Cihânı kılup senden ümmîd-vâr
Ben oldum bu gün bâ’is-i intizâr

Çü ümmîd-i ihsânun oldı sebeb
Beni kılma makrûn-ı hışm u gazab

(1710) ‘İnâyet recâsın kılup bîş ü kem
Tayandum sana yâ kesîrü’n-ni’am

Çü kıldum sana i’timâd-ı tamâm
Beni şermsâr itme beyne’l-enâm

İdüp bu münâcâtı şeb-tâ-seher
O şeb çekdi tâ subh olınca seher

Seher-geh ki fettâh-ı her müşkilât
Şeb-i tîreden mihre virdi necât

Hisâr-ı felekden çıkup âfitâb
Cihân mülkine virdi ferr-ile tâb

(1715) Gelüp cümle ‘asker gürûh-â-gürûh
Karâr itdi bir yirde mânend-i kûh

Döküp göz yaşını figân itdiler
Anı gayret-i âsumân itdiler

Yagup anda yagmur gibi eşk-i âl
Dür-i eşki çün kıldılar pâymâl

O dem cûş idüp bahr-ı lutf-ı Hudâ
Kıbâb-ı felek toldı sıyt u sadâ

Savâ’ikdan ‘âlem kılurken hazer
Göründi o kavme nevîd-i zafer

(1720) Nihân olmagın eylemişdi hicâb
‘Arak dökdi hayli sıkıldı sehâb

Görüp yaşını halka ‘arz itdi mihr
Terahhum kılup girye kıldı sipihr

‘Acebdür bu ahvâl-i devr-i zamân
Felek agladukça gülerdi cihân

Akup ol kadar yagdı bârân-ı ter
Ki her kûşe oldı mahall-i hatar

Eger genc-i sahrınc eger havz-ı âb
Tolup kıldı akmaga yir yir şitâb

(1725) Olup teşneler anda sîr-âb hep
Tef ü tâb-ı gam oldı nâ-yâb hep

Bulup âb-ı saf-ile kuvvet sipâh

Safâ eyledi Rây-ı ‘âlem-penâh

Çü sîr-âb olup itdi herkes huzûr
Bedenden elem gitdi dilden fütûr

Sipâhun bu ma’lûmı oldı tamâm
Ki a’dâ idüp sa’y-ı mâ-lâ-kelâm

O hısnı eger itse bin yıl hisâr
Güşâdına bulmaz anun iktidâr

(1730) Husûsan ki bârân-ı terden zemîn
Yem-i âb u kil olmış-idi hemîn

Yagardı göz açdurayup muttasıl
Olurdı ‘adû garka-i âb u kil

Harâb oldı hep hayme vü bâr-gâh
Elem çekdi muhkem şeh-i bâj-h^{v}âh

O yirler meger pehn-i sahrâ-y-idi
Kil ü âba gâyetde me’vâ-y-idi

Muhâl oldı reftâra çünkim mecâl
Zarûrî o dem kıldı terk-i cidâl

(1735) Çü ıslandı düşmen düşüp hayli ter
Diyârına dek kıldı ‘azm-i sefer

Meger tîr-i bârân iderdi sehâb
‘Adû oldı nâ-yâb olup gark-ı âb

Akup gitdi ol seyl-i râh-ı elem
Huzûr eyledi Rây-ı ‘âlî-himem

Hudâ’ya idüp hamd ü minnet tamâm
Sevindi gürûh-ı havâs u ‘avâm

Der-i diz bulup bend-i gamdan güşâd
Okundı yine anda nakş-ı murâd

(1740) Güşâde olup bâb-ı rahmet gibi
Açıldı dil-i ehl-i devlet gibi

Turup bir gün ol Rây-ı nîkû-sıfât
Eger kılmasa meyl-i sabr u sebât

Alup tîg-ı tîz- ‘adûdan emân
Hisârı açup virse tîg-efkenân

Olup dest-i a'dâda hep pâymâl
Kalurlardı bî-mülk ü mâl ü menâl

Leked-kûb-ı düşmen olup tâ ebed
Çekerlerdi kayd-ı gam-ı bî-'aded

(1745) Bulup sabr-ile bî-tevakkuf necât
Halâs oldılar *min cemî'i'l-cihât*

Mübârek olur sabr-ı ferruh-eser
'Akîbinde elbetde vardur zafer

Cinânî yiter kasd-ı bast-ı kelâm
Bilindi garaz gayra kıl ihtimâm

Şekîbâya var-ise ger iktidâr
Sükût eylesün hâme-i zer-nigâr

Sâkînâme-i meclis

Gel iy sâkî sun reşha-i câm-ı mey
Ki dil-teşneler kaldı bî-tâb u pey

(1750) Vir ol câmı rindâna kim en kemi
Alup feth ide bin hisâr-ı gamı

Toluyı getür yagdurup muttasıl
Tolu urmışa dönsün erbâb-ı dil

Gedâlar anı nûş idüp ola şâh
Şeh-i dehr olandan ola bâj-h^{v}âh

'IKD-I DEHÜM DER İSTİNÂ'-İ MA'RÛF VE MEDEDKÂRÎ-İ MELHÛFEST BER SÎRET-İ ÂZÂDEGÂN-I CİHÂN VE GİRDÂR-I EKÂRİM-İ CİHÂNİYÂNEST*

İdersen eger istimâ'-ı makâl
Dürüş eyle ihvâna sarf-ı mecâl

İ'ânet kılup merd-i melhûf içün
Ten ü cânı vakf eyle ma'rûf içün

(1755) Görürsen kaçan bir giriftâr-ı bend
Rehâ eyleyüp eyle def'-i gezend

Gelüp bir esîr-i kemend ü sitem
Eger senden isterse 'avn ü kerem

Urup merhem-i lutfunı rîşine
Anun gülme ihmâl idüp rîşine

O kim 'add ider âsitânun penâh

Penâh ol ana sen de bî-iştibâh

Kılup derd-mendâna kalbün ‘atûf
Hemîşe idüp merhamet ol raûf

(1760) Anun-çün virüpdür Hudâ kudreti
Ki sarf idesin gayra sen himmeti

Kılup sa’yi itmek gereksin revân
Sitem-dîdeye şefkat-i bî-kerân

Ne lutf eyler-isen kalîl ü kesîr
Mükâfâtın eyler Kadîm ü Kadîr

Şu kim halka rahm-ile eyler nigâh
Görür merhamet ol da bî-iştibâh

Velî ol ki şefkatle itmez nazar
Hudâ anı mebgûz u memkût ider

(1765) O kim ‘arza kılmaz terahhum yüzin
Terahhum kılup dinlemezler sözin

Budur ‘âdet-i kişt-zâr-ı cihân
Ne ekersen anı biçersin anı bî-gümân

Tu dânî eger hestî ez ‘ârifân
Çi ma’nî büved mâ tedeyyen ve tüdân

Kaçan olsa ihvâna zulm ü sitem
Olur sana ‘âyid heme bîş ü kem

Ne kılsa benî nev’üne rûzgâr
Sanadur hafî vü eger âşikâr

(1770) *Gülistân*’da kim ana olmaz nazîr
Dimiş Şeyh Sa’dî-i rûşen-zamîr

Benî âdem a’zâ-yi yekdigerend
Ki der âferineş zi yek cevherend

Çü ‘uzvî be der âvered rûzgâr
Diger ‘uzvhâ râ nemâned karâr

Bilüp kendü nefsün gibi âharı
Çalış men’ ü def’ eyle şûr u şeri

Ne kim gelse dehr içre yoldaşuna
Anı geldi bil kendi öz başuna

(1775) İdüp nefsüne hâl-i gayrı kıyâs
Özün eyle hayr-ile makbûl-i nâs

Tokunmazsa nef'ün beni âdeme
Bilinmez niçün geldügün 'âleme

Bilür merd-i dânâ-dil itmez nizâ'
Garaz âdemîden olur intifâ'

Husûl-i mühimmât u nazm-ı umûr
Olur ictimâ'-ile nezdîk ü dûr

Benî âdeme sûret-i inzimâm
Olur bâ'is-i intizâm-ı tamâm

(1780) O kim ferd ü yektâ vü bî-yârdur
Hudâvend-i gerdûn-ı devvârdur

Gerekmez ana hemdem-i nâ-güzîr
Ana lâzım olmaz mu'în ü zahîr

Yaratmış çü 'acz üzre insânı Hak
Olupdur ana yâr u yâver ehakk

Cihân halkını cümle mahfî vü fâş
Esîr eylemişdür kemend-i ma'âş

Anun-çün biri birine yâr olur
Görüp her mühimmini gamh^{v}âr olur

(1785) Kimisi yapar kasr u kâşâneni
Kimi dahı örter gelüp hâneni

Kimisi çeküp cân u dilden emek
Koyup sofrada hâzır eyler yemek

Kimisi libâsun diker subh u şâm
İder her biri cehd idüp ihtimâm

Eger anlar olmasa iy hûşyâr
Sen itmezdün ol zahmeti ihtiyâr

Mu'âvindür erbâb-ı san'at sana
Zarûrî ider kasd-ı hidmet sana

(1790) Kılup sen de ihvâna sarf-ı himem
Mükâfât-içün eyle def'-i elem

Kerem lâzım-ı ehl-i 'irfân olur
Ana halk-ı 'âlem senâ-h^{v}ân olur

Husûsan zamânında idüp zuhûr
Ola dâfi'-i sûret-i şerr ü şûr

Eger hîn-i def' içre itsen hiyel
Elem çekme kim gelmez andan halel

Hiyel def'-i zulm içre ma'zûrdur
Garaz sarf-ı meysûr ü makdûrdur

(1795) İdersen n'ola kizbi ger irtikâb
Vebâl olmayup belki olur sevâb

Kayurmaz çekersen belâ vü emek
Halâs eyle bir zâr u mazlûmı tek

Olur gâh olur rind-i sâhib-nazar
Sitem-dîdenün def'ine çâre-ger

İder kendüsi irtikâb-ı elem
Kılur cidd ü cehd-ile def'-i sitem

Anı bir tarîk-ile eyler rehâ
Ki virsen cihân mülki olmaz bahâ

(1800) Halâs eyleyüp hüsn-i tedbîr-ile
Olur çâre-ger kizb ü tezvîr-ile

Anun hüsn-i hulkı bulup iştihâr
Olur nâmı serlevha-i rûzigâr

Delîl ister-isen tutup gûş-ı hûş
Ne dir eyle gûyende kavlini gûş

DÂSTÂN-I HALÂS-I İBN-İ HİŞÂM EZ SERTÎG-I HASM-I NÂFERCÂM*

O dem kim serîr üzre 'Abbâsiyân
Cülûs eyleyüp oldı şâh-ı cihân

Kılup asl u nesl-i Ümeyye firâr
Helâk itdi ol fırkayı rûzigâr

(1805) Eser kalmayup levs-i Mervân'dan
Felek defterin dürdi dîvândan

Gelüp anda Mansûr'a nevbet meger
Kıyâm eyleyüp hacca kıldı sefer

İdüp niyyet-i tavf-ı haccü'l-harâm
O vâdîde sa'y eyledi subh ü şâm

Harem içre bir gün ki idüp cülûs
Kılurdı cihân halkı pâyini bûs

Gelüp anda bir merd-i hidmet-güzâr
Ana sundı bir gevher-i tâb-dâr

(1810) Ne gevher girânmâye lü'lû-yi ter
Görülmiş degül ana benzer güher

Eger 'ıkd-ı Pervîn'i virsen bana
Olunmazdı 'öşr-i bahâsı edâ

Çü Mansûr ana kıldı bir dem nazar
Didi iy cihân-geşte vü pür-hüner

Neden geldi bu gevher-i ter sana
Kimün mülkidür söyle anı bana

Ki bu gevher-i pâki bî-iştibâh
Alup mâlik olmaz meger pâdişâh

(1815) Ta'allül kılup virdi ba'zı cevâb
Velî oldı güftârı hep nâ-savâb

Çü Mansûr anun sordı aslın dürüst
Dürüst olmayup bildi ahvâli cüst

Kılup sırr-ile hâcibine hitâb
Didi iy emîr-i 'adâlet-nisâb

Muhammed ki nâmıdur İbn-i Hişâm
Anundur bu gevher bilür hâs u 'âm

Tulû' eyleyüp gerçi mihr-i murâd
Gurûb itdi erbâb-ı bagy ü fesâd

(1820) Velî kalmayup nakd-i rûhı revân
Bu kalmışdur ol nesl-i bedden hemân

Kaçup tîgumuzdan gezer muhtefî
Dahı şem'-i 'ömri degül muntafî

İşitdüm bu şehr içre tutmış mekân
Bizüm havfumuzdan yaturmış nihân

Gerekdür ki şimdi kılup dikkati
Anı bulmaga idesin himmeti

İdüp çünki ferdâ yiründen kıyâm

Seher idesin ‘azm-i Beytü’l-harâm

(1825) Gelüp cem‘ olup anda bây u gedâ
Kaçan ideler hep salâtıı edâ

Buyur anda ser-cümle derbânlara
Bügetdür kapuları hep anlara

Açuk tursun ammâ ki bâbü’s-selâm
Selâmet güzer kılsun andan enâm

Turup kapuda halka-i bâb-veş
İçerde turup kalma mihrâb-veş

Açup gözlerün anda mânend-i der
Gözünden geçür kim iderse güzer

(1830) Mukarrer kılup ‘azm-i Beytü’l-harâm
Namâzı kılur anda İbn-i Hişâm

Özün gaflet itme sakın h^{v}âbdan
Gözün gitmesün halka-veş bâbdan

Gezüp cümle ebvâbı ol der-be-der
Gelüp âhir eyler önünden güzer

Tutup dest-i kahr-ile dâmânını
Elünden koma hiç girîbânını

Getür bana tâ kim siyâset kılam
Anun gussasından ferâgat kılam

(1835) Koyup hâcib ol dem elin başına
Haber virdi ol emri yoldaşına

Seherden çıkup bülbülân-ı menâr
Figân itdi yir yir misâl-i hezâr

Kılup gül gibi kasd-ı Beytü’l-harâm
Namâza kıyâm itdi ‘âlem tamâm

Namâz u niyâz eyleyüp kâyinât
Ber-âverde oldı mühimm-i salât

Kılup sonra herkes yirinden kıyâm
Murâd itdi çün kim Harem’den hırâm

(1840) O dem emr idüp anda hâcib revân
Bügetdi kapuları beytün hemân

Görüp kapuyı anda dîvâr-vâr
'Aceb havfa düşdi sıgâr u kibâr

Elem çekdi fehm itmeyen râzdan
Ne reng oldı gör halka açmazdan

Açuk kalmagın lîk bâbü's-selâm
Güzer kıldı andan havâs u 'avâm

Velî her kim eylerse andan güzer
Turup hâcib eylerdi muhkem nazar

(1845) Bu hâli görüp anda İbn-i Hişâm
Hazer kıldı havf-ı 'adûdan tamâm

Anı bildi kim dâma oldı esîr
Tutup katl iderler anı nâ-güzîr

Kılup murg-ı bismil gibi ıztırâb
Gam-ı cân-ile çekdi havf-ı 'ukâb

Belî ol kâdar kıldı havf u hatar
Geçerdi yire yir delinseydi ger

Muhassal ana oldı bâb-ı selâm
Cihândan güzer-gâh-ı mevt ü hümâm

(1850) İderse eger bu geçidden 'ubûr
İder haşre dek 'âfiyetle huzûr

Çü andan zuhûr itdi bu ıztırâb
Yanından biri ana itdi hitâb

Didi iy esîr-i kemend-i belâ
Beyân it nedür bâ'is-i ibtilâ

Nedendür sana ıztırâb u elem
Niçün 'ârız oldı bu endûh ü gam

Tarîk-ı necâtun olup reh-revi
Kılam tâ halâsunda bu endûh ü gam

(1855) Didi kim vefâdâr olursan eger
Sana vireyin hâl-i dilden haber

Ümeyye urûgındanam tâ ki nâm
Olupdur o kavm içre İbn-i Hişâm

Olup kündrev tâli' ü bahtumuz
Çü 'Abbâsiyân aldılar tahtumuz

Helâk eyleyüp ba'zımuz rûzigâr
Dahı ba'zımuz kıldı terk-i diyâr

Kılup ben de havf-ı 'adûdan hazer
Olup muhtefî âhir itdüm sefer

(1860) Zamân-ile bu şehre geldüm nihân
Huzûr eyleyüp tutmış-idüm mekân

Tururken bu vech-ile âsûde-hâl
Fakîr olmagın lâzım oldı su'âl

Kalup mâl ü mülkümde bir dürr-i pâk
İderdüm anı hıfz-içün inhimâk

Zarûrî virüp satmaga 'âkıbet
Gidermekde oldum anı yek-cihet

Çü Mansûr ider ana bir kez nazar
Benüm oldugın fehm ü idrâk ider

(1865) Bilür kim müsülmân olan subh ü şâm
Harem'de namâz içün eyler hırâm

Sipâriş kılup hâcibine beni
Bu vech-ile tutmak diler ol denî

Bilürsin ki bî-şekk ü bî-iştibâh
Bulursa beni katl ider bî-günâh

Budur ıztırâbum ki kıldum beyân
Bana sen de kıl ism ü resmün 'ayân

Didi hânedân-ı nübüvvetdenem
Ki ferzendi Zeyd'ün Muhammed benem

(1870) 'Ali bin Hüseyn oglıdur Zeyd hem
Mürüvvetle nâmı olupdur 'alem

İşitdi anı çünki İbn-i Hişâm
Yine 'aynına 'âlem oldı zalâm

Mücedded olup ihtimâl-i 'ikâb
Ana keşf-i râzından itdi hicâb

Ki Âl-i Muhammed dahı yek-cihet
Olurlardı hep tâlib-i saltanat

Muhammed didi çekme endûh u gam

Seni sa’y idüp ben halâs eylerem

(1875) Velîkin eger şetm idersem sana
Bilüp ‘özri incinme hergiz bana

Didi ol dahı bî-cidâl ü nizâ’
Ne eylersen it kılmazam imtinâ’

Pes andan Muhammed kılup pîç ü tâb
Ridâsın ana örtüp itdi nikâb

Husûmet kılup hayli şetm eyledi
Bahâneyle maksûdı ketm eyledi

Çeküp anı ‘unf-ile kıldı figân
Görüp üşdi başına halk-ı cihân

(1880) Tutup dest-i kahr-ile dâmânını
Komadı elinden girîbânını

Getürdi çeküp hâcibün yanına
Anun muntazır oldı fermânına

Şikâyet kılup didi iy nîk-nâm
Benüm hâlümi istimâ‘ it tamâm

Bu zâlim ki bir merd-i cemmâldür
İşi halka hep mekr-ile âldür

Tutup Kûfe şehrine üştürlerin
Edâ eyledüm cümle sîm ü zerin

(1885) Bu gün nakz idüp ‘ahdi mâ-lâ-kelâm
Hep üştürlerin gayra virmiş tamâm

İdüp rişte-i ‘ahd ü peymânı süst
Bu gün anları gayra virmiş dürüst

Beni menzilümden koyup h^{v}âr u zâr
Kirâmı alup itmek ister firâr

Bu zulmi kılup def‘e sa‘y-i sedîd
Nazar kıl bi-hakk-ı Hudâ-yı mecîd

Mu‘âvin koşup şer‘a gönder beni
Hudâ ber-murâd ide dâyim seni

(1890) Ana i‘timâd itdi hâcib o dem
Mu‘âvin koşup taşra gönderdi hem

Anı bilmeyüp hâcib-i bed-fi'âl
Rehâ buldı andan ol ser-geşte-hâl

Çıkup taşra çün buldı fevz ü necât
Hayâta mübeddel kılındı memât

Mücâzât içün merd-i nîkû-siyer
Ana virdi bir gevher-i mu'teber

Didi iy Hudâvend-i 'âlî-mahal
Kabûl eyle bu gevheri bî-cedel

(1895) Virürsem eger genc-i bî-intihâ
Senün çekdügün rence olmaz bahâ

Velî gayra yokdur dahı kudretüm
Hemânâ budur meblag-ı tâkatüm

Muhammed kılup ana muhkem nizâ'
Kabûlinden itdi anun imtinâ'

Didi dûdmân-ı nübüvvetdenüz
Füyûz-ı bihâr-ı velâyetdenüz

Mekârim olup hûy u 'âdet bize
Virilmiş ezelden bu hâlet bize

(1900) Rızâ-yı Hudâ'dur çü andan garaz
Münâsib degüldür yaraşmaz 'ivaz

Tesellî virüp kalb-i pâmâlüne
Yüri şimdiden sonra öz hâlüne

Koyup anı mânend-i rûh-ı revân
Vedâ eyleyüp gâyib oldıı hemân

Ezel cân giderdi kalurdı beden
Velî cân kalup gitdi bu def'a ten

Zihî merdüm-i bî-nazîr ü hemâl
Zihî tab'-ı matbû'u ferhunde-fâl

(1905) İdüp bir fakîri belâdan halâs
Ana hüsn-i tedbîrin itdi menâs

Zuhûr itmiş-idi zamân-ı memât
Rehâ eyleyüp virdi nakd-i hayât

Cihân devr iderse niçe mâh u sâl
Bulunmaz anun gibi nîkû-hısâl

Bu ma‘nâyı iy ‘âkıl u hûşyâr
Eger merd-isen sen de kıl ihtiyâr

Kalup tâ ki pâyende nâmun senün
Ola hep ber-âverde kâmun senün

(1910) Cinânî yiter ‘ârife bu makâl
Ki nâzük olur tab‘-ı ehl-i kemâl

Garaz bend-i pend-ise kılma dırâz
Ko tatvîli sıkletden it ihtirâz

Sâkînâme-i meclis*

Sun iy sâkî bir câm-ı ‘işret-fezâ
Ne ‘işret-fezâ rûha selvet-fezâ

Ki nûş idicek olsa vakt-i memât
Vire ehl-i tab‘a mücedded hayât

Belâdan halâs eyleyüp âdemi
Ba‘îd eyleye cân u dilden gamı

M[45b] ‘IKD-I YÂZDEHÜM DER İNCÂZ-I MEVA‘İD-İ KERÎME Kİ ŞÎME-İ EKÂRİM-İ RÛZGÂR VE HASLET-İ HAMÎDE-İ ERBÂB-I MEKÂRİM-İ ZEVİ’L-İKTİDÂREST

(1915) Kerîmân-ı ‘âlî-tebâr u nijâd
Bilür va‘de incâzı asl-ı murâd

O va‘dün ki incâzı olmaz bedîd
Olur nezd-i ‘ârifde ol bâd u bîd

Vefâya idersen n’ola cehd ü cidd
Buyurmış Hudâ çünki *"evfû bi‘ahd"*

Dimişler çü va‘di kerîmâna deyn
O va‘dün olur hulfi insâna şeyn

Ölen va‘desinden ki mebzûl olur
Kaçan rûz-ı haşr olsa mes’ûl olur

(1920) Sakın kılma ser-rişte-i va‘di süst
Kişinün gerek kavl ü ‘ahdi dürüst

O kim halk içinde dilünden gele
Ana himmet it ki elünden gele

Kılup halkı ‘ahdünle ümmîd-vâr
Sakın hulf-ile kılma hâtır fikâr

Vefâ eyleyüp ‘ahd ü mîsâkuna
Halel virme tehzîb-i ahlâkuna

Tarîk-ı vefâya yiter reh-nümûn
Eger merd-isen âyet-i *"yenkudûn"*

(1925) Gerek köhne-sâl u gerek hurde-sâl
Sahîhu’l-makâl ol sahîhu’l-makâl

Keder râstden kemiyy ü kâstî
Zi endûh restî eger râstî

‘İbâdına Hakk’un olup şefkatün
Hilâf eyleme sarf idüp kudretün

O söz kim dehânundan eyler güzâr
Gerek kim zuhûr eyleye âşikâr

İdüp va‘de kıldıkda fikr-i dırâz
Vukû‘unda gör var mı evvel cevâz

(1930) Görürsen eger sûret-i iktidâr
Anun ‘ahd ü mîsâkın it ihtiyâr

Muhâl-ise senden sudûrı eger
Sükût eyleyüp virme aslâ haber

Müyesser degül dest-res çün ana
Ne lâzım nefes zâyi‘ itmek sana

Eger kılmasan va‘de-i în ü ân
Sana kimse dahl eylemez bî-gümân

Velî ‘ahd idüp eylemezsen vefâ
İder tanz u ta‘n-ile ‘âlem cefâ

(1935) ‘Adâvet kılup ser-te-ser kâyinât
Dimezler sana merd-i nîkû-sıfat

Gelür kizb-ile nâmuna iştihâr
Olursın hicâb-ile hem şerm-sâr

Ana himmet it kim gürûh-ı enâm
Diye sâdıku’l-kavl ü ferhunde-nâm

Kılup va‘de-i lutfuna i‘timâd
Kelâmunla nâ-şâd olan ola şâd

Mübârek bilüp hep görenler yüzün

Dürüst anlaya söyledükçe sözün

(1940) Olup bî-sebeb mültezim bir işi
Yine hulf-ı va‘d eylese bir kişi

Mukarrer sefîh ü ya dîvânedür
‘Akıldan kemâl-ile bî-gânedür

Meger sarf-ı makdûr idüp bi’t-tamâm
Müfîd olmaya sûret-i ihtimâm

Çü lâzım ana sarf-ı makdûrdur
Mu‘âteb degül belki ma‘zûrdur

Olur mübtelâ-yı belâ vü mihen
Olan hulf-i va‘d-ile peymân-şiken

(1945) Şikest itdi peymânı pîrûz şâh
Mekânını kıldı felek ka‘r-ı câh

Sıyup ‘ahdini itmedi ihtirâz
Anun-çün sıdı ‘askerin hoş-nevâz

Yüzi yire düşdi anun yeksere
Hicâb eyleyüp geçdi âhir yire

Nigûn oldı sanman koyup hâke rû
Görüp hasmını eyledi ser-fürû

Yüzin sürmedin hâke çarh-ı felek
Nasîb olmadı ser-fürû eylemek

(1950) Sakın sen dahı bekle mîzânunı
Şikest eyleme ‘ahd ü peymânunı

Seni dest-i kahr-ile bu rûzgâr
Şikest itmeye tâ ki peymâne-vâr

Sana bu haber âzmâyiş yiter
Girih bend-i gamdan güşâyiş yiter

Gerekdür kişinün sözinde sebât
Ola tâ pesendîde-i kâyinât

Belî va‘de itdükde merdân-ı râh
Gelür makteli olsa bî-iştibâh

(1955) Dehânından ol söz ki eyler mürûr
İder katl idersen de olmaz nüfûr

Bu da‘vâya şâhiddür ol dâsitân
Ki nakl eylemişdür anı râsitân

DÂSTÂN-I NU‘MÂN BİN MÜNZİR BE MERD-İ ŞERÎK-NÂM
VE ÂMEDEN-İ O MAKTEL-İ HOD BA‘DE’L-ET‘ÂM*

Evâyilde bir şehriyâr-ı cihân
Yemen tahtını kılmış-idi mekân

Havernak ki kasr idi cennet-misâl
Ana cây-gâh idi her mâh u sâl

Sorarsan eger nâmı Nu‘mân-idi
Güzârende-i emr ü fermân-idi

(1960) Çıkup taşra kılmaga sayd u şikâr
İderdi iki günde geşt ü güzâr

Anun eylemişdi kılaldan cülûs
Birin yevm-i na‘m u birin yevm-i bûs

Kaçan yevm-i na‘m olsa ol pür-kerem
Kime rast gelse virürdi ni‘am

Velî yevm-i bûs itse ‘atf-ı ‘inân
Gözi gördügin katl iderdi hemân

Bu vech-ile kânûn idüp ihtiyâr
Geçerdi bu hâl-ile leyl ü nehâr

(1965) ‘Acebdür selâtînün endîşesi
Ki bîhûdedür ‘âdet ü pîşesi

Bulunmaz murâdına vech-i vecîh
İder anı kim hergiz itmez sefîh

Çıkup bir seher kıldı ‘azm-i şikâr
Meger yevm-i bûs idi nâm-ı nehâr

İderken şikâr üzre katl-i vuhûş
Gözi oldı bir merd-i miskîne tuş

Murâd itdi kim ol fakîri o dem
Kıla sâkin-i cây-gâh-ı ‘adem

(1970) Buyurdı tutup anı huddâm-ı şâh
Çeküp katle kasd itdiler bî-günâh

Tazarru‘ kılup ol fakîr ü hakîr
Didi iy şeh-i bî-misâl ü nazîr

Yolunda günâhum ne oldı ‘aceb
Nedür katle ben nâ-murâdı sebeb

Didi sana yitmez mi cürm ü günâh
Ki geldün göründün olup sedd-i râh

Niçün yevm-i bûs oldugın bilmedün
Kaçup emrüm-ile ‘amel kılmadun

(1975) Kime ol gün içre idersem nigâh
Helâk eylerem anı bî-iştibâh

Bu gün bî-tevakkuf görünmen bana
Olupdur sana bir görünmez kazâ

Dönüp didi ol merd-i bergeşte-hâl
Ki iy şehriyâr-ı ‘adîmü’l-misâl

Bu kânûnı ben istimâ‘ itmedüm
Bilüp ana kasd-ı nizâ‘ itmedüm

Benem merd-i miskîn ü sâhib-‘ayâl
Zarûret beni kıldı âşüfte-hâl

(1980) Bu gün ıztırâbum gelüp yâdıma
Ta‘âm isteyü çıkdum evlâduma

Seherden ‘azîmet kılup zâd içün
Su’âl eyledüm tu‘m-ı evlâd içün

Bu tennûre içre olan nân u aş
Su’âlümledür ez berây-ı ma‘âş

İdüp cânumı tîg-ı kahrunla çâk
Beni çünki âhir idersin helâk

Ne var şâma dek vir bana mühleti
Şitâbân olup sür‘at itme katı

(1985) Ki evlâd ü ehlüm benüm açdur
Kemâl-ile it‘âma muhtâcdur

Varup her ne cem‘ eyledümse tamâm
Virüp âl ü evlâda hasbe’l-merâm

Çü sîr eyleyem ‘ahdüm olsun dürüst
O ‘ahd-ile kim hergiz olmaya süst

Gelüp şâma dek bâb-ı dîvânuna

Turam muntazır emr ü fermânuna

O dem tîg-ı kahrunla çâk it beni
Niçe ister-isen helâk it beni

(1990) Anı gûş idüp şâh-ı fermân-güzâr
Gülüp didi iy merd-i bed-rûzgâr

Seni şimdi bendümden itsem rehâ
Müyesser midür yine gelmen bana

Vefâ eylemen ‘ahd ü peymânuna
Ne mümkin meger teşnesin kanuna

Kim eyler senün ‘ahdüne i’timâd
Bu ma’nâda kâbil midür i’timâd

Meger nefsüne bir kefîlün ola
Ki kâyimmakâm u ‘adîlün ola

(1995) Kaçup gelmez-isen eger vakt-i şâm
Kıla katlini yirüne iltizâm

Alup cân-ı pâkin misâl-i ecel
Helâk eyleyem bî-nizâ’ u cedel

Yine aglayup didi merd-i fakîr
Ki iy pâdişâh-ı ‘adîmü’n-nazîr

Bana va’de vir gelmege şâma dek
Helâkümde sabr eyle ahşâma dek

Sana vireyin emrün üzre kefîl
Kefâletde olmasun ana ‘adîl

(2000) Diyüp anı her yana kıldı nigâh
Bula tâ ki bir merd-i âyîn ü râh

Ana eyleyüp ‘arza-i ihtisâs
Kefîl eyleyüp bula kendi halâs

O deryâ gibi mevc uran ‘askeri
Güzâr itdi ser-tâ-kadem serseri

Ne denlü ki sa’y itdi kıldı şinâ
‘Acebdür ki bulmadı bir âşinâ

Zarûrî o dem merd-i hûnîn-ciger
Vezîr-i şeh-i dehre kıldı nazar

(2005) Meger var-idi bir vezîri anun
Umûrında her dem müşîri anun

Mukarreb vezîr-idi ferruh-nihâd
Şehinşâh iderdi ana i'timâd

Ana boynın egdi gelüp bende-vâr
Didi iy vezîr-i şeh-i kâm-kâr

Bi-hakk-ı Hudâ-yı celîl ü cemîl
Bu gün bana ahşama dek ol kefîl

Bilür cümle erbâb-ı dîn ü düvel
Ki bünyân-ı 'ahdinde yokdur halel

(2010) Hicâb eyleyüp ol da bî-kâl ü kîl
Huzûr-ı şehinşehde oldı kefîl

Ki gelmezse ol merd-i bâ-ters ü bâk
Vezîr ola anun yirine helâk

Anı nehy idüp ol şeh-i bî-'adîl
Didi olma bir küştenîye kefîl

Seni sanma nev'-i himâyet kılam
Vezîr oldugun-çün sıyânet kılam

Bi-ervâh-ı âbâ vü ecdâd-ı pâk
Eger gelmez-ise olursın helâk

(2015) Didi gelmez-ise eger vakt-i şâm
Bana tîg-ı kahrunla kıl intikâm

Gelüpdür bana i'tikâd-ı dürüst
Degüldür anun 'ahd ü peymânı süst

Alup bendini pes anun ol zamân
Halâs itdiler bî-tevakkuf revân

Gidüp ol dahı sür'at-i tâm-ile
'Ubûr itdi sevdâ-yı it'âm-ile

Varup âl ü evlâda virdi ta'âm
Yidürdi içürdi kılup ihtimâm

(2020) Pes andan kılup kasd-ı bast-ı makâl
Didi başına her ne geldise hâl

Şikâr üzre nâgeh olup yevm-i bûs
Felekden niçe gördi rûy-ı 'abûs

Vasıyyet kılup âl ü evlâdına
Belâ seylini saldı bünyâdına

İdüp cümle dâyinlerine nidâ
Düyûnı ne var-ise kıldı edâ

Levâzım görüldi çün oldı tamâm
Yirinden o dem kıldı kasd-ı kıyâm

(2025) Gulüvv eyleyüp anda ehl ü ‘iyâl
Tazarru’ kılup itdiler ibtihâl

Didiler ki iy merd-i âzâde-hû
Ne lâzım sana ‘azm-i sûy-i ‘adû

Senünle bu yirden firâr idelüm
Koyup dârı terk-i diyâr idelüm

İdüp bir bilinmez makâmı mahal
Karâr idelüm ta gelince ecel

Olur nakzı peymân-ı katlün revâ
Cefâdur bunun gibi ‘ahde vefâ

(2030) Velî merd-i ‘âkıl kılup imtinâ’
Didi âhir oldı dem-i ictimâ’

İdüp nefsüme bir vezîri kefîl
Bana eyledi i’timâd-ı cezîl

Eger varmayup eyler-isem firâr
Anı katl ider ol şeh-i kîne-dâr

Ölür çün pesendîde-i kâyinât
Bu ölmek olur bana ‘ayn-ı hayât

İdüp kat’-ı ümmîd-i rûh-ı revân
Du’âlar diyüp çıkdı gitdi hemân

(2035) Bu cânibde nâgeh olup vakt-i şâm
Zuhûr itdi ahşama karşu zalâm

Bedîd olmayup merdüm-i nâ-bedîd
Kesildi anun gelmesinden ümîd

Vezîri getürdüp şeh-i kâm-yâb
Ana evvelâ itdi muhkem ‘itâb

Çü girdi dönüp hışm-ile ol zamân

Buyurdı ki katl eyleye rûz-bân

Başın kaldurup pes vezîr-i kebîr
Didi iy şehinşâh-ı rûşen-zamîr

(2040) Çü ahşamadur ‘ahd u peymânumuz
Ko ta’cîli dökme bizüm kanumuz

Henüz şâma dek dahı vardur zamân
Direng eylesün bir nefes rûz-bân

Felek rûy-ı ‘âsî-veş olsun siyâh
Vücûdum o dem idesin hâk-i râh

Zalâm olmadın rûy-ı mihre nikâb
Beni katl idersen çekersin hicâb

Görüp kendüye nakz-ı ‘ahdi muhâl
Gelür şimdi ol merd-i nîkû-hısâl

(2045) Sıyup virmege râzıdur cânını
Sımaz kâse-i ‘ahd ü peymânını

Pes andan bedîd oldı bir gerd-i râh
Göründi ırakdan iderken nigâh

Nazar kıldılar gördiler nâgehân
Irakdan o bî-çâre oldı ‘ayân

Semender revânı revân eylemiş
Gelür dâmenin der-meyân eylemiş

Bilüp başka dîr oldugını günâh
Şitâb eyleyüp geldi tâ dîr-gâh

(2050) Günâhından itdi gelüp i’tizâr
Siyâset mahallinde kıldı karâr

Didi kim turup ‘ahd ü peymânuma
Şitâb eyledüm maktel-i cânuma

Zamânıdur iy husrev-i kâmrân
Beni tîg-ı kahrunla katl it hemân

Anı gördi çün şehriyâr-ı kerîm
Ta’accüb kılup itdi fikr-i ‘azîm

Dönüp didi iy merd-i bî-ters ü bâk
Gelüp çekmedün bîm-i katl ü helâk

(2055) Koyup göz göre başuna cânuna
Vefâ eyledün ‘ahd ü peymânuna

Elümden benüm bulmış-iken necât
Gelüp eyledün arzû-yı memât

Zihî kavl-i makbûl ü ‘ahd-i dürüst
Ki olmaz gam-ı bîm-i mevt-ile süst

Vezîr-i hıredmend ü ‘âlî-mahal
İdüp yirüne iltizâm-ı ecel

Olup nefsüne bilmez-iken kefîl
Sana eyledi i’timâd-ı cezîl

(2060) Şitâbân idüp katle Mevlâ seni
Halâs itdi bend-i belâdan anı

Olup merd-i âzâde vü pâk-hû
Sizün ikinüz buldı nâm-ı nîkû

Kılup ben dahı terk-i zulm ü gazab
Niçün kılmayam nâm-ı nîki taleb

Be-nâm-ı Hudâvend-i gerdûn ü mâh
Bi kerd nebered ü betaht ü külâh

Bu günden kılup terk-i eyyâm-ı bûs
Bedîd olmasun dahı şekl-i ‘abûs

(2065) Kılup her güni yevm-i na’m u ni’am
Bana dâyimâ vâcib olsun kerem

Gözüm gördügine idüp iltifât
Sunam lutf-ile ana âb-ı hayât

İdüp bezmüme bu fakîri nedîm
Ana ideyin iltifât-ı ‘azîm

Revâdur bulup bend-i gamdan rehâ
Olursa nedîm-i der-i pâdişâ

Pes andan kılup ana lutf-ı ‘amîm
Anı meclis-i hâsa kıldı nedîm

(2070) Olup cümle ‘âlem bu gamdan halâs
Anun va’de incâzı oldı menâs

Mübârek olur ‘ahde kasd-ı vefâ
Olur bâ’is-i terki cevr ü cefâ

Eger olsa peymân-şiken ol garîb
Bu denlü kerem olmaz-idi na¬îb

Turur ‘ahde merdân-ı pâkîze-râh
Gelür katline dahı bî-iştibâh

Cinânî turup ‘ahd ü peymânuna
Revâ görme nakzı sakın şânuna

(2075) Olup sen dahı merd-i âzâde-dil
Sıma ‘ahd ü peymânunı muttasıl

Sâkînâme-i meclis*

Gel iy sâkî sun bir şarâb-ı tahûr
Elem çekme kim *inne rabbî gafûr*

Vir ol bâdeyi kim içen vehm-nâk
Dahı çekmeye kayd u bîm-i helâk

İdüp merd-i âzâdeyi tendürüst
Anun kılmaya kavl ü ‘ahdini süst

‘IKD-I DÜVÂZDEHÜM DER NEHY-İ SARF-I HİMMET BE BÜLENDÎ-İ EBNİYE-İ HANHÂ VE MEN’-İ BEZL-İ KUVVET BE TERFÎ’-İ TÂKHÂ VE KÂŞÂNEHÂ*

Gel iy pâybend-i sarây-ı gurûr
Ku¬ûrın müzeyyen kılan bî-kusûr

(2080) Sarâyun muvâzî-i çarh-ı berîn
Makâmun velî esfel-i sâfilîn

Olur beyt-i ma’mûrun âhir harâb
Nedendür ana sa’y-i bî-irtiyâb

Yapup hâne mânend-i tıfl-ı sagîr
Degülsin gurûrından aslâ habîr

Yüceldüp bakup tâk u eyvânuna
Sanursın ki rif’at virür şânuna

Binânı görüp dir melekler hemîn
İlâ eyne yâ efsaka’l-fâsıkîn

(2085) Çıkarsan eger çarha Nemrûd-vâr
Seni hâke yeksân ider rûzigâr

Bu kasr-ı refî’ ü bu tâk-ı bülend
Olur bâ’is-i ibtilâ vü gezend

Sabî gibi lu’b eyleyüp hâk-ile
Geçürme günün hâr u hâşâk-ile

Bilürsin mukarrer ne lâzım dimek
Seni oynadur bir gün âhir felek

Ta’alluk idüp kılma sarf-ı mecâl
Çıkarsın içinden ‘alâ külli hâl

(2090) Sana olmaga bir iki gün makar
Yiter kasr-ı tâk-ı sipihr-i dü der

Binâ eyleyüp cümle eşgâlüni
Ana sarf idüp turma emvâlüni

Nice saht olursa misâl-i hacer
İder ana tob-ı havâdis eser

Koyup sen gidersin anı nâ-murâd
Olur gayrılar anda mesrûr ü şâd

Senün turdugun câyı idüp makâm
‘Adûlar tasarruf kılur subh u şâm

(2095) Olurlar bulup anda yüz bin ‘uyûb
Yüzün sürdügün yirlere pây-kûb

Yapup ger sipihr-i mutabbak gibi
Anı ziynet itsen Havernak gibi

İdersen ne vech-ile ‘âlî mahal
Alur gerdenün anda bir gün ecel

Kılup dîde-i hasret-ile nazar
İdersin derûnından âhir sefer

Mekânun senün haşre dek hâk olur
Tenün lâşe müntin-i nâ-pâk olur

(2100) Çeküp sarf-ı genc-ile renc ü ‘anâ
Kanı Kisrâ kim itdi tâkı binâ

Havernak binâ eyleyen yâ kanı
Ne vech-ile hâk oldı âyâ teni

Koyalum anı kanı Şeddâd u ‘Âd
Ki kasrını kılmışdı zâtü’l-imâd

Eser kalmayup mâ’adâ-yı haber

Yirinde anun şimdi yiller eser

Kanı ‘âlemi seyr idüp serseri
Yapan sedd-i mersûs-ı İskenderi

(2105) Koma ‘ârif-isen berây-ı ma’âş
Bu köhne sarây içre tâş üzre tâş

Ne denlü olursa refî’ü’l-binâ
Yıkar anı seylâb-ı cûy-ı fenâ

Yapar sanma mecnûn-ı zencîr-i hây
Memerrinde seyl-i revânun sarây

Eger yapmadın eylemezsen ibâ
Olur ‘âkıbet cümle sa’yün hebâ

Yaparsan eger bâri bî-havf u bîm
Mesâcid yapup eyle hayr-ı ‘azîm

(2110) Sırâtun gamın yâd idüp dâyimâ
Binâ eyle cisr-i refî’ü’l-binâ

‘İbâdet kılup tâ ki halk-ı cihân
Güzer ide yâhud bilâ-imtinân

Virüp Hak sevâb-ı cesîm ü cezîl
Müyesser ola sana zikr-i Cemîl

İden râh-ı Hak’da mesâcid binâ
Olur mazhar-ı ni’met-i men benâ

Ma’âbid yapan Hakk-içün bî-garaz
Bulur kasr-ı cennetde bir gün ‘ivaz

(2115) İdersen eger ana sarf-ı mecâl
Gerek meblag-ı pâk ü mâl-ı helâl

Döküp kimsenün gözleri yaşını
Makâbirden alma anun taşını

Kıyâmetde hasmun olup âşikâr
İderler seni seng-içün seng-içün seng-sâr

Hücûm eyleyüp her tarafdan husûm
Yagar üstüne taş misâl-i rücûm

Kızum anda mismârınun ekseri
Derûnun yakar dâg idüp her biri

(2120) Binâ kılma olmazsa mâl-ı helâl
Sakın sonra tahsîl idersin vebâl

Dahı hayr olup anda niyyet sana
Garaz olmasun kasd-ı şöhret sana

Yapup şöhret-içün umarsan sevâb
Olur yapdugun gibi hâlün harâb

Riyâ-y-ile âlûde olsa ‘amel
Kabûli degüldür anun muhtemel

Ana sarf-ı emvâl idüp rûz ü şeb
Riyâ-y-ile mescid yapan bî-edeb

(2125) O yigdür ki bî-sem’a vü bî-riyâ
Varup künc-i meyhâne itsün binâ

Binâ yapmadın şübheli mâl-ile
Takayyüd kılup hüsn-i a’mâl-ile

Gönül hânesin yap dilersen sevâb
Ki ol hâne olmaz harâb u yebâb

Nazargâh-ı Hak’dur dil-i mü’minîn
Eger ‘âkıl-isen anı yap hemîn

O kim nakl-i ma’nâde sükker yimiş
Gönül yapmaga Ka’be yapmak dimiş

(2130) Gönül ka’besini yapup mâh u sâl
Ana himmet it merd-isen lâ-yezâl

İdüp taşa topraga sarf-ı direm
Ana çekme bî-hûde renc ü elem

İdersen ne denlü anı üstüvâr
Binânı yıkar sadme-i rûzgâr

Kılup rûz ü şeb sa’y-i mâ-lâ-kelâm
Hamâkat degül mi ana meyl-i tâm

Yaparsın fenâ menzilin bî-direng
Velî âhir meskeri tar u teng

(2135) Çü âhir gidesin kılup irtihâl
Ne lâzım ana sarf-ı mâl ü menâl

Bu kasr-ı mukarnas bu tâk u revâk
Bu şevket bu kâşâne vü tumturâk

Çıkarsın içinden çü h^{v}âr u zelîl
Per-i peşşeye hergiz olmaz ‘adîl

Ne mümkin ki bî-şübhe vü ihtirâz
Karâr idesin rûzigâr-ı dırâz

Kılup âsitânun medâr-ı fütûh
Hudâ virse bâri sana ‘ömr-i Nûh

(2140) Sarây-ı refî’ünde mesrûr ü şâd
Olaydun hele bâri fi’l-cümle dâd

Bulur mihr-i ‘ömrün velîkin zevâl
Karâr u sebâtun hayâl-i muhâl

Bu ma’nâda bir ‘ârif-i nüktedân
Ne hoş söylemiş anı gûş it hemân

DÂSTÂN-I PEND-İ MAHDÛM-I GÜZÎN K’OST FERZEND-İ VEZÎR-İ KÂMBÎN

Meger mülk-i Rûm içre bir kâr-dân
Vezîr-i şeh-i dehr idi kâmrân

Umûrında olmışdı şâhun müşîr
Bulunmazdı bir ana benzer vezîr

(2145) Hıred-mend ü bîdâr u dânâ-y-idi
Ana râz-ı gaybî hüveydâ-y-idi

Olup rây-i pâki isabet-pezîr
Hudâ anı kılmışdı rûşen-zamîr

Bilüp hâl-i ferdâyı imrûzdan
Nümâyân-idi rûz-ı pîrûzdan

Çün olmışdı ‘âdil-dil ü müstakîm
Ana bir ogul virdi Hayy ü kadîm

Hüner-perver ü nüktedân ü necîb
Edîb ü lebîb ü hasîb ü nesîb

(2150) Cebîninde envâr-ı sıdk u sedâd
Nümâyân idi çün felâh ü reşâd

Bulup bir iki yılda neşv ü nemâ
Gören anı eylerdi medh ü du’â

Ber-âverde oldı o nâzük nihâl

Ana lâzım oldı karîn-i hemâl

Eger hidmete tâkatün var-ise
Kifâf emrine kudretün var-ise

Getür sen dahı bir karîn-i cemîl
Huzûr eyleyüp bul sevâb-ı cezîl

(2155) Velî gayra ‘ayşunda muhtâc-isen
Benüm gibi bir muhtâc ü aç isen

Alup başuna bir belâ-yı ‘azîm
Sakın kılma meyl-i hevâ-yı vahîm

Odur hâsılî izdivâc-ı helâl
Müheyyâ ola anda mâl ü menâl

Ekâbirden olmak gerek bir kişi
Ki tâ iltizâm eyleye bu işi

Tefahhus kılup pes vezîr-i kebîr
Taleb kıldı bir hûrî-yi bî-nazîr

(2160) Ola ol perî tâ ki cüft-i melek
Karîn olmaga ana hûrî gerek

Bulup bir tezerv-i riyâz-ı cemâl
Latîfü’l-müheyyâ bedîü’l-hısâl

Leb-i la’li reşk-i zülâl-i behişt
Perî-rû velî hûr-ı nîkû-sirişt

Otursa gül-i gülistân-ı cinân
Kaçan gelse reftâre serv-i revân

Sühan kim dehânından eyler güzâr
Olur ‘âfiyet-bahş-i cism-i figâr

(2165) Ruh-ı pür-safâsına bir dem nazar
Komaz levh-i hâtırda jeng-i keder

Hazâyin virüp almaga bî-’aded
Anı kıldı ferzendine nâmzed

Pes oldı o dem lâzım-ı izdivâc
Sarâyın binâ itmege ihtiyâc

Olup tâ ki mesken gamından berî
Tura anda âsûde hûr u perî

Varup her tarafdan perestârlar
Alup geldi bennâ vü neccârlar

(2170) Bulup bir fezâ-yı vesîlü'l-gınâ
Uruldı o dem bir sarâya binâ

Ki cennet sarâyı gibi tarzı hûb
Kusûrında yok hiç kusûr u 'uyûb

Füsuskârî ser-cümle dolâblar
Konulmış dür ü la'l-i hoş-âblar

Kemerler ki meşhûr-ı âfâk-idi
Letâfetde hiç cüfti yok tâk-idi

Esâsı müşeyyed müesses anun
Revâkı ser-â-ser mukarnas anun

(2175) Müzehheb anun nakş-ı bâm u deri
Mutallâ tılâ-y-ile her bir yeri

Muhassal olunsaydı bin ihtimâm
Bulunmazdı bir ana benzer makâm

İçinden giren çıkmayup lâ-yezâl
Anı kasr-ı cennet kılurdı hayâl

Mücevvef kusûrında zerrîne tob
İçi müşg ü 'anberle pür bûy-ı hûb

Sabâ eylese gâhi geşt ü güzâr
Revâyih olur her taraf âşikâr

(2180) Anı 'âkıbet himmet-i hâs u 'âm
Yapup kıldı bir nice yılda tamâm

Gelüp müjde-i ihtitâm-ı sarây
Vezîr oldı bî-had sitâyiş-gerây

Kılup anda bir niçe kurbânlar
Olundı mahalline ihsanlar

Sürûr-ile seyr itmeg-içün o dem
Gelüp nûr-ı çeşm-ile basdı kadem

Kusûrın gezüp câ-be-câ bî-kusûr
Ana cümle gösterdi nezdîk ü dûr

(2185) Diyüp ana sa'y-ile dikkatlerin
Beyân eyledi sarf-ı himmetlerin

Didi böyle bir menzil ü cây-gâh
Bulunmaz cihân içre bî-iştibâh

Olaldan binâ kubbe-i sebz-fâm
Binâ olmadı böyle ‘âlî-makâm

Seni anda kılsun diye def’-i gam
Ana gitdi bir niçe yüz yük direm

Gelüp bunda iy nûr-ı çeşm-i peder
Huzûr eyle ehlünle şâm u seher

(2190) Bu güftârı çün mahdûmı kıldı gûş
Bakup âh idüp kıldı dilden hurûş

Didi iy hıred-mend-i ‘âlî-mahal
Bulunmaz bu cây-ı refî’e bedel

Kusûrı be-gâyet latîf ü bülend
İrişmez esâsına gerd-i gezend

Binâsı ‘aceb muhkem ü üstüvâr
Velîkin anun bir büyük ‘aybı var

Vezîr-i hıred-mend açup pes dehân
Nedür ‘aybını eyle didi beyân

(2195) Didi yüz sürüp hâke ol hûşyâr
Budur ‘aybı iy mîr-i ‘âlî-tebâr

Giren her niçe kılsa sa’y-i sedîd
İçinden çıkar ‘âkıbet nâ-ümîd

Nice eyleye ‘âkıl anda huzûr
Finâsın fenâsı ider pür-fütûr

Ecel gelse bu kasr u tâk u revâk
Senün başuna teng olur ittifâk

Alur gerdenün çün kemend-i ecel
Bulur kasr-ı ‘ömrün zarûrî halel

(2200) Yapup kasrı mânend-i kâh-ı felek
Ne lâzım bir iki gün içün emek

Sana kılmaga bir iki gün karâr
Yiter hâne bu kubbe-i zer-nigâr

Ne gavgâ-yı bennâ vü neccârı var

Ne mismârı anun ne dîvârı var

Ne termîm için zîr ü bem zahmeti
Ne örtüp hâli yoklamak mihneti

Olınca bu dâr-ı fenâdan nihân
Otur hâli üzre karâr it hemân

(2205) Cinânî eger ʻârif-i cân-isen
Fenâ tekyede sen de mihmân-isen

Müsâfir gibi gitmege hâzır ol
Hudâ'nun bakup emrine nâzır ol

Olup sâlik-i şâhrâh-ı sefer
Tevattun gamın hâtırundan gider

Sâkînâme-i meclis*

Getür sâkîyâ sun bana bir şarâb
Ki ma'mûr ola hânümân-ı harâb

Yıkılsa binâ-yı sarây-ı cihân
Anı tuymayam mest olup câvidân

(2210) Gelürse esâsına ʻömrün halel
Elem çekmek olmaya hiç muhtemel

ʻIKD-I SÎZDEHÜM DER BEYÂN-I FEZÂHAT-İ NÛŞÎDEN-İ ŞARÂB VE KABÂHAT-İ DUHÛL-İ BEZM-İ MEY BE FESAKA VÜ FECERE-İ BÎ-İRTİYÂB*

Gel iy dâhil-i bezm-i ahbâb olan
Güsârende-i bâde-i nâb olan

Derûnın kılup pür sürâhî-misâl
Olan mest ü medhûş-ı mey mâh u sâl

Yatup h^{v}âb-ı gafletde şeb-tâ-seher
İçüp kendüsinden geçen bî-haber

Niçün böyle battâl ü bî-kârsın
Sezâvar-ı tevbîh ü âzârsın

(2215) Gözün aç yter hurd ü h^{v}âb-ı huzûr
Betâletde evkâtun itdi mürûr

Yirün künc-i meyhâne mânend-i hum
Senün nakd-ı evkâtun olmakda güm

Varup nekbetîlerle meyhâneye

İçersin dönüp anda dîvâneye

Çalup buldugun belk hınzîr-veş
Atılmakdasın üstine tîr-veş

‘Aceb merd-i bî-’akl u nâdânsın
Sorarsan eger bana hayvânsın

(2220) Eger ‘aklun olsaydı iy bî-edeb
Çeker miydi senden karînün ta’ab

Müsülmân odur kim olup bî-garîm
Tura halk elinden dilinden selîm

Şarâb içmegi ‘add idersin safâ
Humârı ider sonra ammâ cefâ

Başun agrıdup çün seherden müdâm
Yiründen turup idemezsin kıyâm

Gözün mest iken kıp kızıl kan olur
Sözün herze vü jâj ü hedyân olur

(2225) Sözünden yüzünden letâfet gider
Elünden dilünden halâvet gider

Dönüp kaçmag ister gelen yanuna
Bakan la’net eyler senün cânuna

Olur içmesen sende şekl-i ‘abûs
Beden lerz-i lerzân u ruh senderûs

Olan ‘ârif ü ‘âkıl u hûşyâr
Bu ma’nâyı eyler mi hiç ihtyâr

Tecellî salan mülk-i dünyâya hep
Medâr eylemiş ‘aklı dünyâya hep

(2230) Ser-â-ser umûr-ı mühimmât-ı dîn
Ber-âverde ‘akl-ile ‘ilme’l-yakîn

Gerekdür kıla ‘akla sa’y-i sedîd
Kemâl-ile itmek gereksin mezîd

Ki idrâk-i eşyâda derkâr ola
Tefekkürde ‘aklun sana yâr ola

Tefekkürde ‘aklun ala câm-ı mey
Koya bezm-i gafletde bî-tâb u pey

Senün naks idüp ‘akl ü idrâküni
Komayup ala fehm ü derrâküni

(2235) Zihî nâ-murâdî vü bî-hâsılî
Zihî nâ-pesendî vü nâ-kâbilî

İtâ’at kılup nefs-i ‘ayyâşuna
Giderme getür ‘aklunı başuna

Seni gâh olur bezm-gâh-ı safâ
İder düzd-i bî-müzd-ile âşinâ

Alup dirhem-i nakd ü dînârunı
Soyar câmeni belki destârunı

Ne ‘ırzun ne mâl ü menâlun kalur
Hemân yanuna ibtizâlün kalur

(2240) Olup müflis ü pâymâl ü hakîr
Sana nekbetîlikde olmaz nazîr

Olursan eger emred ü tâze-rûy
Yog-ise ruhunda hat-ı müşg-bûy

Şarâb-ile herkes sana âl ider
Sürüp rûyunı hâke pâmâl ider

Ne denlü olursan da merd-i dilîr
Yıkar bir ayag-ile bir küştî-gîr

Dir-isen içüp katı mest olmazın
Beni kim yıkar hâke pest olmazın

(2245) Belî meclis-i evvel itmez hücûm
Senünle ider imtizâcı husûm

Olup âşinâ belki tedrîc-ile
İder mekri tahrîz u tehyîc-ile

Kılup meyl-i tahsîl-i ünsiyyeti
Bulur sana âl eyleyüp fursatı

Emer câm-ı la‘l-i lebün mest-iken
İder âli bâdeyle hem-dest iken

Tutalum idüp havf-ile ihtirâz
Ola dâmenün pâk ü sen pâk-bâz

(2250) Geçerken velî her gedâ vü ganî
Görüp anda âlûde anlar seni

Olan merd-i dânâ-dil u hûşyâr
Kılup havfı töhmetden eyle firâr

Sakın duymasunlar firâr itdügün
Firârı senün ihtiyâr itdügün

Ve illâ idüp sana ibrâm-ı tâm
Oturdurlar âhir iderler tamâm

Ki yıllarla nîk olsa bir nâm-ı hûb
Olup bir dem içre rehîn-i ‘uyûb

(2255) Olursan eger zühd-ile Bâyezîd
Kalur olmaz ol nâm-ı bed nâ-bedîd

Zarûrî olup âşinâlarla yâr
Varursan eger bezme bî-ihtiyâr

Görürsen eger anda nâ-sâzkâr
Bahâneyle kıl ihtiyâr-ı firâr

Harâm eylemiş katresin şer’-i pâk
Müsülmân ider mi ana inhimâk

Görüp hürmetini mübâlât kıl
Anun terki-y-ile mübâhât kıl

(2260) İdüp bâde insânı kelb-i ‘akûr
İder mest-iken olmaz işler sudûr

Eger bâdeden itmeyüp ittikâ
Elünden çıkarsa senün bir hatâ

Olursa iderler yirine kısâs
Sana mümkin olmaz necât u halâs

Virürsen diyet müflis eyler seni
Olur mâl u mülkünle iller ganî

Bilüp câna tevfîkı ni’me’r-refîk
İdersen eger terk-i ‘ahd-i vesîk

(2265) Kılup tevbeyi kendüne pîş-rev
Salâha dil ü cânı kılsan girev

Nümâyân olup sûret-i ihtisâs
Helâk olmadan tanrı eyler halâs

Cezâsın bulur ol ki ısrâr ider

Cehâletle tazyî'-i i'mâr ider

DÂSTÂN-I ÂN DÜ HEMDEM DER ŞARÂB Kİ ÂN
YEKÎRÂ KATL KERDE ZEHR-İ NÂB*

Meger bir zamân-ile iki zarîf
Biri birine olmış-idi harîf

İkisi dahı merd-i 'ayyâş-idi
'Aceb rind-i evbâş ü kallâş-idi

(2270) Seher bâde ile açup gözlerin
Şarâb-ile yulardı hem yüzlerin

Dönüp bâde şevkıyle dîvâneye
Varup küp döşerlerdi meyhâneye

Olup her biri müflis ü nekbetî
İderlerdi şâm u seher 'işreti

Nümûdâr idüp berg-i verd-i tere
Dökerlerdi nakd-i zeri sâgare

Ne meyl-i namâz u ne savm u salât
Ne fikr-i memât u ne kayd-ı hayât

(2275) Olup böyle bî-'akl u idrâk ü hûş
Kılurlardı meyhâne küncinde nûş

Yine bir gün ol iki mest-i müdâm
Gelüp 'azm-i menzil kılup vakt-i şâm

Alup deste bir desti sahbâ-yı âl
Sabûhı murâd oldı def'-i melâl

Ki ferdâ içüp anı vakt-i seher
Seher vakti kesb-i safâ ideler

Sebûyı koyup anda vakt-i revâh
Biri gelmege 'âzim oldı sabâh

(2280) O kim gam-hânesinde sebû
Yatup kaldı mestâne gûyâ kedü

Zuhûr eyleyüp anda sırr-ı 'aceb
Sebûnun açuk kaldı agzı o şeb

Sebû hazm iderdi şarâbı velî
O şeb oldı bir agzı açuk deli

İdüp kendi mestâne âheng-i h^{v}âb
Güşâde sebû kaldı bî-irtiyâb

Meger bâm-ı menzilde bî-iştibâh
Nihân-idi bir mâr-ı zişt ü siyâh

(2285) Ne mâr-ı siyâh belki ef'î-misâl
Gören anı ejder kılurdı hayâl

Zebânında zehri nümâyân-idi
Hemîn sanma kim zîr-i dendân-idi

Kef-i pâyini üştürün soksa ger
Anun köçeginde iderdi eser

Mürûr eyler-iken bilâ-ihtiyâr
O şeb düşdi desti içine o mâr

Şarâbı kılup kay'-ile zehr-i nâb
Helâk oldı âhir içüp pîç ü tâb

(2290) Uyurken o şeb sâhib-i cây-gâh
Nasîb oldı tevfîk-ile intibâh

Yanup şem'-i devlet o dem bî-fitîl
Ana oldı nûr-ı hidâyet delîl

Humâr-ile âlûde iken yüzi
Uyurken açıldı o sâ'at gözi

Görür düşde kopmış kıyâmet tamâm
Turur bîm ü endûh-ile hâs u 'âm

İdüp bin ayak bir ayak üzre cây
Gezer her kişi zâr u ser-geşte-rây

(2295) Kılup anda kahr-ı ilâhî zuhûr
Kurulmış terâzû-yı yevmü'n-nüşûr

Kalup harbe mikdârı cirm-i güneş
Yakup halkı kılmış misâl-i Habeş

Cehennem olup bir tarafdan bedîd
Gelür turmadın savt-ı "*hel min mezîd*"

Tutup bir zebânî girîbânını
Günehkârun almak diler cânını

Anun dahı tutmış biri dâmenin
Diler kim cehennem kıla meskenin

(2300) Ana dir ki iy mücrim-i bî-edeb
Nedür itdügün iş senün rûz ü şeb

Olup dâyimâ böyle mest ü harâb
Niçün eylemezsin Hudâ'dan hicâb

Çekerken bu havf-ile renc ü elem
Uyandı açup gözlerini o dem

'Arakdan bulup kendüsin gark-ı âb
Kılup tevbeyi itdi terk-i şarâb

Nedâmet kılup hâsılî cân-ile
'Amel kıldı fermân-ı Yezdân-ile

(2305) Gözi yaşı-y-ile alup âbdest
Turup âlet-i bezmi kıldı şikest

Niyâz eyledi tâ zamân-ı seher
Sebûyı unutdurdı hükm-i kader

Kaçan kim zuhûr itdi vakt-i sabâh
Şeb-i tîreden buldı 'âlem felâh

Gelüp ol seher hemdem-i tîre-rûz
Tulû' itdi güyâ ki gîtî-fürûz

Dahı bilmeyüp râz-ı pîşîneyi
Taleb kıldı sahbâ-yı dûşîneyi

(2310) Didi ben olup şimdi perhîzkâr
Ana eyledüm tevbe-i bî-şümâr

Şikest eyledüm âlet-i bezmi hep
Sebûyı unutturdu takdîr-i Rab

Der-i Hakk'a 'arz eyleyüp ihtisâs
Eger sen dahı merd-isen ol halâs

Tutarsan sözüm anı yâd itme hiç
İçersen yüri işte zehr olsun iç

Ana bakmayup merd-i bî-'akl u hûş
Sebûyı çeküp kıldı hışm-ile nûş

(2315) Humâr-ile bed-hâl idi hasteden
Haber bilmedi râz-ı ser-besteden

Açuk kaldugın ya'nî fehm itmedi

Ecel yitdi idrâk ana yitmedi

Sebûyı çeküp içdi çünkim revân
Düşüp kıldı teslîm-i rûh-ı revân

‘Aceb keskin imiş o câm-ı şarâb
Anı geçgin itdi virüp tef ü tâb

Virüp bâde-i nâba cân u teni
Helâk oldı bâdeyle ol küştenî

(2320) Görüp anı ol tâyib-i hûşyâr
O dem Hakk’a hamd eyledi sad hezâr

İdüp bâ’is-i mevte hem cüst ü cû
Kaçan oldı başı aşaga sebû

Çıkup mürde ol mâr-ı zişt ü siyâh
Bilindi nedür aslı bî-iştibâh

Olup hüsn-i tevfîk-i Hakk-ile yâr
Halâs oldı ol merd-i perhîzkâr

Kalup tevbesi üzre sâbit-kadem
Salâh-ile meşhûr-ı dehr oldı hem

(2325) Cinânî yiter söyledün ‘işreti
İrişsün ko encâma bu sohbeti

Nasîhat yiter merd-i dânâya bu
Getür bezm içün gayrı yirden sebû

Sâkîname-i meclis*

Sun iy sâkî bir bâde-i sâf-reng
Ki bî-hûş olam nûş idüp bî-direng

Vir ol bâdeyi kim ola hoş-güvâr
Anunla eser kılmaya zehr-i mâr

Velî bâde-i bezm-i bâkî gerek
Ki bî-hûş ola cur’asından melek

‘IKD-I ÇİHÂRDEHÜM DER TAHRÎZ- TERK-İ HEVÂ-Yİ ZENÂN-I NÂPESEND VE TA’RÎZ-İ FEVÂYİD-İ MÜBÂLÂT EZ MECLİS-İ FEVÂHİŞ-İ NÂ-SÛDMEND*

(2330) Gel iy beste-i dâm-ı zülf-i nigâr
Olan ‘âşık-ı zâr u bî-ihtiyâr

Gam-ı zen olup kalbüne râh-zen
Niçün zâr u âvâresin böyle sen

Gezüp câm-ı şehvetle medhûş ü mest
Mekânun degül cây-gâh-ı nişest

Olup mâyil-i fi'l-i nâ-sûdmend
Derûnunda yok havf u bîm-i gezend

Emîn olma hışm-ile âzârdan
Sakın kahr-ı Kayyûm ü Kahhâr'dan

(2335) Hudâ sanma te'hîr ü ihmâl ider
Senün hışm u kahrunda imhâl ider

Ki tâ kalbüne bir nedâmet gele
Kabâhatlarundan ferâgat gele

Eger zâhir olmazsa senden nedem
Ne ise cezânı virür lâ-cerem

Olup rehzen âhir o fi'l-i harâm
Bulursın ne itdünse bir bir tamâm

O kim var sanursın anun lezzeti
Senün kadrüni h^{v}âr ider hürmeti

(2340) Virüp revnakın bâde îmânunun
Firâşına kasd itme ihvânunun

Zinâyı sakın ihtiyâr eyleme
O vâdîde geşt ü güzâr eyleme

Koyup nâmını bir 'acûzun nigâr
Mahabbet kılup olma nâ-sâzkâr

Sana sanma mahsûs ola ber-devâm
Olur lutfı ser-cümle dünyâya 'âm

Senünle olurken cihân müşterek
Sevüp bir zeni hub-rûdur dimek

(2345) 'Aceb kavl-i bî-hûdedür hâ¬ılı
Hırâşîde eyler dl-i kâmili

Konup ortaya bir ta'âm-ı nefîs
Ana var iken iştihâ-yı celîs

Gelüp bir seg-i mühmel ü nâ-sezâ
Sunup yise andan eger bî-merâ

Ta’âm-ı nefîs oldugı-çün anı
‘Aceb yir misin iy hakîr ü denî

Olup vâkî’-i hâle âgâh sen
Neden itmemek andan ikrâh sen

(2350) Eger sihr-i çeşm-ile meshûr-isen
Beni ol sever diyü magrûr-isen

Seni sevse ol fitne-i rûzgâr
İder miydi hiç gayrıyı ihtiyâr

Bilür sâhib-i fehm ü idrâk-i pâk
Mahabbet olur mâni’-i iştirâk

Seni kes kebâb-ile magz-ı humâr
Alup ‘aklunı eylemiş bî-karâr

Yüri denşürüp ‘aklunı başuna
Mutî’ olma bu nef-i ‘ayyâşuna

(2355) Dahı görmemiş ehl-i sıdk u safâ
Zen-i garda âyîn-i mihr ü vefâ

Dimişdür hudâvend-i ümmîd ü bîm
Olur zenlerün keydi gâyet ‘azîm

Zenün olmayup mekrine mühtedî
Olur şîr-i ner keydi ile kedi

Yelüp yollarında misâl-i peyek
Olur niçe şîr-i jeyânlar geyik

Çıkup evc-i ‘ayyûka boynuzları
Kalur görmez olur iki gözleri

(2360) Zinâ mûris-i fakr olur dir fuhûl
İder mi anı merd-i ‘âkıl kabûl

Eger virmez-ise gınâna zarar
Alur ‘ömrünün nakdin iy bî-haber

Bu hüsrâna râzî olup mâh u sâl
Neden ‘ömre noksân u meyl-i vebâl

Ne denlü olursan da h^{v}âr u denî
Sana itseler hoş gelür mi anı

Helâline bir kimsenün eger

Harâmî-sıfat eyler-isen nazar

(2365) Helâlün senün dahı der-kâr olur
Ki herkes begüm itdügüni bulur

Eger merd-isen ʻayş idüp pâk-bâz
Safâ üzre ol rûzigâr-ı dırâz

Harîmün dilersen ki olmaya pest
Harîmine gayrun dırâz itme dest

Depersen eger kapusın kimsenün
Sakın sonra kapun deperler senün

Bilürsin ki ʻavratda olmaz vefâ
Hıyânet idüp sana eyler cefâ

(2370)İdersen eger gayret ü ʻâr sen
Çıkarma zenün taşra zinhâr sen

Çü nâmını ʻavrat komışlar zenün
Hazer eyle gösterme rûyın anun

Husûsâ olup tâze vü müştehâ
Gören ana ʻarz eyleye iştihâ

Olursa eger rûy ü mûyı hasen
Anı taşra gönderme zabt eyle sen

Evinde idüp gice gündüz nihân
Sözüm tut içinden çıkarma hemân

(2375) Alup yanuna eyler-isen sefer
Hatâdur katı eyle andan hazer

İderken bu vâdîde bir gün güzâr
Helâlün harâmîler eyler şikâr

Anı kim sanup mahrem-i dil-pesend
Çekerdün hevâsıyla bîm-i gezend

Seni kor o dem gayrıya yâr olur
Visâline anun talebkâr olur

İdüp terk-i endûh ü havf u hazer
Sana görmemiş gibi eyler nazar

(2380) Zen-i bî-hakîkatde yokdur safâ
Olur kahbe dünyâ gibi bî-vefâ

DÂSTÂN-I ÂN MERD-İ RÂH VE BÎ-VEFÂYÎ-İ ZEN-İ O DER HAYMEGÂH*

Zamân-ı kadîm içre bir merd-i kâr
Gelüp itdi İstanbul içre karâr

İdüp kesb-i kârına sarf-ı mecâl
Safâ-y-ile cem' itdi mâl-ı helâl

Birez kâra sarf itdi çün himmeti
Tezevvüc anun oldı emniyyeti

Te'ehhül kılup aldı bir hûb zen
Ki görsen sanurdun anı hûri sen

(2385) Anunla olup niçe yıl hem-nişîn
Mahabbet kılup oldı yar u karîn

Kılup niçe evlâdı andan zuhûr
İderdi anun sâyesinde huzûr

Gıdasında muhkem kılup ihtimâm
Ana kuş südin yidürürdi müdâm

Nümâyân olup rûy-ı sıdk u safâ
İderlerdi ızhâr-ı mihr ü vefâ

Karâr itdi çün rûzigâr-ı dırâz
Yirin özledi merd-i gerden-firâz

(2390) Pes âhir kılup dâmenin der-kemer
Alup ehlini kıldı 'azm-i sefer

Çıkarken velî eglenüp bir zamân
O dem çıkdı kim gitdi hep kârbân

Giderdi düşüp kârbân ardına
İrişmek nasîb olmadı gerdine

Giderken olup yolda hengâm-ı şâm
Gidüp rûşeni zâhir oldı zalâm

Kılup havf u bîm ü çeküp ıztırâb
Mekârîsine kıldı ol dem hitâb

(2395) Didi kim olupdur bilâ-iştibâh
Bu vâdî harâmîlere cây-gâh

Bize müşkil işdür bu yirde karâr
Varup kendi itmek gerekdür firâr

Belî cây-ı me’men gerekdür makar
Gerekmez mahall-i kesîrü’l-hatar

O şehr içre var-idi kend-i büzürg
Ki olmışdı âbişhuver-i mîş ü gürg

Ana varmag olmışdı fikr-i savâb
Kazâ lîk mâ beyne oldı hicâb

(2400) Mekârî ana didi iy hûşyâr
İdersen eger karye içre karâr

Yatup eyleriz biz huzûr-ile h^{v}âb
Olur muztarib lîk hâl-i devâb

Bilürsin ki hayvâna otlak gerek
Çerâgâh u mer’â-yı mutlak gerek

Olur karye etrâfı ehline hâs
Bizi men’ ider sûret-i ihtisâs

Bulunmaz o cânibde berg ü giyâh
Bu cânib gerekdür bize cây-gâh

(2405) İderken bu esnâda her sû nazar
O vâdîde bir hayme gördi meger

Nice hayme otak-ı gerdûn-nitâk
Ki her tâkı rif’atde bî-misl ü tâk

Olup mehçesi gayret-i âftâb
Virür cümle etrâfa meh gibi tâb

Kurulmış o vâdîde bî-râh u râh
Tınâbı anun ibrişîm-i siyâh

O çetri kuşatmış perestârlar
Tolaşup tururlar hevâdârlar

(2410) Nigârı ana çünki kıldı nigâh
Dönüp didi iy merd-i âyin ü râh

Bilüp işbu vâdîyi ni’me’l-meâb
Makarr eylemiş bir sa’âdet-nisâb

Bu denlü hevâdâr u gamh^{v}ârı var
Yanında perestâr-ı bîdârı var

Konalum varup çetri etrâfına
Medâr olavuz belki etrâfına

Anı gûş idüp merd-i sâhib-nazar
Varup hayme etrâfın itdi makar

(2415) Kaçan kim zuhûr itdi hengâm-ı şâm
Kuruldı yine hayme-i tîre-fâm

Gelüp haymeden bir resûl-i güzîn
Anı haymeye da'vet itdi hemîn

Didi itdi sâhib-i sa'âdet selâm
Seni da'vet eyler berây-ı ta'âm

Harîf-i cihân-geşte vü dîr-yâb
Ana bir tarîk-ile virdi cevâb

Birezden biri dahı kıldı taleb
Ana virdi ibrâmı-y-ile ta'ab

(2420) Didi bana lâzım degüldür ta'âm
Yirümden ta'âm-içün itmem kıyâm

Üçüncide geldi yine bir resûl
Didi da'veti eyle lutf it kabûl

Ki sâhib-i sa'âdet kılupdur yemîn
Ta'âmı yimez olmayınca karîn

Yimezsen de gel sofra üzre otur
Tekellüf bisâtın aradan götür

Yine merd-i 'âkıl idüp imtinâ'
Müyesser degüldür didi ictimâ'

(2425) Gelen oldı mübrim velî hemçünîn
Ana zevcesi dahı oldı mu'în

Didi ana iy şevher-i hûş-mend
Nedür bunda vech-i gürîz ü gezend

Çü ister o sâhib-sa'âdet seni
Varup yine gel 'illet eyle beni

Olup muktezâ ana ceffe'l-kalem
O şahs-ile itdi 'azîmet o dem

Varup haymeye itdi çünkim duhûl
Olup mazhar-ı iltifât ü kabûl

(2430) Geçüp sadr-ı meclisde kıldı karâr

Anun sordı hâlini devlet-medâr

Gelüp sofra çünkim yinildi ta'âm
Zuhûr itdi ardınca şürb-i müdâm

Velî içmeyüp merd-i perhîzkâr
Ana bast-ı 'özr eyledi bî-şümâr

Kılup lîk ibrâmı tûl ü dırâz
İçürdiler anı olup çâre-sâz

Çü bir kaç kadeh nûş olundı şarâb
İşâret kılup mîr-i 'âlî-cenâb

(2435) Nihânî didi bir perestârına
Kadîmî hevâdâr u gamh^{v}ârına

Zen-i merd-i mihmânı var da'vet it
Getür bezme tenhâ anı dikkat it

Varup merd-i çâlâk u cüst ol zamân
Zen-i bî-vefâyı getürdi revân

Gelüp meclis-i ünse kıldı karâr
Elem çekdi pes zevc-i fermân-güzâr

Didi iy gar-ı lâgar u mübtezel
Sana kim didi bezm-i agyâra gel

(2440) Ta'allül kılup fitne-i rûzgâr
Hıred olmadı ana âmûzgâr

Yirinden turup merd-i mihmân o dem
Vücudını kılmak dilerken 'adem

Hicâb itmeyüp kılmayup ihtirâz
Anı bagladı mîr-i mihmân-nevâz

İdüp ellerini kafâsında bend
Takup hışm-ile gerdenine bend

Sipâriş kılup anı cellâdına
Didi bakmayup âh u feryâdına

(2445) Çeküp sâhil-i bahre var pür-şitâb
Anı katl idüp eyle vâfir 'azâb

Dimem kim anı kûh ü sahrâya at
Götür cîfesin sonra deryâya at

Meger bir ‘arab ana cellâd idi
‘Aceb merd-i bî-rahm u bîdâd idi

Yüzi tîre idi şeb-i târdan
Sitemkâr idi dehr-i mekkârdan

Kim eylerse nâgeh yüzine nigâh
Olurdı cihân gözlerine siyâh

(2450) Getürdi çeküp sâhil-i bahre pes
Anun kıldı katline ol dem heves

Tefekkür kılup merd-i rûşen-nazar
Didi ana iy çâker-i mu’teber

Beni katle bir lahza virsen emân
Dir idüm sana bir sözüm var hemân

Tefahhus kılup çünki itdi su’âl
Didi ana iy merd-i nîkû-hısâl

Libâsumda kim bana oldur şi’âr
Dikilmiş bir iki denânîr var

(2455) Atarsan beni câmem ile eger
Denizde kalur zayi’ olur gider

Çözüp ellerüm soy libâsum benüm
Alup tîg-ile sonra çâk it tenüm

‘Arab hayli gâlib sanup kendini
Rehâ kıldı çözdi anun bendini

Libâsın çıkardı ricâ-y-ile hep
Arayup denânîri kıldı taleb

Tama’dur helâk eyleyen âdemi
Niçe âdemi ser-te-ser ‘âlemi

(2460) Anun ardına geçdi merd-i hakîm
Dil ü cân-ile kıldı sa’y-i ‘azîm

İtüp ol iti kıldı sarf-ı tüvân
Zarâfetle deryâya atdı revân

Siyâhı atup âba ol kîne-h^{v}âh
N’ola gitdi-y-ise be-âb-ı siyâh

Düşüp lücce-i bahre mânend-i seng
Boguldı cezâsın bulup bî-direng

Kaçan kim halâs oldı ol bî-günâh
Karâr itdi bir yirde tâ dîr-gâh

(2465) Turup anda bir iki sâ’at tamâm
Kıyâs itdi kim oldı vakt-ı niyâm

Gelüp evvelâ bâr u bengâhına
Nazar kıldı dikkatle hem-râhına

Görür baglamışlar yatur bend-ile
Mekârîsi anun gulâmı bile

Çözüp her birinün o dem ellerin
Kudûmiyle hall itdi müşkillerin

İdüp tîg-ı sertîzini der-meyân
Kıyâm eyledi anlarunla revân

(2470) Nihânî varup hayme-gâh üstine
Kadem basdı ol cây-gâh üstine

Bakup gördi bir kimse kılmaz kıyâm
Tolu urmış erbâb-ı bezmi tamâm

Yatur her biri anda mest ü harâb
Kadehler şikeste dökülmiş şarâb

Ne gavgâ-yı pâs u ne bâng-i ‘ases
Ne îkâd-ı meş’al ne savt-ı ceres

Diküp evvelâ âsumâna gözin
Tazarru’ kılup hâke sürdi yüzin

(2475) Pes andan girüp haymeye hışm-nâk
Çeküp tîgını kıldı hasmın helâk

Dahı katl idüp sonra ashâbını
Alup cümle kabz itdi esbâbını

Uyandurdı menkûhasın h^{v}âbdan
Halâs itdi sandı teb ü tâbdan

Gidüp h^{v}âbı etrâfa kıldı nazar
Nedür bildi ahvâli hep ser-te-ser

Kıyâm itdi zevciyle bî-imtinâ’
Velî kaldı fikrinde zevk-ı cimâ’

(2480) Alup cümle esbâbı bî-ihtirâz

O dem kıldılar ‘azm-ı râh-ı dırâz

Giderken meger merd-i zûr-âzmây
Yolından dönüp kıldı bir gûne rây

Kaçup havf u bîm-i bed-endîşden
Hazer kıldı merd-i cefâ-kîşden

İnüp kıldı bir cây-gâhı makar
Ki ba¬mış degüldi vuhûş u beşer

Yıkup yüklerin ol harîfün tamâm
Degişdürdi zarfın kılup ihtimâm

(2485) Atup ba’zısın gark-ı âb eyledi
Kimin yakdı havf-ı ‘ikâb eyledi

Koyup koynına nakd-ı sîm ü zerin
Açup gördi dîbâ vü atlasların

Görüp anı zen çünki kıldı nigâh
Figân eyleyüp kıldı derd-ile âh

Didi zevcine iy seg-i bed-küniş
Neden eyledün böyle bîhûde iş

Niçün böyle şahsı helâk eyledün
Çeküp tîgını sîne-çâk eyledün

(2490) Degülken kapusında ednâ gulâm
Anun eyledün katline ihtimâm

Anı katl iderler mi iy şerr-i nâs
Ki her gün böyle giye rengîn libâs

Anı gûş idüp merd-i rûşen-revân
Gözine cihân tîre oldı hemân

Ana didi iy kahbe-i bî-vefâ
Neden lâzım oldı terahhum ana

Olup mâderi cümle evlâdumun
Sürûrı idün kalb-i nâ-şâdumun

(2495) Senünle olup niçe yıllar karîn
Bize reşk iderdi zamân u zemîn

Gidüp yoluna cümle mâl u menâl
Ri’âyet iderdüm seni lâ-yezâl

Olup şimdi bir şahs-ile âşinâ
Turup kasd-ı nusret idersin ana

Unutdun benüm sohbetüm hakkını
Kılup ber-taraf ülfetüm hakkını

Mükâfâtı ol hidmetün bu mıdur
Zenâna bu hercâyılık hû mıdur

(2500) İdüp cânuna niçe dürlü cezâ
Seni evvel öldürmek-imiş gazâ

Çeküp tîg-ı ser-tîzin ol merd-i pâk
Urup gerdenin anı itdi helâk

Mekânın kılup cây-gâh-ı ‘adem
Anı dahı deryâya atdı o dem

Alup cümle esbâb u eskâlı hep
Çekildi diyârına gitdi o şeb

Eger sâhib-i ‘akl-ı derrâk isen
Cihân içre pür fehm ü idrâk isen

(2505) Alup behre bu kıssa-i gussadan
Sakın kalma mahrûm olup hisseden

Zen-i bî-vefânun bilüp ‘âdetin
Kaçup ihtiyâr eyleme sohbetin

Cinânî çü kâsidde olmaz revâc
Zenün zemm kadhine yok ihtiyâc

Sükût eyleyüp anma zen nâmını
Hudâ kahr ide hâsı vü ‘âmını

Sâkînâme-i meclis*

Basup sâkî bezm-i safâya ayak
Bizi eyle bâdeyle gark-ı ‘arak

(2510) Vir ol câmı kim ‘işret-efzâ ola
Derûnumda şevki hüveydâ ola

Bana vir o câmı ki gayret vire
Felekde ‘adûya felâket vire

Kılup düşmen-i tîre-rûyı zebûn
Anı eyleyem garka-i bahr-ı hûn

‘IKD-I PÂNZDEHÜM DER MEZEMMET-İ SIFAT-I MUGLİMÎ VE HIMÂRÎ VE FEZÂHAT-İ ŞÎME-İ ZEMÎME-İ MERDÜM-RİYÂYİ VE SİYEHKÂRÎ*

Gel ey kavm-i Lût-ile hem-kâr olan
Siyeh-rûy u bed-hûy u mekkâr olan

Kılup rûz u şeb irtikâb-ı günâh
İden bu günâh-ile rûyın siyâh

(2515) Revâ mı idüp ârzû-yı vebâl
Olursın esîr-i hevâ mâh u sâl

Hudâ’yı anup eylemezsin hicâb
Sanursın ki olmaz su’âl ü cevâb

Olup turma gün geldügince beter
Dimezsin bu denlü kabâhat yiter

Gözün aç gider merd-isen gafleti
Fesâd-ile arturma ünsiyyeti

Ne lâyıkdur insâna iy bî-haber
İde fi’l-i murdârı mânend-i har

(2520) Kaçan muglim-i dehr olup bî-hicâb
Bu fi’l-i bedi eylese irtikâb

Dimişlerdür erbâb-ı ‘akl u nühâ
İder lerze havf-ile ‘arş-i Hudâ

Çü ‘arş-ı Hudâ anda lerzân olur
İden sanma ol fi’li insân olur

İdüp serv-i bâlây kaddini ham
Virürsin cüvânâna dâyim elem

Gelüp sûretâ yâr olursın ana
Düşüp üstine bâr olursın ana

(2525) Serâvîle nâgeh bulup dest-res
İdersin siyâhî-i rûya heves

Salup kadrüni hâke tahkîr-ile
Bulursın müsâvâtı hınzîr-ile

İdersen eger rahmetini recâ
Utan hazret-i Hak’dan iy bî-hayâ

Geçüp âhir oldı zamân-ı şebâb

Dahı sen hevâ-y-ile mest ü harâb

İdüp her perî-rûy içün da’veti
Müheyyâ idersin ana halveti

(2530) Kılup mest ü medhûş-ı câm-ı gurûr
İdersin anun arkasında huzûr

Düşüp ya’ni üstine kâbûs-vâr
Virürsin ana sıklet-i bî-şümâr

O dem emr-i ber ‘aks idüp rûzgâr
Olur sana rûz-ı kıyâmet süvâr

Olup müstahıkk-ı nekâl ü ‘azâb
Bulursın cezâsını rûz-ı hisâb

Görüp ehl-i mahşer kılup nefreti
İderler senün cânuna la’neti

(2535) Olup mazhar-ı hışm-ı Hayy u Kadir
Kalursın cehennemde h^{v}âr u hakîr

Safâ sürdügün-çün emüp la’l-i nâb
Görüp teşnelikler çekersin ‘azâb

Hevân olmagın zülf-i müşkîn-i yâr
Ola târ-ı müşkîni boynunda mâr

Yolun baglayup kâkül-i ‘anberîn
Seni eyleye beste zencîr-i kîn

Gam-ı hâlini itdügün-çün hayâl
Yüzün Hak siyâh ide mânend-i hâl

(2540) İderdün nihâl-i kadin der-kenâr
Yiridür olursa kenârunda nâr

Şarâb içdügün-çün idüp terk-i bîm
İçersin cehennemde mâ-i hamîm

Sürerdün safâyı cüvânân-ile
Safâ sürmesen n’ola gılmân-ile

Çü dünyâda ‘ayş-idi ‘âdet sana
Harâm ola cennetde ‘işret sana

Günâhun mükâfâtını yâd kıl
Özün cânib-i Hakk’a irşâd kıl

(2545) Çü âhir cihândan idersin güzer
Fesâdâta meyl itme şâm u seher

Eger fi'l-i bedden kılup ihtirâz
Olursan mahabbet kılup pâk-bâz

Bilüp 'ışk-ı hûbânı emr-i 'asîr
Sakın degme nâdâna olma esîr

Kalup zâhid-i huşk ü nâdân gibi
Bakup turma bîhûde hayvân gibi

Olur 'âşıkun meyli bî-ihtiyâr
Bu cürm içre ma'zûr olursan ne var

(2550) Mahabbet gamından olup behre-ver
Derûnunda andan gerekdü eser

Dil-i ehl-i dil 'ışka meyyâl olur
Anı sanma hâlî vü bed-hâl olur

Mecâzîde olursa 'ışk-ı habîb
Seni cânib-i Hakk'a eyle karîb

Ki 'ışk ehli terk-i 'alâyık kılur
Gider gayrı fikri hemân ol kalur

Gönül sanma andan hirâsân olur
Ki bir nesnenün terki âsân olur

(2555) Dil-i ehl-i derde virür özge hâl
Cüvânân-ı pâkîze vü bî-misâl

Bulursan eger bir nihâl-i bülend
Ki ham kılmaya anı bâd-ı gezend

Yolında olup sâye-veş pâymâl
Ayagına sür rûyunı mâh u sâl

Açar kalbün âyînesin 'ışk-ı pâk
Komaz gayrı nesneyle hiç iştirâk

Biten şeker-hand u şîrîn-makâl
Olur saykal-ı hâtır-ı ehl-i hâl

(2560) Komışdur Hudâ anda iy bî-haber
Cemâl-ı Kadîm ü Ezel'den eser

Kaçan kılsa 'uşşâka bir kez nigâh
Safâ-bahş olur ana bî-iştibâh

Meşâyıh ki oldur kibâr-i fuhûl
Mecâzî mahabbetden itmez ‘udûl

Velîkin anı sanma asl-ı murâd
Güzer kıl hakîkîye kılma ‘inâd

Mecâzî mahabbet ki muglâbdur
Dil-i merde sermâye-i tâbdur

(2565) Çün evvel idersin o muglâbı nûş
Hakîkî şarâbın da iç ol hamûş

Bilüp menzil-i aslı râh-ı memer
‘Ubûr eyle ol cisri kılma makar

Kimi bir cüvânı görüp bî-nizâ’
Çeker sînesine iderken semâ’

Kimi hüsn-ile olmış-iken mezîd
Alup bir cüvânı idinmiş mürîd

Nizâmî vü Câmî misâli ‘azîz
Mecâzî mahabbetden itme gürîz

(2570) Degüldür hafî Hazret-i Mevlevî
Hüsâm’un dimiş ‘aşkına *Mesnevî*

Çü rûh-ı mücerred gibi pâkdür
Mesîha-sıfat câyı eflâkdür

Hudâ levs-i şehvetden itmiş emîn
Cüvânân-ile n’ola olsa karîn

Mahabbet anâ saykal-ı cân olur
Tecellî yüzinden nümâyân olur

Bu ma’nâda çün ba’zı ehl-i niyâz
Olur mâyil-i ‘ışk-ı pâk-i mecâz

(2575) Niçe pîr-i fertût-ı dîrîne-sâl
Olur bir cüvân-ile ser-geşte-hâl

Velî turmayup anda tûl ü dırâz
Hakîkîye olur mübeddel mecâz

Gelüp kılsa mahbûbı ‘arz-ı cemâl
Nazar kılmagı ana anlar vebâl

Çü işrâk ide âfitâb-ı Ezel

Mecâzîye bir zerre kalmaz mahal

Çü ‘ışk-ı hakîkîye olur sebeb
Mecâzını kılsan ‘aceb mi taleb

(2580) Bu da’vâya ma’nâyı idüp nişân
Ne dir dinle râvî-yi rûşen-beyân

DÂSTÂN-I ‘ÂŞIK ŞUDEN-İ ÂN PÎR-İ RÛŞEN-ZAMÎR
BE YEKÎ EZ CÜVÂNÂN-I DİL-PEZÎR*

Evâyilde bir pîr-i rûşen-zamîr
Ki olmışdı ‘irfân-ile bî-nazîr

Cihân-dîde vü pîr-i dânâ idi
Fezâyilde bî-misl ü hemtâ idi

Yüzi ‘ömri geçmişdi bî-irtiyâb
Yüzinden iderdi görenler hicâb

İki kat olup kaddi olmışdı ham
Muzâ’af olup müdgam itmişdi gam

(2585) İderlerdi pîr olmagın ihtiyâr
Okurlardı andan sıgâr u kibâr

Meger bir gün andan gelüp bir cüvân
Ta’allüm recâ itdi bî-imtinân

Cüvân-ı hıred-mend ü sahib-kemâl
Kadi nâz-perver-i bâg-ı cemâl

Leb-i la’li ser-çeşme-i cân-ı pâk
Ruhı mihr-i enver gibi tâb-nak

Kelâm-ı güher-bârı lü’lü-yi ter
Edâsı safâ-bahş-i ehl-i hüner

(2590) Nazar kıldı çün ana pîr-i ‘azîz
Esîr itdi ol kâkül-i müşg-bîz

Bu denlü kemâlât u ‘irfân-ile
Ana gönlini virdi bin cân-ile

Kılup âşık-ı zârı pîrâye-ser
Esîr itdi ol nev-cüvâna kader

Çün ol h^{v}âce-i hüsne oldı gulâm
Okutmakda kıldı anı ihtimâm

Fünûn-ı cünûnun görüp her birin
Salâhun tamâm eyledi defterin

(2595) Mahal görmeyüp ‘aşkı her nâ-tamâm
Ana ta’n iderdi gürûh-ı ‘avâm

Elinden dil-i zârun âh u figân
Düşer gördügi hûba virmez emân

Dimez kim benem pîr-i bî-iktidâr
Cüvânânun eyler gamın ihtiyâr

Hem ol nâ-tırâşîdeden kim hemân
İder ‘âşıkı tîr-i ta’na nişân

Yiterken hicâbı anun kendine
Kılur ta’n u tevbîhi peyvendine

(2600) Çü günden güne zâhir oldı bu hâl
Bilindi nedür okumakdan me’âl

İdüp dahl u ta’nı ana kâyinât
İgen itmez oldı kılan iltifât

Velî ‘ışk-ı pâkin görüp nev-cüvân
İderdi ana iltifâtın nihân

Çü rüsvây olup ‘âşık-ı müstehâm
‘Ayân oldı bu kâr-ı mahfî tamâm

Hicâb eyleyüp mihr-i evc-i cemâl
Gurûb itmege kıldı sarf-ı mecâl

(2605) Togarken seherden misâl-i güneş
Tulû’ itmedi bir gün ol mâh-veş

Sefer ‘âdet-i ‘âşık-ı zâr iken
Sefer ‘azmin ol kıldı dildâr

Haber virdi bir merd-i çâlâk u cüst
Ki gitmiş koyup şehri ol meh dürüst

Olup bir semend üzre ol şehsüvâr
Koyup h^{v}âcesin gitdi bî-ihtiyâr

İşitdi anı çünki ol nâ-tüvân
Düşüp ‘aklı gitdi anun bir zamân

(2610) Kaçan ‘aklı geldi figân eyledi
Sokup dâmenin der-meyân eyledi

Elinde asâsı olup dûd-ı âh
Tayanup ana eyledi ‘azm-i râh

İdüp şâh-râhına yârün sülûk
Revân oldı ardınca pes leng ü lûk

Piyâde düşüp râha pîr-i nahîf
Karâr itmeden oldı gerçi za’îf

Kılup bezl-i mechûd ü makdûrını
Reh-i ‘ışka sarf itdi meysûrını

(2615) Birez çün gidüp ‘azme kıldı heves
Yitişdi o serv-i hırâmâna pes

Nazar kıldı etrâfa nâgeh cüvân
O dem ‘âşık-ı pîri gördi ‘ayân

Terahhum kılup kendi miskînine
Hilâli karîn itdi pervînine

Çü gördi ki yok anda tâb u tüvân
Semendinden indi vü oldı yayan

Terahhum kılup anı itdi süvâr
Önince hırâm eyledi bende-vâr

(2620) Rızâ virmeyüp lîk pîr-i ‘azîz
Zarûrî bu ma’nâdan itdi gürîz

Bir iki kadem çünki oldı revân
Düşüp sâye-veş indi atdan hemân

Piyâde yine râha ‘azm eyledi
Bu üslûb-ile ‘azme cezm eyledi

Havâ germ idi hem zamân oldı teng
Düşüp bir mahal üzre kıldı direng

Gidüp ‘akl ü hûşı başından o dem
Karîb oldı seyr-i diyâr-ı ‘adem

(2625) Tahammül kılup sıkletine cüvân
Yine bindürüp anı oldı revân

Kavî oldı gitdükçe za’f-ı beden
Mecâl olmayup kaldı pes gitmeden

Bulup ‘âkıbet ana bir cây-gâh

Sipâriş kılup kendi gitdi o mâh

Vedâ eyleyüp gitdi ol sîm-ten
Cihândan göçüp kaldı bî-cân ten

İşitdi anı çünki ashâb-ı pîr
Taleb kılmaga itdi ‘azm-i mesîr

(2630) Helâk olmadın dahı cân u teni
Getürdi varup sonra ahbâb anı

Hücûm eyleyüp vefret-i iştiyâk
Anı yakdı kül kıldı nâr-ı firâk

Çeküp hicr ile bir iki gün cefâ
Ana cây-gâh oldı künc-i hafâ

Tecellî idüp sonra nûr-ı Kıdem
Hakîkî mahabbetde oldı ‘alem

Kılup vech-i bâkîye nâgeh nigâh
Zuhûr eyledi nûr-ı pâk-i ilâh

(2635) Açıldı o sâ’at basîret gözi
Göründi gözine hakîkat yüzi

Birez çün mürûr itdi sâl-ile mâh
Mekânın o meh kıldı ârâm-gâh

Seferden gelüp âfitâb-i sipihr
Vefâ kasd idüp ana ‘arz itdi mihr

Velî bakmayup ana pîr-i za’îf
Anı kılmadı meclisine harîf

Çü kılmışdı ol cây-gehden güzer
Dönüp kılmadı ana bir kez nazar

(2640) Mecâzî mahabbet olup kantara
Geçer merd olanlar anı yeksere

Kayurmaz eger olsa maksûdı gayr
Gerekdür velî sonra encâmı hayr

Ne gam evvelâ müşkil olursa kâr
İşün âhirine olur i’tibâr

Cinânî neden bunca lâf u güzâf
Sükût it kılup cürmüne i’tirâf

Mecâzî mahabbetde oup esîr
Bilürsin anı mahrem-i nâgüzîr

(2645) Kalup cisrün üstinde hayrân u zâr
Güzâr itmege sende yok iktidâr

Vatan anda hâlî vü sen bî-mecâl
Dirîgâ ‘aceb müşkil oldı bu hâl

Olursa eger himmetün pâyı leng
Kalursın hemîşe ölince direng

İlâhî virüp istitâ’at bana
Yitişsün gelüp peyk-i himmet bana

Beni peyrev it ‘ışk-ile mahmile
İrişdür virüp sür’ati menzile

(2650) Kılup dâhil-i bezm-gâh-ı sürûr
Dili eyleme mest-i câm-ı gurûr

Sâkînâme-i meclis*

Sunup sâkîyâ câna câm-ı rehîk
Bana ol reh-i ‘ışk içinde refîk

Tecellî idüp ‘aks-i ke’s-i müdâm
Nümâyân ola vech-i bâkî tamâm

Nihâyet bulup bezm-i agyâr hem
Tulû’ eyleye âfitâb-ı Kıdem

‘IKD-I ŞÂNZDEHÜM DER FEZÂYİH-İ KESÎRE-İ BÎ-NEMÂZÎ
VE KABÂYİH-İ KEBÎRE-İ TÂRİKÜ’S-SALÂTÎ
VE BÎ-NİYÂZÎ VE BÎ-SÛZ GÜDÂZÎ*

Cihân içre bir vasfa gelmez günâh
Nedür dirsen iy merd-i pâ dest-gâh

(2655) Salâtun olup târiki subh u şâm
‘İbâdet içün kılmamakdur kıyâm

Eger âbdestle yumazsan yüzi
Açılmaz namâz-ile bâtın gözi

Betâletle her kim ola bî-namâz
Gerek sohbetinden anun ihtirâz

Nuhûsetle zâyi’ geçüp her demi
Anun nâ-mübârek olur makdemi

Sakın kılma anlarla ünsiyyeti
Sirâyet ider âdeme nekbeti

(2660) Seher eylemezsen eger terk-i h^{v}âb
Yatursan firâş içre gûyâ kilâb

Nazar ehli gördükde âdem dimez
Eger seg de dise sana kem dimez

Uzanur yatur eylemezsin edeb
Hudâ'dan utanmaz mısın hiç 'aceb

Gözün aç gider sa'y idüp gafleti
Seherden Hudâvend'e kıl tâ'ati

Salâta kıyâm olsa kârun seher
Hudâ cümle kârun mübârek ider

(2665) Çü farz eyledi sana Rabbü'l-enâm
Gerek kılmaga ihtimâm-ı tamâm

Kaçan bir gamun olsa tûl ü dırâz
Gider kalb-i sâf-ile kılsan namâz

Bilür anı erbâb-ı hüzn ü terah
Namâzun 'akîbinde vardur ferah

Umûrına dehrün kılup iştigâl
Sana dar gelse ger kesretinden melâl

İdersin namâz-ile kesb-i huzûr
Gelür kalbüne bir safâ vü sürûr

(2670) Çü beş vakti mi'râc idüpdür Hudâ
Anı sen niçün eylemezsin edâ

Urup dergeh-i Hakk'a rûy-ı niyâz
Safâdur bilürsen kılursan namâz

Sa'âdet degül mi evkât-ı penc
Sana ola âmâde bî-renc ü genc

Tekellüm nasîb ola Mevlâ-y-ile
Nigârende-i cümle eşyâ-y-ile

Zihî devlet ü ni'met-i bî-hisâb
Müyesser vücûdıyla her feth-i bâb

(2675) Devâm üzre her kim namâzı kılur

Yüzinden salâhı nümâyân olur

Olur devleti bâbı her dem güşâd
Gelür mâl ü mülkine hem izdiyâd

Velî eylemezsen eger tâ'ati
Felâketle magbûn olursın katı

Tokunmaz kalur rûyuna âb-ı pâk
Bulunmaz maşâmunde hiç bûy-ı hâk

Geçer niçe günler yumazsın yüzün
Yüzün gibi bî-lezzet olur sözün

(2680) Kalur gitmeyüp gözleründen sebel
Gelür bûy-ı müstekrehünden halel

Düşer üstüne 'âlemün nekbeti
İdersin felâketle ünsiyyeti

Ne tutsan işün sana gelmez kolay
Döner 'aksine cümle âyîn ü rây

Vücûdun olup halk içinde muhân
Gezersin olup pür girye cihân

Turur kûşe-i çeşmün üzre sebel
Namâza yumazsın yüzün mâhasal

(2685) Seni şekl-i insân idüp ol Kadîr
Özün cümle eşyâya kılmış masîr

Vücûdun kemâlâta görmiş mahal
Münâsib midür sen gezüp mübtezel

Mutî' olmayup emr ü fermânına
Anun idesin sa'y-i 'isyânına

Olup sâlik-i şâh-râh-ı dalâl
Kalursın dalâletde ser-geşte-hâl

Eger rehber olmazsa hızr-ı tarîk
Bulunmaz sana bir refîk-i şefîk

(2690) Demidür kılup tevbe 'isyânuna
Yazılsun mesûbâtı dîvânuna

Dilersen bulasın reşâd u felâh
Hulûs-ile al âbdesti sabâh

Çihil rûze dek eyleyüp himmeti
Kılup terkine eyleme niyyeti

Salâta seni sonra mu’tâd ider
Çeküp cânib-i Hakk’a irşâd ider

Gelüp tâ’ata i’tiyâd-ı tamâm
Sana cennet-i huldi eyler makâm

(2695) Yüzün mihr-i enver gibi nûr olur
Dil-i pür-gamun şâd u mesrûr olur

Gelür mâl ü emlâküne izdiyâd
Ber-âverde olur sana her murâd

Mübârek olur cümle kârun senün
Salâh-ile artar vakârun senün

Bu ma’nâya iserse kalbün güvâh
Ne dir eyle bu dâsitâna nigâh

DÂSTÂN-I ÂN MERD-İ BÎ-NEMÂZ VE TEVBE
VÜ NEDÂMET-İ O EZ RÛY-İ NİYÂZ

Zamân-ile bir tâcir-i kâmrân
Ticâretle olmışdı sâhib-tüvân

(2700) Kalup vâlidinden ana mülk ü mâl
İderdi bidâ’atla kesb-i helâl

Ticâretle eylerdi kesb-i huzûr
Kılurdı bu vech-ile ‘ömri mürûr

Bu hâletle vakti iderken güzâr
Halel buldı yab yab ‘arûz-ı vakâr

Dönüp devleti ‘âkıbet nekbete
Felek anı sevk eyledi zillete

Elinden gidüp cümle mâlı anun
Mezîd oldı hüzn ü melâli anun

(2705) Olup ‘âkıbet bir fakîr ü hakîr
Belâ hem-dem oldı ana nâ-güzîr

Sipihr itdi ol denlü nekbet-me’âb
Ki merd-i fakîr oldı bî-irtiyâb

Su’âle idüp desti âhir dırâz
Çekerdi felâketle germ ü güdâz

Varup kanda kim itse ‘arz-ı su’âl
Kovarlar dögerlerdi erbâb-ı mâl

Meger var-idi bir ‘azîz-i cihân
İdinmişdi bir cây-gâhı mekân

(2710) Kılup ihtirâmın dem-â-dem anun
Elini öperlerdi ‘âlem anun

Olup mu’tekid cümle-i kâinât
İderlerdi tekrîm idüp iltifât

Salup sîne-i sâfa rîş-i sepîd
Dahı rûşenâ-bahş idi hemçü Şîd

Anı eylemişdi Kadîm ü Kadîr
Mesîhâ-sıfat pîr-i rûşen-zamîr

Ana âşinâ idi tâcir meger
İderdi gehî âsitânın makar

(2715) Varup bir gün ol merd-i meflûk ü zâr
‘Azîzün karîbinde kıldı karâr

Nigâhı ki iksîr idi bî-hilâf
Tokunsaydı sengi zer eylerdi sâf

Tokundı o meflûk ü muhtâca pes
Nasîb oldı maksûdına dest-res

Getürdi oturdup anı yanına
Sebeb neydügin sordı hırmânına

Didi iy felâket-keş-i rûzigâr
Neden bâda vardı olan kâr u bâr

(2720) İderken ticâretle kesb-i helâl
Niçün zâyi’ oldı bu mâl u menâl

Haber vir ki cürm ü günâhun nedür
Felâketle feryâd u âhun nedür

Eger kılmasan bir vebâl-i ‘azîm
Sana müşkil olmazdı kâr-ı kadîm

Elünden gidüp cümle mâl-ı helâl
Hudâ eylemezdi karîn-i su’âl

Sorup kıldı çün şeyh-i kamil hitâb

Ana bilmezem diyüvirdi cevâb

(2725) Olup mühtedî şeyh-i mihmân-nevâz
Didi yoksa kılmaz mısın sen namâz

Hicâb eyleyüp didi merd-i fakîr
Ki iy şeyh sen oldun isâbet-pezîr

Niçe sâl ü mehdür ki idüp niyâz
'İbâdet kılup Hakk'a kılmam namâz

Olup târik-i savm u dahı salât
Zuhûr eyledi ibtilâ-yı fevât

Yüzüm görmedi nice yıldır vuzû
Beni kılmadı âbı pâkîze-rû

(2730) Bilür ol Hudâvend-i mâlik-i rikâb
Bu cürmüm olupdur benüm bî-hisâb

Pes andan ana şeyh-i 'âlî-himem
Virüp tevbe kıldı karîn-i nedem

Sebeb neydügin bildi hırmânına
Ana himmet itdi alup yanına

Olup tâbi'-i emr-i şeyh-i tarîk
Namâz kılmaga itdi 'ahd-i vesîk

O dem sıdk-ı niyyetle şeyh-i ecell
Du'â eyleyüp sürdi rûyına el

(2735) Kaçan vakti gelse alurdı vuzû
Kılurdı komazdı namâzını o

Çeküp erba'îni çü kıldı salât
Safâ-y-ile buldı mücedded hayât

Namâza ana geldi bir i'tiyâd
Ki terkin idinmezdi hergiz murâd

Mevânî' ne denlü olaydı kavî
Komazdı anı olmaz-idi gavî

Eger başına nâzil olsa kazâ
Kazâya koyup virmez-idi rızâ

(2740) Olup tâ'at-i Hak'da çâlâk ü cüst
Namâz eyledi cümle kârın dürüst

Gelüp mâlına izdiyâd-ı tamâm
Felek oldı gûyâ ki emrine râm

Yapışsa zer olurdı seng-i siyâh
Yine devlet el virdi bî-iştibâh

Salâtun görüp nef'ini ber-devâm
Ölince ana eyledi ihtimâm

Cinânî dil-i halkı kılma nejend
Yiter ehl-i idrâke bu nush u pend

(2745) Kılup rişte-i bend-i pendi medîd
Uzatma sözi vir neşât-ı cedîd

Sâkînâme-i meclis*

Yitiş sâkîyâ sun şarâbı yine
İçür eyle ref'-i hicâbı yine

Alup câm-ı bâdeyle tâ kim vuzû
Niyâz eyleyem çekdügümce sebû

Hum-ı bâdeye eyle mâlik beni
Defîneyle kıl tâ ölince ganî

'IKD-I HEFTDEHÜM DER BEYÂN-I FAZÎHAT-İ EKL-İ HARÂM
Kİ SEBEB-İ NÂ KABÛLÎ-İ ED'İYE-İ HÂLİSA-İ
ENÂMEST EZ HAVÂS U 'AVÂM**

Dilersen ki itdükde 'arz-ı merâm
Du'ânı kabûl ide Rabbü'l-enâm

(2750) Senün 'âdetün olsun ekl-i helâl
Gıdânı harâm itme her mâh u sâl

İdüp rûz ü şeb kasd-ı ten-perveri
Gezersin gıdâ özleyüp serseri

Çün âhir düşer hâke bir gün beden
Anı terbiyet kılmag iy dil neden

Yiyüp her ne bulsan harâm u helâl
Dimezsin ola bana şâyed vebâl

Gezüp dâne bulmakda idüp şitâb
Ögütmekdesin nite kim âsiyâb

(2755) Ne dirsin cevâbında iy bî-haber
Sorarlarsa rûz-ı kıyâmet eger

Kılup cânı bûy-ı kanâ'atla sîr
Kemend-i gam-ı nâna olma esîr

Çeküp anı tahsîle dâyim emek
Ne lâzım senün-çün nefâyis yimek

Yiyüp künc-i 'uzletde nân-ı cevîn
Huzûr it mekârihden olup emîn

Bulup her ne yirsen ider def'-i cû'
Gıdâdan yana kılma rây-ı rücû'

(2760) Çıkup kûha kıl belki terk-i gürûh
Yiter sana berg-i dırahtân-ı kûh

Seg-i nefse her gün virüp üstühân
Ana virme her lahza tâb ü tüvân

Olup zûr u kuvvetle merdüm-şikâr
Senün eyler âzârunı ihtiyâr

Gürisne ko kim emrüne râm ola
Seni gördügince tezellül kala

Zamân-ı tufûliyyetünden beri
İdersin zıyâfet sen ol kâfiri

(2765) Sana bugz u 'udvânı artar yine
Kemâl-ile 'isyânı artar yine

Ne buldun anı böyle sîr itmeden
Ana kendü cânun esîr itmeden

Perestiş kılup bir sege mâh u sâl
Anı terbiyet kılmag olur vebâl

İden kesret-i ekle sa'y-i müdâm
Dimez bu helâl ola yâhud harâm

Kılup ihtimâmına sarf-ı mecâl
Tefahhus kılursan bulursın helâl

(2770) Velî bulmaga anı dikkat gerek
Basîretle meyl-i kanâ'at gerek

Sorarsan eger halle asl u medâr
Ana kesbden gayrı olmaya kâr

Çalışsan kaçan kesbe çâker gibi

Helal olur ol şîr-i mâder gibi

Gıdâ-yı harâmı sana hırs u âz
Yidürmek mukarrerdurur çog u az

Helâli ta'âmun katı az olur
Harâmı gibi sanma nâ-sâz olur

(2775) Derûnunda anı yisen nûr olur
Gider hâtırundan keder dûr olur

Bulup tâ'atünden halâvet dahı
Bulursın mezâkunda lezzet dahı

Du'â eylesen ol serî'ü'l-hisâb
İder bir dem içre anı müstecâb

Yisen bilmedin şübheli bir ta'âm
Seni dûr ider hâletünden tamâm

Safâdan derûnunda kalmaz eser
Gözün aç sakın kendüni el-hazer

(2780) Hudâvendün-ile olup âşinâ
Yem-i vahdet içre iderken şinâ

Şinâverligünden seni dûr ider
Virüp sıkleti cismi mehcûr ider

Eger olmayup merd-i perhîz-kâr
Bana yâver itmezsen iy hûşyâr

Bu ma'nâda gûş eyle bu kıssayı
Sözüm tut alup kıssadan hisseyi

DÂSTÂN-I ŞEYHÜ'L-İSLÂM MÜRŞİDÜ'L-HAVÂS VE'L-ÂVÂM ÜFTÂDE EFENDİ*

Burusa ki oldur behişt-i berîn
Bulunmaz anun gibi ferruh zemîn

(2785) Odur evliyâ burcı Bagdâd-veş
Derûnında yok ihtimâl-i 'ataş

Akar her taraf anda âb-ı revân
Hadîkayla her cânibi gülsitân

Kılup anda bir şeyh-i kâmil zuhûr
Ahîbbâya virdi safâ vü sürûr

Kerâmâtı gün gibi olup ‘ayân
Velâyetde oldı ferîd-i cihân

Mübârek cemâli çü mihr-i münîr
Kemâliyle meh gibi rûşen-zamîr

(2790) Düşenler anunla iderdi kıyâm
Ana gerçi “Üftâde” dirlerdi nâm

İdüp kürsî-yi va’zı her hefte cây
Olurdı cihâna nasîhat-serây

Yine bir gün ol pîr-i rûşen-nazar
Çıkup kürsî-yi va’zı kıldı makar

O meclisde dâ’î-yi mihnet-güzâr
Turardum cülûsı idüp ihtiyâr

Ne söylerse ol pîr-i dâniş-pesend
Eger ‘ilm ü fazl u eger nush u pend

(2795) Derûnumda muhkem kılup cây-gîr
Anı hıfz iderdüm kalîl ü kesîr

Kılup ‘ilm-i tevhîdi ol gün beyân
İderken anun gizlü râzın ‘ayân

Didi cümle eşcâr u berg ü giyâh
İder zikr-i tevhîdi bî-iştibâh

Hudâ’nun kılup zikrini bî-nizâ’
Salup servler başın eyler semâ’

Safâ vü semâ’ı kılup ihtiyâr
Elin turma şevk-ile karsar çenâr

(2800) Olup goncalar bâga gûyâ dehân
Lisânî olur sûsen-i deh-zebân

İdüp zikr-i Mevlâ’ya sarf-ı mecâl
Sükût üzre olmaz ‘alâ külli hâl

Olurken o şevk u safâ vü semâ’
İder ehl-i diller anı istimâ’

Anun gûşı kim gûş-ı insân olur
İşitmek o tevhîdi âsân olur

Zamân-ı riyâzetde hattâ fakîr
Anı gûş iderdüm misâl-i sagîr

(2805) Murâdum olup kablucâ-yı atîk
İderdüm bu zevk-ile ‘azm-i tarîk

Agaçlar iderdi safâ vü semâ’
Kılardum anun her birin istimâ’

Tegannî kılup özge hâlât-ile
İderlerdi zikri makâmât-ile

Bana bu safâ vü semâ’-ı mezîd
Virürdi be-gâyet neşât-ı cedîd

Memerrüm olurdı reh-i kûh-sâr
İderken bu vech-ile andan güzâr

(2810) Sefer düşdi İstanbul’a nâgehân
Birin beyt-i ahbâbun itdüm mekân

Anı bilmedüm ehl-i dîvân-imiş
Yinen anda mîrî olan h^{v}ân-imiş

İderken o şahs-ile meyl-i ta’âm
Meger bir iki lokma yinmiş harâm

Beni ol iki lokma kılmış harûn
Gidüp zâyil olmış safâ-yı derûn

O demden nihân oldı zevk-ı semâ’
Dahı itmez oldum anı istimâ’

(2815) Niçe yıldur ayruk anı görmedüm
Safâsını gûş eyleyüp sürmedüm

Gönül gerçi kim sûz-ı hasret çeker
Bu ümmîd-ile nice mihnet çeker

Vedâ’ itdi ol hüsn-i hâlet bana
Nasîb olmadı gitdi ‘avdet bana

Gel imdi te’emmül kıl iy nîk-nâm
Niçe mühlik olur ta’âm-ı harâm

Anun gibi bir şeyh-i ‘âlî-nazar
Harâmı yimiş bilmez-iken meger

(2820) Gidüp ol derûnındaki hâleti
Çekermiş tahassür kılup mihneti

Dirîgâ senün hod işün subh u şâm

Yimekdür ta'âm-ı habîs ü harâm

Gıdâ cem'ine sarf idersin emek
Dimezsin harâm olmasun bu yimek

Gelüp dâyimâ ekle himmet gamı
Niçün gelmeye hall ü hürmet gamı

Olur mâni'-i isticâbet sana
'Aceb az mıdur bu felâket sana

(2825) İşitdün havâsun mücâzâtını
Bil andan 'avâmun mükâfâtını

Sakın imdi sa'y eyle tashîhine
Harâmun heves kılma tervîcine

Cinânî kılup gayra bast-ı kelâm
Götür sofrayı eyle hazm-i ta'âm

Dil-i ehl-i 'irfâna besdür bu pend
Mezâkî olanlar olur behre-mend

Sâkînâme-i meclis*

Sunup sâkîyâ bezme câm-ı şarâb
Getür sofrayı sîne oldı kebâb

(2830) Yine bast olunsun bisât-ı sürûr
Safâ ehli sâyende itsün huzûr

Velî sun o câmı ki olsun rehîk
Kıla câna tevfîk-ı Hakk'ı refîk

'IKD-I HEJDEHÜM DER FEVÂYİD-İ TERK-İ KESRET-İ KELÂM
VE KILLET-İ İHTİLÂT-I ENÂM VE
'AVÂYİD-İ HÂMÛSÎ VÜ SÜKÛT DER MECLİS-İ HAVÂS U 'AVÂM*

Sorarsan nedür 'âlem içre safâ
Kılup 'uzleti çekmemekdür cefâ

İdersen eger halk-ile ihtilât
Müyesser degüldür sürûr ü neşât

Olursın eger söylesen bed-zebân
Sözün gûş iden ta'na eyler nihân

(2835) Eger söylemezsen kılup iltifât
Seni cümle ebkem sanur kâyinât

Yaranmaz mizâcına halkun tamâm
Dilünden çekersin belâyı müdâm

Dimişlerdür erbâb-ı fehm ü nazar
Sühan güfte sîmest ü nâ-güfte zer

Bilürsin ki ber-mûcib-i ser-nüvişt
Kimi hûb olur söylesen kimi zişt

Anun görmeyüp hûbını bî-gümân
'Adû görmez illâ ki ziştin hemân

(2840) Dehâna urup sen de mühr-i sükût
Gerekdür ki sa'y eyle behr-i sükût

Hamûş olmadan kimse görmez zarar
Velî söylemekden gelür her keder

Ko güftârı ekser zamân ol hamûş
Ne söylerler-ise anı eyle gûş

İşütdüklerün hıfz idüp lâ-yezâl
Sükût ihtiyâr eyle her mâh u sâl

Anun-çün dimişdür hudâvend-i hûş
Ki âdemde dil bir iki oldı gûş

(2845) Bu ma'nâ-y-içün kim sükût eyleye
Kelâm itse ikide bir söyleye

Zebânun tutup sen dahı müstemir
Dime buldugun sözi ikide bir

Velî gûşuna her ne itse duhûl
Anı anlama vâridât-ı kabûl

Kulagunda sûrâha kıl bir nazar
Hudâ itmemiş müstakîmü'l-memer

Anun-çün konulmışdur ol pîç ü tâb
Sühan girmeye ana bî-ıztırâb

(2850) Kabûle karîn olmaga her sühan
Gerek bâri şâyeste-i hüsn-i zan

O söz kim ola bî-cidâl ü nizâ'
Olur kâbil-i iltifât-ı semâ'

Sühan k'olmaya çün dür-i âb-dâr
Anı gûşuna asma mengûş-vâr

Olur gâh olur güfte-i nâ-mahal
Halel-bahş-ı bünyân-ı dîn ü düvel

Gehî mûcib-i katl-i ahbâb olur
Gehî sâlib- hükm-i îcâb olur

(2855) Kiminün olur mûris-i devleti
Kiminün olur bâ'is-i nekbeti

Lisânun ki olmaya bedden emîn
Karîn-i bed eyler seni hemçünîn

Ne hoş söylenüpdür bu kavl-i hasen
Esen olıcak dil olur baş esen

Müsülmân-isen görmesün el-hazer
Kimesne elünden dilünden zarar

Hatâ-y-ile eyler seni müttehem
Sakın söylemekden çekersin elem

(2860) Revâdur kesilse eger ol zebân
Kesilmez ider halka kasd-ı ziyân

Husûsan idüp bir müsülmân anı zem
İdersen anun gıybetin bîş ü kem

Vücûdun olup müstahıkk-ı cahîm
Çekersin cihân içre endûh u bîm

Eger vâki' olmazsa bühtân olur
Sana bâ'is-i bu'z u 'udvân olur

'Acebdür bu cürm-i galîz ü kabîh
Ki olmaz anun gibi zulm-i sarîh

(2865) Varup hasma tâ itmeyince beyân
Helâl itmeyince sana bî-gümân

Çekersin o cürm-ile bî-hadd 'azâb
Kaçan olsa rûz-ı su'âl ü hisâb

Bu derdün devâsı olupdur muhâl
Yog-iken anı 'afva hergiz mecâl

Bilüp anı eglence leyl ü nehâr
'Acebdür ki biz eylerüz ihtiyâr

Dirîgâ bu 'asr içre merd-i nedîm

Odur kim kıla böyle cürm-i ‘azîm

(2870) O kim gıybeti eylemez muttasıl
Dimez meclis-ârâ ana ehl-i dil

Ahâlisi olup mesâlib-serây
Olursa bu meclis eger sana cây

Firârı idüp merd isen ihtiyâr
Turup git anı bilme cây-ı karâr

Gözün aç basîretle iy fahr-ı nâs
Bu cürmi sakın gayra kılma kıyâs

Olur mı bu mümkin ki hasbe’l-makâl
Varup idesin hasma takrîr-i hâl

(2875) Tutalum ki kâyil varup söyleye
Ne mümkin ki hasmun helâl eyleye

Muhassal lisânun tutup pâk kıl
Pes ü pîşüni anla idrâk kıl

Kılup ‘uzlet-i rûzigâr-ı dırâz
Mesâvî vü gıybetden it ihtirâz

Olursan eger mâyil-i nush u pend
Ne dir dinle gör râvî-yi hûş-mend

DÂSTÂN-I ÂN ŞEYH-İ ‘ÂLÎ-MAKÂM Kİ
MAHRÛM ŞOD EZ DUHÛL-İ DÂRU’S-SELÂM*

Ezel var-imiş bir ‘azîzü’l-vücûd
Ki ‘uzlet kılup eylemişdi ku’ûd

(2880) ‘İbâdetle me’nûs olup subh u şâm
İdinmişdi seccâde üstin makâm

Olup vâ’iz ü nâsih ü muktedâ
Anı şeyh idinmişdi bây u gedâ

İdüp ‘ukde-i cümle eşkâli hall
Kerâmet-ile oldı şeyh-i ecell

Bilüp anı şâyeste-i iltifât
İrâdet getürdi ana kâyinât

Kılup halkı irşâda sa’y-i sedîd
Mürîdine eylerdi lutfın mezîd

(2885) Bu esnâda bir gün o şeyh-i ‘azîz
Bekâ-y-içün itdi fenâdan gürîz

Gelüp emr ü fermân-ı Hayy u Kadîr
Sefer kıldı şeyh-i ‘adîmü’n-nazar

Bakup gördi âhir ikâmet muhâl
Koyup dehri itdi o dem intikâl

Gönül virme bu dehr-i dûn-pervere
Seni pest ider bir gün âhir yire

Sen andan iderken ümîd-i vefâ
Bedenden alup cânun eyler cefâ

(2890) İder gerçi kim rîşhandi sana
Geçer lîk her lahza bendi sana

Senün ol kemînündedür subh u şâm
Sen ammâ mahabbetdesin ber-devâm

Zihî eblehî vü zihî bed-dilî
Zihî şûr-bahtî vü bî-hâsılî

Çü dehrün olunmaz cefâsı edâ
Kelâma idelüm yine ibtidâ

Güzer kıldı çü şeyh-i ‘âlî-nazar
Anun var-idi bir mürîdi meger

(2895) Virüp ana şeyhun firâkı elem
Çekerdi bu derd-ile endûh u gam

Olup sûz-ı hicr-ile pür teff ü tâb
Şeb-i tîre itmezdi ümmîd-i h^{v}âb

Çekerken firâk-ile ‘acz ü kusûr
Meger itdi bir gice h^{v}âb-ı huzûr

Yumup gözlerin mülk-i nâsûtdan
Göründi eser sem-i lâhûtdan

Koyup mülk-i eşbâhı kıldı güzâr
Bakup sûy-ı ervâha itdi nazar

(2900) Görür şeyhine berzah olmış mekân
Dahı olmamış câyı bâg-ı cinân

Varup kılmamış bâg-ı huldi makar
Tahassür çeker ana idüp nazar

Ta’accüb kılup ol makâmı mürîd
Su’âl itmege kıldı sa’y-i mezîd

Didi ana iy şeyh-i rûşen-nazar
Ne yüzden sana berzah oldı makar

Makâmun senün cây-ı a’lâ-y-idi
Pesendîde-i halk-ı dünyâ-y-idi

(2905) Olurken sana bâg-ı cennet medâr
Niçün cây-ı süflîde kıldun karâr

Çekerken cihân halkı hasret sana
Neden ‘ârız oldı bu hâlet sana

Didi bir gün iy merd-i sâhib-kemâl
İderken hayâtumda bast-ı makâl

Biri didi ahbâbumun ol zamân
Ki iy şeyh-i dânâ-dil ü mihribân

Gelüp şehre bir şeyh-i ‘âlî-makâl
Ururmış gelen bî-ser ü pâya el

(2910) Sanup vâsıl-ı Hak anı kâyinât
İdermiş ana her kişi iltifât

Velîkin olup hayli hâlî derûn
Nedür bilmez-imiş derûn ü birûn

Çün itdüm anun bu sözin istimâ’
Gönülden zuhûr itdi kasd-ı nizâ’

İdüp ana ‘unf-ile muhkem ‘itâb
Besî hışm u kîneyle kıldum hitâb

Didüm bir dahı eyleyüp gıybeti
Sakın bî-huzûr itme cem’iyyeti

(2915) Hudâ gıybeti eylemişdür harâm
Taharrüz kılup ictinâb it müdâm

Velî çünki kalkup firâr itmedüm
Firârı o dem ihtiyâr itmedüm

Hudâvend-i rûz ü su’âl ü hisâb
Anun-çün bana kıldı muhkem ‘itâb

Buyurdı ki iy pîr-i nâ-hûşmend

Niçün çekmedün ters ü bîm ü gezend

Yanunda senün itdiler gıybeti
Firâra niçün kılmadun himmeti

(2920) Bu cürme mükâfât-içün ber-devâm
Sana ‘âlem-i berzah olsun makâm

Meger anı hasmun helâl eyleye
Seni ‘afv idüp bî-melâl eyleye

Muhassal bana cürmüm oldı hicâb
Çeker şimdi berzahda rûhum ‘azâb

Uyandı kaçan uyhusından mürîd
Anun ‘afvına kıldı sa’y-i sedîd

Seherden varup şeyh- ma’nâya pes
Beyân itdi kim ‘afvıdur mültemes

(2925) Çün itdi bu vech-ile ta’bîr-i h^{v}âb
Terahhum kılup şeyh-i ‘âlî-cenâb

İdüp cürmini cân u dilden helâl
Anun ‘afvını kıldı Hak’dan su’âl

Gelüp ol gice yine gördi mürîd
Ki cennetde âsûde şeyh-i sa’îd

Didi kim Hudâ sana virsün cezâ
Ki kıldun beni bâg-ı ‘adne sezâ

İdüp bend-i berzah gamından halâs
Hudâ itdi ser-defter-i ihtisâs

(2930) Bunı söyleyüp gâyib oldı o dem
Yine gülşen-i kudse basdı kadem

Cinânî garaz kıssâdan hissedür
Unutma bu h^{v}âbı ‘aceb kıssadur

Yiter gıybet ü zemmi tahrîr kıl
Koyup h^{v}âbı bir gayrı ta’bîr kıl

Sâkîname-i meclis*

Getür sâkî bir bâde-i dil-güşâ
Dili berzah-ı gamdan itsün rehâ

Virüp ‘âlem-i rûha bir ihtisâs

Beni zemm ü gıybetden itsün halâs
(2935) Sun ol la'l ü yâkût ü seyyâlden
Berî kıl anı kîl ile kâlden

'IKD-I NÛJDEHÜM DER MENÂYİH-İ İKTİSÂB-I 'İLM Ü KEMÂL VE MEDÂYİH-İ TERTÎB-İ MUKADDİMÂT-I KESB Ü İŞTİGÂL FÎ'L-EYYÂM VE'L-LEYÂL*

Olan kesb-i 'ilm-ile âsûde-hâl
Cihân içre çekmez gam-ı ibtizâl

Hudâ virdi ol kavme bî-iştibâh
Kemâl-ile 'izz ü ikbâl ü câh

Anı kim 'azîz ide Rabbü'l-enâm
Muhân olmaga çâre yokdur müdâm

Cihân içre yok 'ilme benzer şeref
Olur nâmı ardınca hayr-ı halef

(2940) Eger ister-isen delîl-i kavî
Yiter sana bürhân-ı "*hel yestevî*"

Dilersen eger devlet-i pâyidâr
Dürüş 'ilme kesb eyle leyl ü nehâr

Kemâlün mutavvel eger muhtasar
İder kanda gitsen senünle sefer

Bekâ üzre olmaz cihân devleti
Nümâyân olur 'âkıbet nekbeti

Tulû' eylese âfitâb-ı kemâl
Turur haşre dek bulmaz ammâ zevâl

(2945) İdüp kavl-i pâk-i "*mine'l-mehd*"i yâd
Çalış ana her şâm u her bâmdâd

Hudâ ana kim 'ilmi eyler nasîb
Karîbi olur halk u olmaz garîb

Velî mansıb içün kılup iştigâl
Ana sarf-ı 'ömr eyleme mâh u sâl

Kılup kesb-i 'irfânı behr-i Hudâ
Hudâ'nun rızâsından olma cüdâ

Sana tâ ki 'ilmi mübârek ide
Cihân halkına tâc-ı târek ide

(2950) Eger mansıb içün kılup ictihâd
Rızâ-yı Hak olmazsa andan murâd

Olur itdügün iktisâb-ı hüner
Karîn-i felâket rehîn-i zarar

Kılup ‘ilm-ile âşinâlık tamâm
Rızâ-yı Hudâvend’e sa’y it müdâm

Hudavend içün eyleyen iktisâb
Kaçan rûz-ı haşr olsa olur müsâb

Kıyâmetde mânend-i hûn-i şehîd
Midâdı olur ehl-i ‘ilmün bedîd

(2955) Koyup anı mîzâna dest-i kader
Tuta kadr-i hûn-ı şehîdân kadar

Ne devletdürür k’ol midâd-ı bedîd
Hisâb ola mânend-i hûn-i şehîd

Makâbirden itseydi ‘âlim güzer
‘Azâbın Hudâ anlarun def’ ider

Degül mi sa’âdet ki kable’l-hisâb
Senün makdemün ide ref’-i ‘azâb

Olanlar hüner-mend ü dâniş-pesend
Fakîr olsa dahı olur ser-bülend

(2960) Kayurmaz eger olsa ‘âlim fakîr
Yine kadri olur celîl ü hatîr

Muhassal murâd-ise ger âfitâb
‘Alâyıkdan it dâyimâ ictinâb

Ola çünki âyîne sâfî vü pâk
Olursa nemed zarfı anun çi pâk

Olur zarfı âb-ı zülâlün hazef
Velî gitmez andan safâ vü şeref

Belî meyvenün magzıdur mu’teber
Anun kışrına kimse kılmaz nazar

(2965) Hudâvend-i ‘ilm ü hudâvend-i hûş
Ne gam olsa fakr-ile peşmîne-pûş

Eger giyse câhil libâs-ı hezâr
Ana ehl-i dil eylemez i’tibâr

Gınâ ehl-i ‘ilmi ider pür-hevâ
Mazardur vüfûr-ı tahammül ana

Virüp tefrika mülk ü mâl ü menâl
Olur cehle bâ’is ‘alâ külli hâl

Hudâ virmeyüp vefreti mâluna
Ne gam mâni’ olmazsa eşgâlüne

(2970) Gınâ-y-ile mevfûr olur mültemes
Senî câhil eyler hevâ vü heves

Te’ehhül olur mâni’-i iştigâl
Tecerrüdde ol ister-isen kemâl

Dilersen eger ‘ilme bir ihtisâs
Ta’alluk gamından halâs ol halâs

Olursan giriftâr-ı bend-i ‘ıyâl
Gam-ı kût-ile müşkil olursa hâl

Ma’âşun olup ‘âkıbet tâlibi
Zarûrî olursa eger mansıbı

(2975) Tutalum ki fakr eylemiş iktizâ
Sakın virme hergiz kazâya rızâ

Ne denlü hücûm itse kıllet gamı
Çekilmek gerek hall ü hürmet gamı

Olursan eger kâdî-yi memleket
Seni mansıb eyler harâmî-sıfat

İder irtişâyı mukarre sana
Pes olmaz ‘adâlet müyesser sana

Elünde olur nîze şekl-i kalem
Anun gezligi tîg-ı ser-tîz hem

(2980) Midâdun revân olsa mânend-i âb
İder hânumânını halkun harâb

Virüp hucceti kime itsen kemîn
Bogazlarsın ol penbe ile hemîn

Girüp habsüne ol ki medyûn olur
Hayâtında kabr içre medfûn olur

Kimün kim çeküp mâlın alsan hemân

Anun cânın almakdur ol bî-gümân

Olup zulm ü cevr-ile ma’rûf sen
Bu evsâf-ile olma mevsûf sen

(2985) Ana eyle sa’yi ki kable’l-ecel
Ba’îd ola senden hatâ vü zelel

Hidâyet ana kim ola pîşvâ
Olur bahr-ı tevfîk-ile âşinâ

Görüp vâkı’â dîde-i cân-ile
Olur müntebih ‘ayn-ı ‘irfân-ile

DÂSTÂN-I KÂDÎ-Yİ NÎKNÂM VE TEVBE VÜ TEVFÎK-İ O EZ ENÂM

Kudât içre bir merd-i dâniş-güzîn
Ki olmışdı bu hâk-sâra karîn

Nice müddet idi bana yâr idi
Kadîmî hevâdâr u gamh^{v}âr idi

(2990) Zarûrî kazâya idüp iştigâl
Esîr eylemişdi kemend-i ‘ıyâl

Anı kılmış-idi Kadîm ü Kadîr
‘Adâletle kâdî Şureyh’a nazîr

Bu denlü ‘adâletle mevsûf-iken
Kudât içre ‘adl-ile ma’rûf-iken

Kılup câme-h^{v}âb içre bir şeb huzûr
‘Avâyık derûnından olmışdı dûr

Güşâde oldı çü bend-i hiss ü hayâl
Açıldı gözi kıldı seyr-i misâl

(2995) Görür kim kıyâmet kopup nâgehân
Semâvâta peyveste olmış figân

Zuhûr eylemiş kahr u ‘unf-ı Hudâ
Melekler ider heybet-ile nidâ

Olup iltihâb üzre nâr-ı cahîm
Zebânîler eyler ‘azâb-ı elîm

Pür olmış o vâdî gürûh-ı ‘usât
Husûsan vezîrân-ı dehr ü kudât

Kimi sîh-i mihnetde gûyâ kebâb

İderler ana döne döne ‘azâb

(3000) Kimi tâbeler içre biryân olur
Gören rahm idüp ana giryân olur

Kiminün yeri hâne-i âteşîn
Yanında zebânîler olmış karîn

Kiminün dehânından akar sadîd
Zebânî kafâsında olmış bedîd

Kimisi yüzi üzre eyler mürûr
Bu vech-ile olmış müyesser harûr

Kudâtun bilüp zulm ü ‘isyânını
Zebânîler almış girîbânını

(3005) Kılup âteş içre ana cây-gâh
Yakarlar ‘azâb-ile bî-iştibâh

Müşâhed olurken bu hâlet ana
Olup emr-i Hak geldi nevbet ana

Gelüp bir zebânî anun yanına
Yapışdı girîbân u dâmânına

Murâd eyledi kim virüp havf u bîm
Kıla cây-gâhını nâr-ı cahîm

Didi aglayup kâdî-yi şûr-baht
Ki tur iy zebânî şitâb itme saht

(3010) Yakup bî-tevakkuf bu cân u teni
Niçün al gidersin cahîme beni

Ki ‘ömrümde ben irtişâ itmedüm
Reh-i zulme ‘adli koyup gitmedüm

Sitemle dahı olmadum müttehem
Elüm sunmadum mâl-ı eytâma hem

Bana tâ ki seccâde oldı makâm
Nasîb olmadı dahı ekl-i harâm

Bilür hâlümi çün Hudâ-yı kerîm
Bana niçün eyler ‘azâb-ı elîm

(3015) Gelüp cânib-i Hak’dan ol dem hitâb
Didi ana iy müstahıkk-ı ‘azâb

Egerçi kılup zulme sen niyyeti
Hükûmetde ahz itmedün rişveti

İdüp hükm-i şer'îyi icrâ tamâm
Çıkardun 'adâletle 'âlemde nâm

Velî resm-i kısmet diyü dâyimâ
Virürlerdi mâl-ı yetîmi sana

Alup resmini kılmadın kısmeti
Bu te'vîl-ile zulm iderdün katı

(3020) Gelürken yetîm yâhud bîveden
Alurdun firâr itmeyüp mîveden

Sana pes bu iki günâh-ı 'azîm
İder iktizâ-yı duhûl-i cahîm

Pes andan kılup nâle-i sad hezâr
Didi tevbe olsun ana bî-şümâr

Bu havf-ile nâgeh kılup terk-i h^{v}âb
Uyandurdı anı hücûm-ı 'azâb

Olup ser-te-ser cismi gark-ı 'arak
Ana kâr-ger düşdi tenbîh-i Hak

(3025) Kemâl-ile oldı teyakkuz nasîb
Zuhûr eyledi intibâh-ı garîb

Tenebbüh müyesser kılup Kirdgâr
Nedâmet kılup oldı pes tevbekâr

Kılup tarz-ı digerde nazm-ı makâl
Şeker-hâlık it yine tûtî-misâl

Cinânî yiter havf u ru'b-ı kazâ
Uzatma kelâmı mezâ mâ mezâ

Sâkînâme-i meclis[*]

Sun iy sâkî bir câm-ı ferhundeter
K'ola bâ'is-i iktisâb-ı hüner

(3030) Ne denlü harâm-ise câm-ı nebîz
Olur mâl-ı eytâma nisbet lezîz

Dil ü cânı bîdâr idüp h^{v}âbdan
Derûnum pür itsün tef ü tâbdan

‘IKD-I BÎSTEM DER SÂF-DİLÎ VE PÂK-MEŞREBÎ BE TULÛ’-I ÂFTÂB-I MİHR-İ MAHABBET VE FERRUHÎ VE HUCESTE-KEVKEBÎ BE ZUHÛR-I TÂB-I MÂHTÂB-I MEVEDDET**

Dilersen cihânda safâ-yı derûn
Dilâ râh-ı ‘ışk içre olma harûn

Cesed bî-mahabbet hacerdür hacer
İder anı mihr-i meveddet güher

Ana ol harâret virür sûz ü tâb
Olur seng-iken gayret-i âfitâb

(3035) Kılup muttali’ nûr-ı Yezdân seni
İder vâsıl-ı bahr-ı ‘irfân seni

Yem-i vahdet-ile kılup âşinâ
Virür çeşm-i idrâküne rûşenâ

Eger ‘ışk-ı pâk itmeyeydi zuhûr
Bulunmazdı dillerde gavgâ vü şûr

Yaratmazdı Hak sûret-i âdemî
Vücûda getürmezdi bu ‘âlemi

Dilersen bu da’vâya nass-ı celîl
“*Fe ahbebtü en u’rafe*” olur delîl

(3040) Olup sûret-i “*küntü kenzen*” bedîd
Zuhûr itdi ol dem bu tarz-ı cedîd

Tecellî idüp hüsn-i Bâkî tamâm
Ana oldı meclâ havâs u ‘avâm

Sunuldı o dem câm-ı bezm-i elest
Cihân halkını itdi şeydâ vü mest

Zihî iktizâ-yı cemâl-i Ezel
Hoşâ mazhar-ı Hâlik-ı lem-yezel

N’ola itse erbâb-ı hüsn-i mecâz
Takâzâ-yı ehl-i dürûd ü niyâz

(3045) Ki hûbâna ihsân olan hüsn ü ân
Eserdür cemâl-i Ezel’den ‘ayârı

Gerek hüsn-i Bâkî’ye meclâ-yı pâk
İder anda fânî dahı iştirâk

Viren mihr-i ruhsâr-ı hûbâna tâb

Komış kalb-i ‘âşıkda bir incizâb

İden zîver-i bâg-ı ‘âlem güli
Ana ‘âşık itmiş dil-i bülbüli

Olur şem’un elbetde pervânesi
Yanar nâr-ı şevk-ile kâşânesi

(3050) Kılan Kays’ı Leylâ’ya mecnûn-ı zâr
Komış cezbesin sâlib-i ihtiyâr

Temâşâ’-ı ‘Azrâ-y-ile Vâmık’ı
Kazâdur iden ‘âşık-ı sâdıkı

Takâzâ-yı ‘ışk-ile her subh u şâm
Melekler feleklerde eyler kıyâm

Ve bi’l-cümle câm-ı meyün cûşını
Hevâ-y-ile her dem meyün sûzını

Harâbât içinde olan hây u hûy
Tef ü tâb-ı derdi keşân-ı sebûy

(3055) Mesâcidde gavgâ-yı illâ ve lâ
Ma’âbidde tâ’at u zühd ü riyâ

Kelîsâda şekl-i bütân-ı tırâz
Künişt-i yehûd içre sûz ü güdâz

Şeb-i tîre içre olan nâleler
Gül-i ‘ârız üzre akan jâleler

Sabânun gezüp bî-karâr oldugı
Hevâ içre bî-ihtiyâr oldugı

Girîbânını gonca çâk itdügi
Özin lâle gülşende hâk itdügi

(3060) Perîşânlıgı sünbül-i gülşenün
Dili güng ü lâl oldugı sûsenün

Teb ü tâb-ı ‘ışk-iledür bî-gümân
Bu hengâmeye bâ’is oldur hemân

O kim nâr-ı ‘ışk-ile olmaya kâl
Nedür anlamaz sûziş-i vecd ü hâl

Gedâ ‘ışk-ı pâk-ile sultân olur
Fizâyende-i nâm u ‘unvân olur

Açar kalbini ‘âşıkun ‘ışk-ı pâk
Komaz gayrı sevdâ-y-ile iştirâk

(3065) Anun-çün dimişdür hudâvend-i râz
Ki olmazsa ‘ışk-ı hakîkat-nevâz

Kayurmaz bulup rûşenâyî zamîr
Kemend-i mecâzîye olsan esîr

Olup kantara sana ‘ışk-ı mecâz
N’ola olmasa mûcib-i ihtirâz

İdüp menzil-i asla andan mürûr
Hakîkîye olur müyesser mürûr

Kılup meşrebün ‘ışk-ı pâk-ile sâf
Vifâk-ile me’lûf ider bî-hilâf

(3070) Gül-i ter gibi pâk-ise dâmenün
Hüner gösterür cümle ‘aybun senün

Safâdur mahabbet cüvânân-ile
Husûsan karîn ola ‘irfân-ile

O hûbun ki ‘irfânı mefkûddur
Anı sanma ‘âlemde mevcûddur

Gerekdür ki erbâb-ı hüsn ü cemâl
Ola mâyil-i kesb-i fazl u kemâl

Bilüp kendünün kadr-i hüsnün tamâm
Erâzille yâr olmaya subh u şâm

(3075) Kemâl ehli-y-ile olup hem-nişîn
Ahâlîye her lahza ola karîn

O kim mühmelâtı alur yanına
Cihân içre la’net anun cânına

Alup bir iki nakd-i sîm ü zeri
Revâ mı karîn eylemek bir harı

Çü sermâye-i hüsni virmiş Hudâ
Anı zâyi’ itmek degüldür revâ

Bilen elde iken anun kıymetin
Elinden komaz ehl-i dil sohbetin

(3080) Olur kimiyâ ehl-i dil sohbeti
Revâdur iderse ana ragbeti

Mahabbet ki ol bir terîn pâyedür
Safâ kesbine özge sermâyedür

Dil-i ‘âşıkı gerçi şeydâ ider
Açup tab’-ı hâmûşı gûyâ ider

Kaçan ehl-i dil ‘âşık-ı zâr olur
Ana bâ’is-i hüsn-i âsâr olur

Anunla safâ kesb idüp her zamân
İder niçe te’lîfe sarf-ı ‘inân

(3085) Zihî ‘ışkı pâkîze vü bî-garaz
Ki te’lîf olur verzişinden ‘ivaz

Dilersen bu ma’nâda bir hoş haber
Ne dir dinle gör râvî-yi mu’teber

DÂSTÂN-I BELÂGAT-NİŞÂN ÂN CÜVÂN-I ‘ÂLÎ-ŞÂN
Kİ SEBEB-İ TE’LÎF-İ ÎN KİTÂB-I MÜSTETÂB
VE BÂ’İS-İ TASNÎF-İ ÎN HİTÂB-I FESÂHAT-NİSÂB BÛDE*

O demlerde kim dâ’î-yi hâk-sâr
Stanbul’ı kılmışdı cây-ı karâr

Yiyüp anda mansıb gamın subh u şâm
Geçerdi felâketle ‘ömrüm tamâm

Komamışdı hükm-i kazâ vü kader
Derûnumda hergiz safâdan eser

(3090) Unutmışdı dil şi’r ü inşâyı hep
‘Aceb kûteh olmışdı dest-i taleb

Gidüp eksük olmazdı dilden fütûr
Bulunmazdı kalbümde cây-ı sürûr

Safâ bulmayup jeng-i dîrînesi
Açılmazdı hiç gönlüm âyînesi

Zuhûr itmeyüp nazm-ı şîrîn-makâl
Elem tûtî-yi cânı kılmışdı lâl

Çekerdüm belâ künci içre cefâ
Ne meyl-i temettu’ ne seyr ü safâ

(3095) Hücûm eyleyüp fitne-i rûzigâr
İderken bu hâl-ile geşt ü güzâr

Meger bir seher ki kılup ‘azm-i râh

Bana bir mahal oldı ârâm-gâh

Ki ol mecma'-ı ehl-i 'irfân-idi
Varan anda hep 'ârif-i cân-idi

Kılup ehl-i 'irfân-ile ihtilât
İderken o demde anda bast-ı bisât

Göründi bana bir sipihr-i cemâl
Ruh-ı ferruhı mâh u kaşı hilâl

(3100) Nihâl-i gül-i gülistân-ı edeb
Kadi nahl-i bâlâ vü la'li ruteb

Teni âb u kilden degül rûhı pâk
Görenler ana dirdi "*rûhî fidâk*"

Siyeh zülfi 'uşşâka müşgîn kemend
Dil-i zâra her târı bir gûne bend

Olup dâmeni berg-i gül gibi pâk
Ana konmamış gerd-i hâşâk u hâk

Der-âgûş-ı kaddi hayâl-i muhâl
Leb-i la'lin öpmek ba'îd ihtimâl

(3105) Kemâl-ile ol Hâlik-ı lâ-yezâl
Cemâlini kılmış karîn-i kemâl

Kemâl ehli vü şâ'ir-i hûb-idi
Cemâli gibi hulkı mergûb-idi

Elinde müheyyâ devâvîn-i fürs
Zamîrinde hâzır kavâvîn-i fürs

Olup iktisâb-ı hüner-pîşesi
Kitâb-ile her lahza endîşesi

Bana ol şeker-hand u şîrîn-makâl
Kitâbın açup itdi 'ilmi su'âl

(3110) Benüm gerçi idrâküm olmışdı süst
Cevâbın fakîrâne virdüm dürüst

Çün oldı sözüm mûcib-i âferîn
Ta'allüm murâd itdi benden hemîn

Nümâyân olup sûret-i ittihâd
O tilmîz-i hâs oldı ben üstâd

İdüp ana ta’lîm-i ‘ilm ü edeb
Okutdum anı bildügüm gibi hep

Çü tekmîl-i ‘irfân-idi himmeti
Murâdınca el virdi emniyyeti

(3115) Togup mihr-i enver gibi her seher
Gelür menzilüm eyler-idi makar

Seherden benümle turup şâma dek
İdüp şuglı gitmezdi ahşâma dek

Velî ‘iffet üzreydi bî-iştibâh
Kalup bende ahşamlamazdı o mâh

Ana ‘ilm ü ‘irfân olup mültemes
Nedür bilmez-idi hevâ vü heves

Olup muhtelit şîr ü şekker gibi
Geçindük anunla birâder gibi

(3120) Cemâli olup bâ’is-i incizâb
Beni eyledi ‘ışkı mest ü harâb

Kılup dilde mihr-i mahabbet zuhûr
Mücedded nasîb oldı gavgâ vü şûr

Dehânum bulup beste iken güşâd
Safâ üzre oldı dil-i nâ-murâd

Diyüp vasf-ı hüsninde şi’r ü gazel
Gönül şûriş-i ‘ışka oldı mahal

Safâ-bahş olup câna ünsiyyeti
Bana virdi ol tâze keyfiyyeti

(3125) Açup nev-arûs-ı sühandan nikâb
Niçe şi’r-i zîbâ didüm bî-hisâb

Ne nazm eyledümse anı bîş ü kem
Yazarlardı ‘uşşâk-ı müştâk hem

Müyesser kılup Kâdir-i lem-yezel
Lisânumdaki ‘ukdemi kıldı hall

İdüp nazm-ı eş’âra kâdir yine
Mücedded beni kıldı şâ’ir yine

Husûsan bu nazm-ı belâgat-nisâb
Anun himmeti birle oldı kitâb

(3130) Eger kılmasa ana sarf-ı himem
Tekâpûya gelmezdi hink-i kalem

Olup şûriş-i ‘ışk-ı pâki sebeb
Bu denlü ma’ânî zuhûr itdi hep

Bu te’lîfe ol bâ’is oldı tamâm
N’ola nâmın ansam kılup ihtimâm

Kılup kendi hem iktisâb-ı hüner
Açıldı ana fasl u bâb-ı hüner

Kelâmı olup cân-fezâ vü latîf
Kemâlât-ile oldı zât-ı şerîf

(3135) Nazar kasd idüp nazm-ı *Şehnâme*ye
Mutî’ olmadı kalb-i hodgâmeye

Ser-â-ser görüp eyleyüp ihtimâm
Anı itdi az müddet içre tamâm

Sühan kim iderdi lebinden güzâr
Şeker-bâr-idi hem belâgat-şi’âr

Olurdı kaçan söyleyedi gazel
Nizâmî-yi sânî gibi bî-bedel

Kılup ‘ilm ü ‘irfâna sa’y-i sedîd
Ma’ârifde hem olmış-idi ferîd

(3140) İderdi anun midhatin hâs u ‘âm
Anun-çün ana Midhatî idi nâm

Hem olmışdı bî-şekk ü bî-iştibâh
Semiyy-i resûl-i güzîn-i ilâh

Ana ‘aybı yok dirdi ehl-i hüner
Ki olmasa hercâyılıkdan eser

Kılup ‘âşık-ı zâra gam-h^{v}ârlık
Dil-i zâra kılmazdı dildârlı

Güzellerde olur cefâ farz-ı ‘ayn
Degüldür bu mikdâr ana ‘ayb ü şeyn

(3145) ‘Adû-yı siyeh-rû idüp ictirâ
İderdi bizümle niçe iftirâ

Velî ‘âlim-i sırr u dânâ-yı râz

Ki oldur safâ-bahş-ı ehl-i niyâz

Bilür kim olup pâk ü sâfî-nazar
Geçindük bu hâl-ile pâkîzeter

Derûnumda var-idi sûz ü güdâz
O nâz itse ben eyler-idüm niyâz

Kılup ‘ışk-ı pâk-ile âsâyişi
Nedür bilmedük vaslun âlâyişi

(3150) Henüz ‘ışk-ı pâk-ile dîvâneyem
Ruh-ı şem’ine dahı pervâneyem

İderdüm du’âyı ki bir gün Hudâ
Beni kılmaya işiginden cüdâ

Virüp tekye-i ‘ışka kurbânumı
İşiginde teslîm idem cânumı

Velî hükm-i takdîr-i Perverdigâr
Dirîgâ cüdâ itdi bî-ihtiyâr

Alup veh ki bir mansıb-ı nâ-sezâ
Koyup âsitânını oldum cüdâ

(3155) Belî böyledür ‘âdet-i rûzigâr
Komaz ‘âşık-ı zâra cây-ı karâr

İder bir birinden iki yâri dûr
Dil-i ehl-i ‘irfâna virmez huzûr

Cinânî alup destüne hâmeyi
Yazarsan bu vech-ile bu nâmeyi

Çün olmaz firâkun beyânı tamâm
Disün hâme “*kad temme hâze’l-kelâm*”

Sâkînâme-i meclis*

Sun iy sâkî bir câm-ı râhat-fezâ
Ki ‘aklum alup ide benden cüdâ
(3160) Yatup bî-haber mest ü medhûş olam
Ferâmûş idüp devri bî-hûş olam

Cüdâlık gamından olup bî-haber
Dahı kılmayam dehre hergiz nazar

DER BEYÂN-I TEVCÎH-İ MERÂSİM-İ NUSH U PEND
BE ÂN SERV-İ BÜLEND Ü MÂH-I MÜŞGÎN-KEMEND

Kİ BÂ'İS-İ TE'LÎF-İ KİTÂB-I MÜSTETÂB ŞODE[*]

Eyâ bâg-ı hüsn içre serv-i bülend
Sana irmesün tünd-bâd-ı gezend

Selef kim kılup 'arza-i ihtimâm
İde bir kitâb-ı cedîdi tamâm

Virüp şevki tab'-ı hüner-mendine
Nasîhat kılur kendi ferzendine

(3165) İder tıfl-iken dahı sevk-i hitâb
Anunla müzeyyel olur ol kitâb

Bana sen de ferzend-i dil-bendsin
Besî hûşyâr u hıred-mendsin

N'ola ben dahı sana idüp hitâb
Gehî pend idüp gâhî kılsam 'itâb

Senün ben de üstâd-ı gamh^{v}ârunam
Hemîn sanma kim 'âşık-ı zârunam

Beni çün Hudâ kıldı senden cüdâ
Kalem böyle resm itmiş ibtidâ

(3170) Olur muhtelif tab'-ı ecnâs-ı nâs
Bana itme her gördügüni kıyâs

Sadâkatda herkes degüldür 'alem
Sakın aldanursın çekersin elem

Kerem kıl erâzilden it ihtirâz
Katı az olur 'âşık-ı pâk-bâz

Karîn olma agyâr-ı bed-kâr-ile
Konuşmaz hümâ zâg-ı murdâr-ile

İder sanma her şahsı olur muhâl
Sana bî-garaz sarf-ı mâl u menâl

(3175) Mukayyed olup ibtilâ semtine
İgen mâyil olma hevâ semtine

Hatâdur sakın tâze iken hevâ
Degül sana iki cihetden revâ

Varup kûşe-i bâg u meyhâneye
Sakın i'timâd itme bîgâneye

Emerler leb-i bezle-gûyun senün
Dökerler yire âb-ı rûyun senün

Zuhûr itmeyince hat-ı müşg-bâr
Varup kılma illerle geşt ü güzâr

(3180) Gül-i ter gibi dâmenün pâk iken
Makâmun güneş gibi eflâk iken

Sakın kendün ashâb-ı agrâzdan
'İnâyet sana feyz-i Feyyâz'dan

Enîsün ne mülk ü ne mâl ehli kıl
Karînün hemîşe kemâl ehli kıl

İdüp sa'yi kıl iktisâb-ı hüner
Nasîbün ola tâ nisâb-ı hüner

Elünden kitâbı koma subh ü şâm
Açılsun sana fasl u bâbı tamâm

(3185) Ri'âyet kılup hakk-ı üstâdı sen
Çıkar hidmetünle eyü adı sen

Gözet hakk-ı nânı unutma bunı
Ki bed-nâm ider bî-vefâlık seni

Ganîmet bilüp ehl-i dil sohbetin
Kemâl-ile fehm it anun kıymetin

Olur kimiyâ sohbet-i ehl-i dil
Ba'îd olma andan sakın muttasıl

Olur ehl-i dil nâdir-i rûzigâr
Hümâ dâyimâ dâma olmaz şikâr

(3190) Zamîrün kılup gün gibi tâb-nâk
Seni cevher eyler ol iksîr-i pâk

Dimem kim sana mülk ü mâl ehli ol
Ne eylersen eyle kemâl ehli ol

Kılup şi'r ü inşâ-y-ile ülfeti
Kemâlât-ile eyle ünsiyyeti

Cemâlün giderse kemâlün kalur
Cihân içre şîrîn-makâlun kalur

Sana kâbiliyyet virüpdür Hudâ
Kerem kıl ma'ârifden olma Cüdâ

(3195) Olursan eger merd-i sâhib-kemâl
Virür sana Mevlâ kifâf-ı helâl

Teveccüh kılup her tarafdan kulûb
Müyesser olur sana def'-i kürûb

İder cümle 'âlem sana iltifât
Olursın pesendîde-i kâyinât

Nasîhat ki kıldum sana gûş kıl
Takup gûşuna anı mengûş kıl

Ben oldum zarûrî kapundan cüdâ
Seni saklasun her belâdan Hudâ

(3200) Nite kim togup âfitâb-ı cemâl
Bula evc-i 'izzetde her gün kemâl

Tulû' eyleyüp hemü mâh-ı münîr
Ola hûblardan cihân müstenîr

Ruhun mihrini kılmasun lâ-yezâl
Hudâvend-i gîtî karîn-i zevâl

Sen it meh gibi evc-i 'izzetde cây
Sana 'âlem olsun sitâyiş-gerây

GÜFTÂR-I ÂBDÂR DER HÜSN-İ İ'TİZÂR EZ ZEBÂN-I MÜ'ELLİF-İ ÎN RİSÂLE VE MUSANNİF-İ ÎN MAKÂLE VE BEYÂN-I TÂRÎH-İ ŌST*

Hudâvend-i bîçûna hamd-i hezâr
Nihâyet bulup âhir oldı bu kâr

(3205) Kümeyt-i kalem gerçi çekdi elem
Sebük-bâr olup aldı meydânı hem

İdüp yâverî kuvvet-i şâ'irî
Nasîb oldı bu nâmenün âhiri

Zebânum ecel kılmadın dahı bend
Dükendi bu efsâne-i dil-pesend

Felek dürmedin 'ömrümün nâmesin
İrişdürdi pâyâna hengâmesin

Ne hengâme nazm-ı bülend ü metîn
Dinilmiş degül böyle nazm-ı güzîn

(3210) Kılup sa'y ü gûşiş niçe mâh u sâl

Şeb ü rûz kıldum ana iştigâl

Bi-hamdi'llâh oldı bu nazm-ı latîf
Pesendîde-i her vazî' u şerîf

Ferâh-bahş olup tab'-ı ferhunde-fâl
Arûs-ı sühan 'arza kıldı cemâl

Hayâli anun kalb-i pür dâgda
Açılmış gül-i tâzedür bâgda

Ma'ânî ki vardur benümdür tamâm
Anı sanma hâyîde-i hâs u 'âm

(3215) Virür nazma tab'-ı bülendüm revâc
Hayâlât-ı eşhâsa yok ihtiyâc

Çü tab'um benüm bahr-ı zehhârdur
Derûnı leâlî-yi şeh-vârdur

İderken kinâyetle kasd-ı mecâz
Ne lâzım bana gayra 'arz-ı niyâz

Hudâ virdi tab'-ı zekî vü kavî
Beni kıldı Firdevsî'nün peyrevi

Bu meydân içinde kılup cüst ü cû
Ne var ben de kılsam birez güft ü gû

(3220) N'ola ni'met-i Hakk'ı itsem beyân
"*Fehaddis*" dimiş Hâlik-ı müste'ân

Bu nazmum ki nazm-ı şeker-bârdur
Sebeb lezzet-i la'l-i dildârdur

Eger olmasa sûziş-i 'ışk-ı yâr
Olur mıydı bir zerresi âşikâr

Tulû' itmese tâb-ı mihri henûz
Sözümde bulunmazdı bir zerre sûz

Kılup çünkim bu nazm-ı pâki rakam
Ferâgıyla âsûde oldı kalem

(3225) Virüp anda târîh-i nazma nizâm
Didüm bu kitâb oldı hâlâ tamâm

Çün eyler cilâ-y-ile def'-i kürûb
Anun nâmı dindi *Cilâü'l-kulûb*

Fusûl içre Teşrîn-i sânî idi
Şitâ faslınun ʻunfuvânı idi

Zuhûr eyledükde hafî vü celî
Rebî'aynun olmışdı hem evveli

DER HAK GÜZÂRÎ-İ HAZRET-İ MAHDÛM
EBÜ'S-SU'ÛDZÂDE EFENDİ MEDDE'LLÂHU ZILLAHU*

Hem ol ʻasr idi kim kılup iltifât
Virürdi bana iltifâtı hayât

(3230) O sâhib-sa'âdet ki mahdûm-idi
Cihân halkına şânı ma'lûm-idi

Olup kurretü'l-'ayn-ı müftî-yi dîn
Zamîri pür olmışdı nûr-ı yakîn

ʻUlûm içre mümtâz ü yektâ-y-idi
Kemâliyle bî-misl ü hemtâ-y-idi

Bulup sâye-i devletinde kifâf
Geçindüm huzûr-ile bî-ihtilâf

Olup ʻadl-ile kâdî-yi taht-gâh
İderdi bana lutfı bî-iştibâh

(3235) Kılup merci'-i cümle ʻâlem anı
Hudâ dâyim itsün mükerrem anı

İdüp ʻömrini devletini ziyâd
Der-i devletin dâyim itsün güşâd

Müyesser kılup intihâsın Hudâ
Burusa'da oldı ana ibtidâ

Dinildükde andan bir iki varak
Stanbul'a sevk itdi takdîr-i Hak

Velî anda geldükde kayd-ı kifâf
Unutdurmış-idi anı bî-hilâf

(3240) Ferâmûş idüp bir niçe rûzigâr
Bu vech-ile devr itdi leyl ü nehâr

Pes andan gelüp rûz-ı ferhunde-fâl
Tulû' itdi ol mihr-i evc-i cemâl

Ma'ârifden idi ʻayân u nihân
Seher şâma dek güft ü gûmuz hemân

Salup mülket-i câna gavgâ vü şûr
Açup virdi bu çeşm-i giryâna nûr

Görüp bir gün ol nüsha-i ebteri
Begendi be-gâyet o şi'r-i teri

(3245) Bakup kıldı ızhâr-ı şûr u şegab
O dem kıldı tekmîlin anun taleb

Çü her emri olmışdı anun mutâ'
Kabûl eyledüm bî-cidâl ü nizâ'

Mukayyed olup nazma her rûz u şeb
Tamâm eyleyüp anı çekdüm ta'ab

Hudâ hayr idüp anun encâmını
Nasîb itdi tevfîk-i itmâmını

Budur mültemes cümle yârândan
Nigâh eyleyen ehl-i 'irfândan

(3250) Bu nevbâve-i bûsitân-ı hüner
Okundukça lutf-ile idüp nazar

Kusûrını gördükde ıslâh ide
Anı bezm-i hâsında misbâh ide

Bilür ehl-i insâf olan bî-gümân
Ki tasnîf olur hayli sa'b u girân

Hatâdan ki 'âlim hirâsân olur
Ana sonra dahl itmek âsân olur

Husûsan olup merd-i şâ'ir-i fakîr
Ana fakr ola hemdem-i nâ-güzîr

(3255) Esîr eyleyüp kayd-ı bend-i ma'âş
Takâzâ ide ana her nâ-tırâş

Kimi isteye nân u kimi penîr
Tahammül ider mi ana bir zamîr

Sana fakr-ile lâzım iken su'âl
Akârib sana sâhib-i mülk ü mâl

Ko fakrı tahammül olunsun hele
Ne dirsin ya bu 'ukde-i müşkile

Bu devr içre erbâb-ı devlet olan

Geçüp sâkin-i sadr-ı ‘izzet olan

(3260) Olup mest ü magrûr-ı ikbâl ü câh
Fakîr olana varsa kılmaz nigâh

Tazarru’ kılursan işitmez sözün
Gözine girürsen de görmez yüzün

Şefî’ olmayınca ekâbir sana
Olur merhamet emr-i nâdir sana

Husûl-i makâsıd ya rişvetledür
Müsülmân-ise ya şefâ’atledür

Rükû’ eyleyüp ana virsen selâm
Yirinden kerâhetle eyler kıyâm

(3265) Alur mansıbı câhil ü bî-edeb
Çeker ‘azl-ile ehl-i diller ta’ab

Bu ‘asr içre erbâb-ı fehm ü temîz
Anun gibi yirlerden eyler gürîz

İdüp cây-geh-i kûşe-i ‘uzleti
Kanâ’atla tahsîl ider ‘izzeti

Bulur devlet-i dâr-ı fânî fenâ
Ne lâzım bu denlü teveccüh ana

Gelür devlet-i dehre bir gün halel
Alur gerdenin sâhibinün ecel

(3270) Olur rûzigâr-ile hâk-i siyâh
Anılmaz kalur nâmı bî-iştibâh

Velî ehl-i dil kasd-ı îcâd ider
Anı her kişi haşre dek yâd ider

Hudâyâ virüp ehline devleti
Cinânî’ye vir fakr-ile ‘uzleti

Kılup künc-i ‘uzletde tâ’at sana
Ferâg-ile itsün ‘ibâdet sana

Kanâ’at virüp kalb-i âgâhına
İrişdür anı sevk idüp râhına

(3275) Du’âdan o kim ide rûhını yâd
Anı eyle lutfunla mesrûr ü şâd

O kim Fatihayla revânın ana
'İnâyet kılup eyle rahmet ana

DER TEMHÎD-İ MUKADDİMÂT-I MÜNÂCÂT BE CENÂB-I 'ÂLÎ KÂDÎ'L-HÂCÂT VE TEŞYÎD-İ MEBÂNÎ-İ 'ARZ-I HÂCÂT BE DERGÂH-I MENÎ'-İ REFÎ'Î'D-DERECÂT*

İlâhî münâcâta geldüm sana
Yine 'arz-ı hâcâta geldüm sana

Sen ol Hayy u Kayyûm ü Settâr'sın
Güzârende-i cürm ü Gaffâr'sın

Rahîm-i 'usât u mutî'însin
Gıyâs-ı heme müstagîsînsin

(3280) Senün 'izzetün hakkı içün beni
Kanâ'atla kıl bu cihândan ganî

Tama'dan berî it dil-i rûşenüm
Safâ-y-ile pür kıl derûnum benüm

İdüp hâtırumdan küdûrâtı dûr
Dil ü câna vir tâb-ı şevkunla nûr

Mecâzî mahabbetden idüp halâs
Hakîkîye vir sûret-i ihtisâs

Beni tâ ki işrâk-ı nûr-ı Ezel
Mecâzî gamından kıla bî-halel

(3285) Açup 'ayn-ı idrâk ü 'irfânumı
Benüm müstakîm eyle iz'ânumı

Virüp kalbüme mâsivâdan ferâg
Sana kıl yakın olmayandan ırag

Dirîg eyleme feyz-i envârunı
Nasîb it tecellâ-yı dîdârunı

Vesâvisden it kalb-i pâküm emîn
Tulû' eylesün dilde nûr-ı yakîn

Bana hâl idüp ma'rifet lezzetin
Mezîd it mezâkumla ünsiyyetin

(3290) Kılup bana künc-i ferâgı makâm
Dil ü cânı âsûde eyle müdâm

İlâhî o gün kim kalup bî-'amel

Zebânum kıla beste bend-i ecel

Olup tûtî-yi tab'-ı pâküm hamûş
Kılam cân virüp terk-i idrâk ü hûş

Bu fânî cihândan kılup intikâl
İdem mülk-i bâkîye dek irtihâl

Beni gönderüp kabre îmân-ile
Anı rûşen it nûr-ı Kur'ân ile

(3295) Ten-i hâki kıldukça kabri makarr
Ana kıl 'inâyetle her dem nazar

İlâhî o gün kim ola nefh-i sûr
Kıyâm ide mahşerde ehl-i kubûr

Olup her kişi anda hayrân u zâr
Geze cismi pür-tâb ü cânı figâr

Yakup ehl-i 'isyânı nâr-ı cahîm
Havâs ola zıllında 'arşun mukîm

Kimi mahşeri devr idüp teşne-leb
Ola mazhar-ı hışm u kahr u gazab

(3300) Kimi nûş idüp Kevser ü Selsebîl
Ola sâhib-i 'izz ü kadr-i celîl

Şefî' isteyüp 'âsîyân-ı ümem
Ola anda şâfî' Nebiyy-i harem

Bana eyleyüp bâg-ı firdevsi cây
Delîl eyle lutfun kılup reh-nümây

Cinânî idüp çünki nâmum benüm
Mezîd eyledün ihtirâmum benüm

Makarrum kılup gülşen-i cenneti
Nasîb eyle gılmân-ile sohbeti

(3305) Münâsib midür iy Hudâ-yı kerîm
Cinânî'ye câ ola nâr-ı cahîm

Bu nâmı bana çünki gördün revâ
Cinânî diyü herkes eyler nidâ

Hilâf itme ahbâbun akvâlini
Sebeb eyleyüp sûy-ı a'mâlini

Çü cismin girân u sakîl eyledün
Vücûdın sakîm ü ‘alîl eyledün

Sırât üzre pâyini kıl üstüvâr
İde tâ ki lutfunla andan güzâr

(3310) Bilürsin ki reftâra yok kudreti
Fütâdendürür çekmesün zahmeti

Makâmını eyle behişt-i berîn
Bi-hakkı’r-resûli’l-vefiyyi’l-emîn

DER HÂTİME-İ KİTÂB-I BELÂGAT-NİSÂB
‘ALÂ AHSENİ VÜCÛHİ’L-HİTÂB

Gel iy hâme şimden girü sâkit ol
Dehânun hamûş eyleyüp sâmit ol

Olup tûtî-i nâtıka güng ü lâl
Beyâna dahı kalmamışdur mecâl

Çü encâma virdi Hudâ dest-res
Yiter nush u pend-ise gavgâyı kes

(3315) Hudâ’ya olup hamd- bî-intihâ
Resûline olsun dürûd u senâ

Dahı âl ü evlâda olsun selâm
Bi hâzâ bedâ ihtitâmü’l-kelâm